

"חאלו"ם" – חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות דוח הערכה מסכם לשנה "ל תשע"ג

דצמבר 2017

צוות ההערכה:

מיכל שמש, מנהלת גף הערכת תכניות חינוכיות
אילה לוטן, יועצת לראמ"ה
אריאלה בן משה, יועצת לראמ"ה

ליווי צוות ההערכה:

ד"ר טל רז, מנהלת תחום הערכת פרויקטים
ד"ר דוד רטנר, מנהל תחום מחקר יישומי
נתנאל גולדשמידט, מנהל תחום סטטיסטיקה וסקרים

תוכן עניינים

4	תקציר
8	1. מבוא
8	1.1. רקע על "חאלו"ם
9	1.2. ממצאים עיקריים מהדוח האיכותני
10	1.3. מאפייני בתי הספר המשתתפים בחאלו"ם
11	1.4. מטרת "חאלו"ם" ויעדיו
11	1.5. הפעלת "חאלו"ם" בבתי הספר
12	1.6. הדרכה ופיתוח מקצועי ב"חאלו"ם"
13	1.7. המודל הלוגי של "חאלו"ם"
14	1.8. מטרות ההערכה
15	2. שיטה
15	2.1. שלבים בביצוע ההערכה
15	2.2. מערך המחקר
15	2.3. כלי ההערכה
17	2.4. עיבוד הנתונים ואופן הצגתם בדוח
17	2.5. מגבלות ההערכה
19	3. יישום והטמעה של חאלו"ם בבית הספר
19	3.1. שכבות הגיל שבהן מופעלת התכנית
19	3.2. מינוי גורם מתכלל וצוות מוביל לתכנית
21	3.3. מפגשי השיח והמפגשים האישיים
27	3.4. הצבת יעדים לתלמידים
29	3.5. עבודת החינוכאים
31	3.6. ביטויים של חאלו"ם בבית הספר
33	4. הדרכה ופיתוח מקצועי
33	4.1. הגופים המדריכים בחאלו"ם
34	4.2. הדרכה ופיתוח מקצועי בחאלו"ם
39	ממצאים עיקריים
39	5. האקלים הלימודי הבית ספרי
39	5.1. הקשר של התלמידים עם החינוכאי
39	5.2. הקשר של התלמידים עם הוריהם
40	5.3. האקלים הלימודי הבית ספרי
43	5.4. תחושת הערך העצמי של התלמידים ואמונה במוריהם ובחבריהם לכיתה
46	6. תרומה נתפסת של חאלו"ם לתלמידים, לחינוכאים ולמערכת הבית-ספרית
46	6.1. שינויים נתפסים בקרב התלמידים בעקבות חאלו"ם
50	6.2. שינויים נתפסים בקרב החינוכאים בעקבות חאלו"ם
51	6.3. שינויים נתפסים בבית הספר בעקבות חאלו"ם
54	6.4. שביעות רצון מחאלו"ם
60	נספחים

תקציר

רקע

חאלו"ם (חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות) מציע תפיסה חינוכית חדשה הרואה חשיבות רבה בהעמקת השיח המשמעותי בין מורים לתלמידים ובין כל באי בית הספר. ההנחה שבבסיס "חאלו"ם" היא שהצמדת מנחה אישי – מבוגר משמעותי לקבוצת תלמידים קטנה, ביטוי אישי של חברי הקבוצה, תמיכת תלמידי הקבוצה זה בזה והגברת מעורבותם של הורי התלמידים בתהליכי הלמידה והצמיחה האישית של ילדיהם תורמות להגברת המוטיבציה ללימודים, למניעת נשירה, להצלחה בלימודים ועוד. "חאלו"ם" מיושם בבתי הספר באמצעות ליווי של כל תלמיד על-ידי מחנך (הנקרא "חינוכאי"), המופקד על 15-20 תלמידים, תוך הקצאת זמן ומקום למפגשים קבוצתיים ולמפגשים אישיים-פרטניים. יתר על כן "חאלו"ם" פועל להעמקת השותפות והאחריות של סגל בית הספר, ההורים וגורמים בקהילה לקידום תהליכים חינוכיים ולהעמקת הרווחה ואיכות החיים בבית הספר ובקהילה¹.

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) מלווה את "חאלו"ם" על גלגוליו השונים² מאז ראשית הדרך. בשנים תשע"א ותשע"ב פרסמה הראמ"ה דוחות המציגים את עמדות המנהלים כלפי יישומה, הטמעתה והשלכותיה של תכנית "חינוך אישי", שהייתה התשתית עליה התבסס פיתוח "חאלו"ם" (ניתן לעיין בדוחות ההערכה באתר ראמ"ה³). לאור ההבניה המחודשת של "חאלו"ם" מצד אחד והטמעתו בשדה מצד אחר עלה הצורך לבחון את "חאלו"ם" במתכונת מקיפה ורחבה.

בשנה"ל תשע"ג התבצעה הערכה איכותנית (דוח ההערכה מפורסם באתר ראמ"ה⁴) וכמותית של חאלו"ם כחלק ממהלך הערכה נרחב שתוצאותיו מוצגים בדוח הנוכחי. במסגרת מחקר ההערכה הכמותי המקיף של חאלו"ם שבוצע על ידי ראמ"ה בשנה"ל תשע"ג, השתתפו כלל חטיבות ביניים שב"אופק חדש" המשתתפות בחאלו"ם (137 חט"ב מהן 95 דוברות עברית ו-42 דוברות ערבית). להלן יוצגו הממצאים העיקריים:

הדרכה ופיתוח מקצועי

בדומה לתשע"א ולתשע"ב גם בתשע"ג הודרכו בתי ספר דוברי עברית בעיקר על-ידי שפ"י (67%), ואילו בתי ספר דוברי ערבית הודרכו מרביתם על-ידי מנהל חברה ונוער (79%). לפי דיווחי המדריכים מרבית בתי הספר קיבלו הדרכה לפחות אחת לשבועיים (76% בקרב דוברי עברית, ו-87% בקרב דוברי ערבית).

סוג ההדרכה השכיח ביותר שקבלו החינוכאים במסגרת חאלו"ם היה הדרכה קבוצתית במסגרת ישיבות צוות. כמחצית מן החינוכאים בבתי ספר דוברי עברית וכשני שלישי מן החינוכאים בבתי ספר דוברי ערבית ציינו כי קבלו הדרכה אישית, הדרכה ב-co עם מוביל חאלו"ם, וצפייה ומשוב מן המדריך על ההדרכה במעגלי שיח עם התלמידים.

מרבית המנהלים והחינוכאים (כ-80%) הביעו שביעות רצון מן ההדרכה. שיעורים נמוכים יחסית של מדריכים וחינוכאים דיווחו על השתתפות בהשתלמויות או ימי עיון ייעודיות לחאלו"ם.

¹ "חאלו"ם" – חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות (תשע"ג). האגף לחינוך על יסודי, משרד החינוך (מסמך פנימי).

² "חאלו"ם" צמח מתוך התכנית "מודל בת-ים לחינוך אישי", שהחלה לפעול בתשס"ו במתכונת מצומצמת ופותחה ויושמה במשותף על-ידי מחוז תל-אביב במשרד החינוך, עיריית בת-ים, המכון לחינוך דמוקרטי וקרן רש"י. בשנה"ל תש"ע עברה התכנית לאחריות האגף לחינוך על-יסודי ובשנים תשע"א-תשע"ב נעשתה הבניה מחודשת של התכנית. התפיסה החינוכית במתכונתה החדשה ובשמה החדש – "חאלו"ם" (חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות) הינה מושא ההערכה בדוח הנוכחי

³ http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/HaarachatProjectim/Hinuh_Ishih_2012.htm

⁴ <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/HaarachatProjectim/Halom.htm>

יש לציין, כי על פי הדוח האיכותני המדריכים הן בבתי ספר דוברי עברית והן בבתי ספר דוברי ערבית גרפו שבחים לרוב. כל המרואיינים, כִּפֶּה אחד, שיבחו את המדריכים על סגנונם האישי הנעים ועל מעורבותם הרבה ועוד יותר מכך – על מקצועיותם ותרומתם.

יישום והטמעה של חאלו"ם בבית הספר

"חאלו"ם" מופעל בחטיבות ביניים, ואכן ברובם הגדול של בתי הספר (96%) הופעל חאלו"ם בתשע"ג בשתי שכבות הגיל ז'-ח'. 96% מן המנהלים ציינו כי בשנה"ל תשע"ג בדומה לשנים קודמות מונה צוות מוביל לחאלו"ם בבית ספרם, שחברים בו הם היועץ החינוכי, המנהל, ורכז השכבה. צוות זה שימש גם כגורם המוביל והמתכלל של חאלו"ם במרבית מבתי הספר. לדברי מנהלים וחינוכאים, פגישות הצוות התקיימו סדיר אחת לשבוע-שבועיים, בהרכבים שונים, כאשר ברובם מילאה יועצת בית הספר תפקיד מרכזי וליוותה את החינוכאים פרטנית ו/או קבוצתית. בנוסף להקמת צוות "חאלו"ם" בבית הספר צוינה החשיבות הרבה של גיוס המנהל כמפתח להצלחת "חאלו"ם", וכגורם משמעותי ביישום "חאלו"ם" בבית הספר.

לפי דיווחי מרבית המנהלים והמדריכים בשני מגזרי השפה, הכיתות המשתתפות בחאלו"ם פוצלו לשתי קבוצות שמונו פחות מ- 24 תלמידים בכל קבוצה. כמו כן, במרבית המקרים, כל חינוכאי היה אחרי על קבוצת שיח אחת בלבד ולכל קבוצה שובצו שעות שבועיות למפגשים בחדר או במקום מפגש קבוע. מקרים בהם הופעל חאלו"ם שלא בהתאם לעקרונותיו נבעו בדר"כ בשל מחסור בחינוכאים ומצוקה בחללים מתאימים לקיום המפגשים.

מרבית החינוכאים בשני מגזרי השפה דיווחו על שביעות רצון מן העבודה עם החינוכאי הנוסף ומרביתם ציינו לטובה את הקשר האישי שנוצר ביניהם לבין החינוכאי הנוסף, וכי שיתוף הפעולה ביניהם תרם לעבודתם החינוכית. מרביתם קיבלו תמיכה וסיוע מבית הספר במסגרת עבודתם כחינוכאים. עם זאת, רק כמחציתם ציינו כי הם קיבלו תגמול כספי הולם במסגרת עבודתם בחאלו"ם.

מפגשי השיח והמפגשים האישיים

לב ליבו של תהליך חאלו"ם מתחולל במסגרת מפגשי השיח והמפגשים האישיים-פרטניים בין התלמיד לחינוכאי. כ- 80% מבין התלמידים דוברי העברית לעומת כמחצית מבין התלמידים דוברי הערבית דיווחו על השתתפות בכול מפגשי השיח או במרביתם. הנושאים השכיחים ביותר בהם עסקו בקבוצות השיח לפי דיווחי החינוכאים היו גיבוש הקבוצה כקבוצת תמיכה, יחסים בין התלמידים לבין חבריהם, חינוך חברתי ערכי, כישורי חיים, התקדמות תלמידים ביעדים שהוצבו להם ומשחקים ופעולות חברתיות. בבתי ספר דוברי עברית בהשוואה לדוברי ערבית עסקו בשיעורים גבוהים יותר בנושאים של אקטואליה וחינוך לאזרחות ואילו בבתי ספר דוברי ערבית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר על עיסוק בבעיות התנהגות ומשמעת, בעיות רגשיות/אישיות של תלמידים ועל עיסוק בנושאים לימודיים.

מרבית החינוכאים בשני מגזרי השפה הביעו שביעות רצון ממפגשי השיח. מעל לכשני שליש מבין התלמידים דוברי העברית ומעל לכשלושה רבעים מבין התלמידים דוברי הערבית ציינו כי מפגשי השיח עניינו אותם, היו רלוונטיים לחייהם ורובם היו מעוניינים להמשיך בהם גם בעתיד. באשר למפגשים האישיים, כ- 80% מבין התלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו על קיומה של שיחה אישית עם החינוכאי לפחות פעם אחת מתחילת השנה. מרביתן עסקו, כך לפי דיווחי החינוכאים, ביחסים בין תלמידים לבין חבריהם, בבעיות אישיות של תלמידים, בפיתוח תחושת ערך עצמי של תלמידים, בחיזוק תחושת השייכות של תלמידים, בדיון בהתקדמות של תלמידים ביעדים שהוצבו להם, בטיפוח כישורים חברתיים של תלמידים, בהישגים לימודיים וביחסים בין התלמידים למורים המקצועיים.

מרבית המנהלים, החינוכאים והמדריכים דיווחו כי במסגרת חאלו"ם הוצבו לתלמידים יעדים אישיים. לעומת זאת, שיעורי הדיווח של התלמידים בהיבט זה היו נמוכים יותר: כשני שלישי מבין התלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו כי הוצבו להם יעדים אישיים. מרבית התלמידים הביעו שביעות מהצבת היעדים האישיים.

ביטויים של חאלו"ם בבית הספר

התפיסה החינוכית של חאלו"ם מדגישה את הנחלת רוח חאלו"ם בכלל המעגלים החברתיים והלימודיים בבית הספר ואת ביטוייה בשגרות הבית ספרית. כמעט כל המנהלים דיווחו כי בתכנית העבודה הבית ספרית מצויה התייחסות לחאלו"ם ולעקרונותיו. מרביתם השיבו גם כי החינוכאים בבית ספרם פועלים ברוח חאלו"ם בקבוצות השיח. לעומת זאת, רק כשני שלישי מבין המנהלים דיווחו כי החינוכאים פועלים ברוח חאלו"ם בכיתות האחרות שהם מלמדים. כמחצית מן המנהלים דיווחו כי מורים מקצועיים (שאינם חינוכאים) מלמדים ברוח חאלו"ם. לדברי המדריכים, אופני היישום הנפוצים של חאלו"ם בכיתות הם הגישה והיחס לתלמידים, יצירת קשר אישי ושיחות אישיות עם התלמידים, הצבת יעדים ומטרות לתלמידים, תקשורת טובה ואווירה מעודדת למידה, הקשבה לתלמידים והכלתם. החינוכאים גם כן דיווחו על ביטויים של חאלו"ם בשגרות הבית ספרית ועל גיוס של סגל ההוראה והמנהל להנחלת חאלו"ם בבית הספר ובמעגלים נוספים של העשייה הבית ספרית.

תחושת הערך העצמי של התלמידים והאמונה במוריהם ובחבריהם לכיתה

מטרות העל של חאלו"ם ברמת התלמיד הן פיתוח תחושת שייכות וערך עצמי; העלאת הישגים לימודיים; פיתוח אחריות אישית ומימוש עצמי; וטיפול יכולת השפעה ומעורבות חברתית. בחינת תחושת הערך העצמי של התלמידים ואמונתם במורים ובחבריהם בכיתה מלמדת, כי מרבית התלמידים בוטחים במוריהם וסומכים עליהם (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית), אם כי שיעורים נמוכים יחסית של תלמידים דוברי עברית ציינו כי אם תהיה להם בעיה אישית הם ירגישו נוח לפנות לחינוכאים. התלמידים גם דיווחו כי הם בוטחים ומאמינים בחבריהם לכיתה ומרביתם (כ-80%) ציינו כי יש להם הרבה חברים בכיתה. שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר (כ-80%) בשני מגזרי השפה היו עם המדד המסכם שבדק ביטחון עצמי בלמידה. מרבית התלמידים דיווחו על תחושת מסוגלות עצמית בלמידה ועל אמונה בעצמם וביכולותיהם. כשני שלישי מבין התלמידים דיווחו על יכולת השפעה ומעורבות חברתית בבית הספר ובהקהילה. עם זאת, שיעורים נמוכים (בעיקר בקרב דוברי עברית) היו רוצים לתרום מעצמם ולהיות יותר מעורבים בקהילה.

תרומה נתפסת של חאלו"ם לתלמידים, לחינוכאים ולמערכת הבית ספרית

המשיבים נשאלו אילו שינויים חלו לדעתם בעקבות השתתפותם בחאלו"ם. מרבית התלמידים דיווחו על שינוי לטובה במעגלים הקרובים ביותר אליהם כמו היחסים בין התלמידים לחינוכאים, היחסים בין התלמידים לחבריהם, תחושת השייכות וההערכה העצמית וקבלת אחריות על הלמידה. גם החינוכאים אשר נשאלו על שינויים בקרב התלמידים דיווחו על שינוי לטובה בשביעות הרצון של התלמידים מבית הספר, ביחסים בין התלמידים לבין חבריהם, בהישגים לימודיים ובביעיות רגשיות/משמעת.

כאשר התבקשו לדווח על עצמם, מרבית החינוכאים דיווחו על שינוי לטובה בהיכרותם עם התלמידים וביכולתם לתת מענה לצורכיהם, בכישורי הנחיה והתמודדות עם בעיות רגשיות של תלמידים ובעבודת צוות.

דיווחי המנהלים גם כן נמצאו בהלימה לדיווחי התלמידים והחינוכאים. בדומה לדפוסי הדיווח בשנים תשע"א ותשע"ב, שיעור גבוה מאוד של מנהלים דיווח בתשע"ג על שינוי לטובה/שינוי גדול לטובה בכל ההיבטים הקשורים ליחסים החיוביים בין באי בית הספר, דוגמת היחסים בין התלמידים לבין

החינוכאים, והיחסים בין התלמידים לבין חבריהם. המנהלים דיווחו גם על שיפור במיומנויות ההנחה והאימון האישי של החינוכאים ובהתמודדותם עם בעיות רגשיות של תלמידים. שיעורים גבוהים של דיווח אם כי נמוכים במקצת מן הקודמים נרשמו גם בכל הקשור להתנהגויות מקדמות למידה של תלמידים. בכל הקשור לקשר עם הקהילה שיעורי השינוי שדווחו היו נמוכים. שיעורי הדיווח על אודות שינויים לטובה היו גבוהים יותר בבתי ספר דוברי ערבית, בהשוואה לבתי ספר דוברי עברית בכל ההיבטים.

שביעות רצון מחאלו"ם

ככלל, המנהלים בשני מגזרי השפה בדומה לשנים קודמות, דיווחו בשיעורים גבוהים על שביעות הרצון שלהם, של החינוכאים ושל התלמידים מחאלו"ם. שיעורים נמוכים יחסית של מנהלים דיווחו על שביעות הרצון של המורים המקצועיים מחאלו"ם. מרבית המנהלים בשני מגזרי השפה דיווחו גם על שביעות רצון מן השילוב של חאלו"ם ו"אופק חדש". גם החינוכאים דיווחו בשיעורים גבוהים על שביעות הרצון שלהם, ושל התלמידים מחאלו"ם. בדומה למנהלים, שיעורי הדיווח של החינוכאים (בעיקר בקרב דוברי העברית) על שביעות הרצון של המורים המקצועיים מחאלו"ם היו נמוכים יחסית. זאת ועוד, כשני שלישי מבין התלמידים דוברי העברית וכשלושה רבעים מבין התלמידים דוברי הערבית ציינו כי ישתתפו בחאלו"ם בשנה הבאה אם הדבר יתאפשר להם. ולבסוף בדומה לתשע"א ולתשע"ב, כל המנהלים בתשע"ג, כמו גם כל החינוכאים בשני מגזרי השפה, צידדו בהמשך היישום של חאלו"ם בבית ספרם.

יחד עם שביעות הרצון הגבוהה מחאלו"ם הוצעו גם רעיונות לשיפור היישום וההפעלה של חאלו"ם בבית הספר. ההצעות שחזרו ועלו התייחסו לקיום חאלו"ם גם בשכבת הגיל ט', הגדלת היקף השעות המוקצה לחאלו"ם בבית הספר, הקטנת מספר התלמידים בקבוצה, הרחבת חאלו"ם למורים המקצועיים ולבעלי תפקיד נוספים בבית הספר, התאמת מאפייני הדרכה להכשרה של המורים ולניסיונם בחאלו"ם, והתאמת חאלו"ם למאפיינים ולצרכים הייחודיים של תלמידים בבתי ספר דוברי ערבית.

לסיכום, חאלו"ם מציע תפיסה חינוכית חדשה הרואה חשיבות רבה בהעמקת השיח המשמעותי בין מורים לתלמידים ובין כל באי בית הספר. על פי ממצאי ההערכה, במרבית בתי הספר הופעל חאלו"ם בהתאם לתכנון כמו, חלוקת הכיתות לקבוצות שיח ומינוי חינוכאי לכל קבוצה, קיום מעגלי שיח ושיחות אישיות בין תלמידים לחינוכאי, מינוי צוות מוביל לחאלו"ם העוסק בתהליך חאלו"ם בבית הספר ומתן הדרכה לחינוכאים ולבעלי תפקידים נוספים בבית הספר.

כמעט כל השותפים בחאלו"ם – מנהל, חינוכאים, תלמידים ומדריכים דיווחו על שביעות רצון מחאלו"ם ועל תמורות בעקבות השתתפות בחאלו"ם כמו, שינוי לטובה ביחסים בין התלמידים לחינוכאים, ביחסים בין התלמידים לבין חבריהם, בתחושת השייכות וההערכה העצמית של התלמידים וקבלת אחריות על הלמידה. גם החינוכאים דיווחו על שינוי לטובה במידת היכרותם את התלמידים ובמידת יכולתם לתת מענה לצורכים, בכישורי ההנחה וההתמודדות שלהם עם בעיות רגשיות של תלמידים ובעבודת הצוות.

עם זאת נראה, כי בתשע"ג בתי הספר עדיין עסקו בהטמעת העקרונות הבסיסיים של חאלו"ם ואילו ייחודיותו של חאלו"ם שאמורה להתבטא באמצעות הנהגת תהליכים חינוכיים במעגלים נרחבים יותר בבית הספר (בקרב מורים מקצועיים, הורים והקהילה הבית ספרית) פחות באו לידי ביטוי. מוצע אם כן, להמשיך בתהליכי ההטמעה של חאלו"ם בבתי הספר, תוך מתן דגש להעמקת היכרות של צוות המורים ובעלי התפקידים השונים בבית הספר עם התפיסה החינוכית של חאלו"ם, והנחלת רוח חאלו"ם בכול המעגלים החברתיים והלימודיים בבית הספר.

1. מבוא

1.1. רקע על "חאלו"ם

"חאלו"ם" (חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות) הוא תפיסה חינוכית המושתתת על תרבות ארגון הומניסטית, שרואה חשיבות רבה בהעמקת השיח המשמעותי בין מורה לתלמיד ובין כל באי בית הספר.⁵ "חאלו"ם מופעל בחטיבות ביניים, שהצטרפו לרפורמת "אופק חדש" עד תשע"ב (כולל) ואשר מנהליהן ביקשו להטמיע אותו.

ההנחה שבבסיס "חאלו"ם היא שהצמדת מנחה אישי – מבוגר משמעותי לקבוצת תלמידים קטנה, ביטוי אישי של חברי הקבוצה, תמיכת תלמידי הקבוצה זה בזה והגברת מעורבותם של הורי התלמידים בתהליכי הלמידה והצמיחה האישית של ילדיהם תורמות להגברת המוטיבציה ללימודים, למניעת נשירה, להצלחה בלימודים ועוד.⁶ "חאלו"ם מיושם בבתי הספר באמצעות ליווי של כל תלמיד על-ידי מחנך (הנקרא "חינוכאי"), המופקד על 15-20 תלמידים, תוך הקצאת זמן ומקום למפגשים קבוצתיים ולמפגשים אישיים-פרטניים.⁷

העיקרון העומד מאחורי הפעלת "חאלו"ם במסגרת רפורמת "אופק חדש" בחטיבות הביניים הוא יצירת שינוי מהותי בתרבות הבית-ספרית וזאת באמצעות הרחבה והעמקה של השיח המשמעותי בין המורה לתלמיד, קידום יעדים לימודיים של כל תלמיד באמצעות הוראה פרטנית, אישית ודיפרנציאלית, למידת עמיתים ופיתוח מקצועי במסגרת שעות השהייה, במקביל לקידום יעדים חברתיים ואישיים – רגשיים. יש לציין כי "חאלו"ם אינו חלק מהסכם "אופק חדש", אך ההצטרפות אליו הותנתה בהצטרפות לרפורמה.

"חאלו"ם צמח מתוך התכנית "מודל בת-ים לחינוך אישי", שהחלה לפעול בעיר בת-ים בתשס"ו במתכונת מצומצמת בחטיבות הביניים והתרחבה בהדרגה לכלל שכבות הגיל בבתי הספר היסודיים, בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות בעיר. "מודל בת-ים לחינוך אישי" פותח ויושם במשותף על-ידי מחוז תל-אביב במשרד החינוך, עיריית בת-ים, המכון לחינוך דמוקרטי וקרן רש"י.

בשנים האחרונות אימץ משרד החינוך, בהובלת אגף א' חינוך על-יסודי ובשיתוף שפ"י ומנהל חברה ונוער, את עקרונות התכנית שפעלה בבתי-ים, פיתח אותה והתאימה לכלל האוכלוסייה על כל מגזריה. אגף א' חינוך על-יסודי במשרד החינוך הפך עקרונות אלו למדיניות הרווחת בחלק מחטיבות הביניים ש"באופק חדש".

בשנה"ל תשס"ט החלה תכנית חלוץ (פיילוט) מטעם משרד החינוך, בהדרכת המכון לחינוך דמוקרטי בכ- 30 חטיבות ביניים ש"באופק חדש". בשנה"ל תש"ע עברה התכנית לאחריות האגף לחינוך על-יסודי. בשנה"ל תשע"א פעלה התכנית ב-130 חטיבות ביניים. בשנה"ל תשע"ב התווספו 25 חטיבות ביניים חדשות ואילו 6 חטיבות ביניים לא המשיכו את השתתפותן בתכנית, כך שבסה"כ הקיפה התכנית בשנת תשע"ב 149 חטיבות ביניים (102 עצמאיות ו-47 שש שנתיות).

בשנים תשע"א-תשע"ב נעשתה הבניה מחודשת של התכנית בידי ועדת היגוי בליווי אקדמי של ד"ר דליה עמנואל ממכללת בית ברל, בהנהגת אגף א' חינוך על-יסודי ובשיתוף שפ"י ומנהל חברה ונוער. במסגרת זו

⁵ "חאלו"ם – חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות (תשע"ג). האגף לחינוך על יסודי, משרד החינוך (מסמך פנימי).
⁶ דינור, נ' (ללא תאריך). החינוך האישי, פרקים מרכזיים בהכשרת המדריכים לעבודת בבית-הספר. מנהל חברה ונוער, משרד החינוך.

⁷ מתוך מכתב של מנהלת האגף לחינוך על-יסודי למנהלי בתי הספר המצטרפים להפעלת התכנית "חינוך אישי", 8.6.2010, סימוכין ר-90.

נוסחו שוב מטרותיה, יעדיה ועקרונות הפעלתה, ונעשתה חשיבה על תרגומם לתהליכי הטמעה ופיתוח מקצועי. התפיסה החינוכית במתכונתה החדשה ובשמה החדש – "חאלו"ס" (חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות) – מדגישה את האחריות המשותפת של התלמיד והמחנך להתקדמותו של התלמיד בלימודים ולקידומו בהיבטים חברתיים, ערכיים ואישיים.

יתר על כן "חאלו"ס" פועל להעמקת השותפות והאחריות של סגל בית הספר, ההורים וגורמים בקהילה לקידום תהליכים חינוכיים ולהעמקת הרווחה ואיכות החיים בבית הספר ובקהילה.⁸ ב"חאלו"ס" שולבו יחד עקרונותיהם של שפ"י ומנהל חברה ונוער לכדי מתווה ארגוני ותכני משותף השם דגש על קידום תהליכים חינוכיים במעגלים נרחבים יותר בבית הספר, תוך שמירה על זהותו של כל אחד מהם על מטרותיו ותכניו.

מובילי "חאלו"ס" שואפים לשלב את התפיסה החינוכית ואת רוח "חאלו"ס" בתוך החזון הבית ספרי ובתרבות הארגונית וההוויה הבית ספרית. בשנה"ל תשע"ב במקביל להבניה מחודשת של "חאלו"ס", החלו מוביליה בהעברת המסרים המרכזיים של התפיסה החינוכית של "חאלו"ס" לבתי הספר תוך הטמעה של השם החדש "חאלו"ס" (בהשמטת המילה תכנית) וייזום שיח על התרבות הארגונית הבית ספרית בראי "חאלו"ס".

1.2. ממצאים עיקריים מהדוח האיכותני

בשנה"ל תשע"ג התבצעה הערכה איכותנית של חאלו"ס (דוח ההערכה מפורסם באתר ראמ"ה⁹) כחלק ממהלך הערכה נרחב שתוצאותיו מוצגים בדוח הנוכחי. הממצאים מן הדוח האיכותני מלמדים, כי חאלו"ס מציע תפיסה חינוכית חדשה הרואה חשיבות רבה בהעמקת השיח המשמעותי בין מורים לתלמידים ובין כל באי בית הספר. הגרעין הייחודי של "חאלו"ס" טמון בהסטת מרכז הכובד הבית ספרי מהישגים לימודיים, מדידת ביצועים, והשוואות בין תלמידים לטובת שיח משמעותי המכוון לרווחתם הרגשית של תלמידים, לעידוד וליווי צמיחתם והתפתחותם בצורה המותאמת להם ולכינון יחסי מורים-תלמידים קרובים ואמתיים. הייחודיות של "חאלו"ס" מתבטאת במתן אפשרות לצוות ההוראה הבית ספרי לעסוק ב"עבודה חינוכית טהורה" ובהגשמת המהות והייעוד הפסיכו-פדגוגיים של מורים, זאת באמצעות ארגון כלים עשיר, תקצוב שעות לתהליכים חינוכיים והדרכה איכותית, ש"חאלו"ס" נושא באמתחתו.

הממצאים האיכותניים מלמדים, כי "חאלו"ס" מצליח לטפח בעקביות תרבות שיח בכל מעגלי בית הספר – הן של שיח פרטני-אישי והן של שיח קבוצתי/רב-שיח, המדגישים הקשבה, הכלה ומתן אמון והמאפשרים כנות ופתיחות. בעקבות "חאלו"ס" מחלחלת לתוך הרקמה הבית ספרית תודעה חינוכית אחרת המשליכה על התרבות והעשייה הבית ספרית. רוח "חאלו"ס" משתקפת גם בחדר מורים חדש/אחר – כזה שמעגל העוסקים בו בחינוך-לעומק רחב יותר והוא כולל, בחלק מבתי הספר, כמעט את כל בָּאִיו, וכזה שעובד בהתאם לתו תקן מדויק ואיכותי. נראה, כי החיבור הטבעי של "חאלו"ס" למה שמורים מרגישים ורוצים ממילא לעשות, יחד עם השיטתיות והמשאבים, ממסדים את מה שקודם לכן נחשב ל"סגנון אישי של מורה" והופכים את שעות החינוך של פעם לתחום דעת של ממש ולהתרחשות חינוכית משמעותית: *"החינוך האישי אינו רק אף תחום את הזמן, אלא אתן אף את הזמן ואת ההזדמנות"*.

⁸ "חאלו"ס" – חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות (תשע"ג). האגף לחינוך על יסודי, משרד החינוך (מסמך פנימי)
⁹ <http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Rama/HaarachatProjectim/Halom.htm>

1.3. מאפייני בתי הספר המשתתפים בחאלו"ם

בשנה"ל תשע"ג השתתפו ב-"חאלו"ם" 137 חטיבות ביניים שב"אופק חדש" שהודרכו על ידי 65 מדריכים (35 מטעם שפ"י, 15 מטעם מנהל חברה ונוער ו-15 מדריכים בית ספריים). כל אחד מהגופים (שפ"י, מנהל חברה ונוער והמדריכים הבית ספריים) היה מופקד על ליווי קבוצה נפרדת של בתי ספר.

בלוח שלהלן מוצגת פריסת בתי הספר שבחאלו"ם בשנה"ל תשע"ג לפי שנת הצטרפות ויחידת דיווח:

לוח 1: פריסת בתי הספר ב"חאלו"ם" תשע"ג – לפי שנת הצטרפות לתכנית ויחידת דיווח* (N=137)

שנת הצטרפות	היקף בתי הספר								
	דרום	חיפה	ירושלים	מנח"י	מרכז	צפון	תל-אביב	התיישבותי	סה"כ
ותיקה**	0	2	0	0	6	9	17	3	37
תש"ע	0	5	2	1	17	6	12	0	43
תשע"א	2	12	2	3	3	18	3	0	43
תשע"ב	0	2	0	0	5	4	2	0	13
תשע"ג	0	1	0	0	0	0	0	0	1
סה"כ	2	22	4	4	31	37	34	3	137

* על סמך נתונים שהתקבלו מהאגף לחינוך על-יסודי.
** תשס"ו-תשס"ט

פריסת בתי הספר מלמדת כי מרבית בתי הספר שבחאלו"ם מרוכזים ביחידות דיווח צפון, תל אביב, מרכז וחיפה בדומה לשנים קודמות, ורובם הצטרפו לחאלו"ם בשנים תש"ע-תשע"א.

בלוח שלהלן מוצגת פריסת בתי הספר שבחאלו"ם בשנה"ל תשע"ג בחלוקה לפי שנת הצטרפות ומגזר שפה:

לוח 2: פריסת בתי הספר ב"חאלו"ם" תשע"ג – לפי שנת הצטרפות ומגזר שפה* (N=137)

שנת הצטרפות	היקף בתי הספר		סה"כ
	דוברי עברית	דוברי ערבית	
ותיקה**	27 (28%)	10 (24%)	37 (27%)
תש"ע	36 (38%)	7 (17%)	43 (31%)
תשע"א	24 (25%)	19 (45%)	43 (31%)
תשע"ב	7 (7%)	6 (14%)	13 (10%)
תשע"ג	1 (1%)	0 (0%)	1 (1%)
סה"כ	95 (100%)	42 (100%)	137 (100%)

* על סמך נתונים שהתקבלו מהאגף לחינוך על-יסודי
** תשס"ו-תשס"ט

בשנה"ל תשע"ג התווסף לחאלו"ם בית ספר אחד בחיפה ואילו 13 בתי ספר ירדו, עיקרם מיחידת הדיווח מרכז. בהשוואה לתשע"ב נרשמה בתשע"ג ירידה בשיעור השתתפותם של בתי ספר דוברי עברית בחאלו"ם מ-72% ל-69%, ועלייה בשיעורם של בתי ספר דוברי ערבית מ-28% ל-31% (זאת, בשל עזיבתם של 13 בתי ספר דוברי עברית את חאלו"ם בתשע"ג). יש לציין כי בתשע"ג עמדה התפלגות חטיבות הביניים בקרב בתי ספר שהשתתפו במיצ"ב לפי מגזר שפה על 73% בתי ספר דוברי עברית לעומת 27% בתי ספר דוברי ערבית. מכאן שגם בתשע"ג היה שיעורם של בתי ספר דוברי ערבית המשתתפים ב"חאלו"ם גבוה משיעורם באוכלוסייה (31% לעומת 27%, בהתאמה).

1.4. מטרת "חאלו"ם" ויעדיו

מטרת העל של "חאלו"ם" היא פיתוח אחריות כוללת של סגל ההוראה בבית הספר והסגל המנהלי לכל תלמיד ושל כל תלמיד לצמיחה בתחום הלימודי, החברתי והאישי וטיפוח יכולת מנהיגות בקרב התלמידים לקידום יעדים אישיים וחברתיים. יעדי "חאלו"ם" שנגזרו ממטרת העל הם כדלקמן (פירוט היעדים בהתאם לתפוקות המצופות מוצג בנספח א')¹⁰:

ברמת התלמיד

1. פיתוח תחושת ערך עצמי ושייכות של התלמיד לכיתתו ולבית ספרו
2. העלאת הישגים לימודיים
3. פיתוח אחריות אישית של התלמיד לקידום תחומי מצוינות ומימוש עצמי
4. טיפוח כישורי מנהיגות לקידום השפעה ומעורבות חברתית בבית הספר ובקהילה

ברמת המורה

5. פיתוח שיח משמעותי ואכפתי בין מורה-מחנך-תלמיד לקידום תפקוד התלמידים בתחום האישי, הלימודי והחברתי
6. ניהול/הובלת הקבוצה והכיתה כמסגרות חברתיות הנותנות ביטוי אישי לכל פרט והתומכות בתהליכי צמיחה מתמשכים של התלמיד והקבוצה

ברמת בית הספר והקהילה

7. פיתוח אקלים חינוכי מיטבי והפחתת האלימות
8. העמקת השותפות והאחריות של סגל בית הספר, של ההורים וגורמים בקהילה לקידום התהליכים החינוכיים ולהעמקת הרווחה ואיכות החיים בביה"ס ובקהילה

1.5. הפעלת "חאלו"ם" בבתי הספר

מעבר ליישום עקרונות "חאלו"ם" אשר פורטו לעיל, בית ספר המצטרף ל"חאלו"ם" מתחייב, לפי הנחיות של מובילי התכנית, לבצע שורה של פעולות. פעולות אלו עוסקות בגיוס והדרכה של מפעילי "חאלו"ם" בבית הספר והנחלת רוח "חאלו"ם" בעבודה הבית-ספרית בכללותה, כמפורט להלן:

- חלוקת כתות הלימוד/כלל התלמידים בשכבה לקבוצות שיח בנות עד 20 תלמידים
- שיבוץ חדרים כך שלכל מעגל שיח מקום מפגש קבוע
- מינוי חינוכאי לכל קבוצה (חינוכאי ימונה לקבוצת שיח אחת בלבד)
- שיבוץ במערכת השעות השבועית של כל קבוצת שיח שני מעגלי שיח בימים שונים, כל אחד בן שעה (לרשות כל כיתה תקנית בשכבות ז'-ח' עומדות 4 שעות שבועיות עבור מפגשי השיח – 2 שעות שבועיות לכל קבוצה)
- קיום שיחות אישיות "אחד על אחד" של כל אחד מהתלמידים עם החינוכאי במסגרת שעתיים מתוך סך השעות הפרטניות, בנוסף על מעגלי השיח
- מינוי איש צוות שיוביל את "חאלו"ם" בבית הספר

¹⁰ "חאלו"ם" – חינוך אישי לצמיחה ומנהיגות (תשע"ג). האגף לחינוך על יסודי, משרד החינוך (מסמך פנימי).

- הקמת צוות חשיבה בית ספרי בהובלת המנהל אחת לרבעון לפחות, בו ישתתפו מנהל, יועץ, רכז שכבה, רכז חינוך חברתי, מדריך "חאלו"ם" ובעלי תפקיד נוספים לפי הצורך. צוות החשיבה יעסוק בתהליך חאלו"ם, בשאלות ובדילמות העולות מהעבודה השוטפת ובחשיבה מחודשת על מבנה חאלו"ם בבית הספר, כל זאת בהלימה לתכנית העבודה שנקבעה בתחילת השנה
 - שיבוץ במערכת של שעתיים רצופות משותפות לכל החינוכאים בשכבה ולשותפי התפקיד שלהם, לצורך קבלת הדרכה וקיום ישיבות צוות והשתתפות מנהל בית הספר בחלק מישיבות הצוות
 - שיבוץ יום ההדרכה של מדריך "חאלו"ם" בהתאמה ליום בו מתקיימים מעגלי השיח במרבית הכיתות
 - שיבוץ מפגשי ההדרכה עם הצוותים השונים בהלימה ליום ההדרכה
 - הקצאת זמן למפגשי הדרכה אישית נוספת לחינוכאים, לצוות הניהול, ליועצת ולרכזים המקצועיים ביום ההדרכה
 - הקצאת זמן מפגש חודשי אחד לפחות של המנהל עם המדריך, ביום ההדרכה של המדריך
 - השתתפות מנהל בית הספר וכל המורים ב"חאלו"ם" בימי עיון ובהשתלמויות
 - מתן ביטוי ל"חאלו"ם" בשגרות הבית ספריות (בטקסים, ימי הורים, ישיבות כלליות וכו')
 - הובלת "חאלו"ם" על-ידי מנהל בית הספר
- למנהל בית הספר תפקיד חשוב בהטמעת "חאלו"ם" ועליו להדגים בגישתו ובהתנהגותו את רוח "חאלו"ם" ולפעול להנחלתה לכלל באי בית הספר. חשיבות רבה יש גם לכל בעלי התפקיד המעורבים בהטמעת "חאלו"ם" בבית הספר לשם הנחלתו לכלל המעגלים החברתיים והלימודיים בבית הספר.
- יש לציין, כי כל מורה המשמש כחינוכאי במסגרת "חאלו"ם" מקבל שעתיים בתקן לקיום מעגלי השיח וגמול חינוך בשווי 10%.
- כאמור, אחד הדגשים הבולטים בהפעלת "חאלו"ם" הוא פיתוח מקצועי והדרכה של כל המעורבים בהטמעתו בבית הספר. להלן תיאור של תשומות "חאלו"ם" בהיבט זה:

1.6. הדרכה ופיתוח מקצועי ב"חאלו"ם"

כניסת "חאלו"ם" לבתי הספר מלווה בפיתוח מקצועי, הנעשה באמצעות הדרכה בבית הספר, קורסים, ימי עיון והשתלמויות.

פיתוח מקצועי

הפיתוח המקצועי ב"חאלו"ם" נעשה במסגרת קורסים וימי עיון, והוא כולל:

1. **פיתוח מקצועי למפקחים ולמנהלים** – השתתפות המפקחים והמנהלים במפגשים בכל מחוז בנפרד ובימי עיון ארציים מטעם האגף לחינוך על-יסודי ובאחריותו, בשיתוף שפ"י ומנהל חברה ונוער
2. **פיתוח מקצועי לרכזי השכבה** כמובילי "חאלו"ם" באמצעות השתלמות
3. **פיתוח מקצועי לחינוכאים**
 - א. במסגרת פיתוח מקצועי בית-ספרי לכלל צוות בית הספר ולחינוכאים בנושא "חאלו"ם"
 - ב. באמצעות שתי השתלמויות

הדרכה

על-פי הנחיות משרד החינוך כל בית ספר המשתתף ב"חאלו"ם" זכאי לחצי יום הדרכה בשבוע או ליום שלם פעם בשבועיים וכד'. המדריכים הם מטעם שפ"י או מנהל חברה ונוער. בחלק קטן מבתי הספר, במסגרת פיילוט, המדריכים הם מורים מובילים מקרב סגלי בתי הספר, שהוכשרו לתפקיד. יש גם בתי ספר המודרכים על-ידי גוף חיצוני – המכון לחינוך דמוקרטי. במקרה זה לא ניתנת הדרכה נוספת מטעם משרד החינוך.

במסגרת ההדרכה ניתנים הכשרה וליווי למנהל ולצוות המוביל בבית הספר ברמה אישית (שיחות אישיות עם מנהל בית הספר וחניכה פרטנית של החינוכאים, היועצת והרכזים המקצועיים), ברמה קבוצתית (הנחיית צוות ההנהלה, מפגשי למידה לצוותי המחנכים ועם חדר המורים) וברמה ארגונית (עזרה ותמיכה בהבניה של תהליכי עבודה, גיבוש יעדים משותפים לקידום "חאלו"ם" ותמיכה בתהליך בראייה מערכתית).

ההדרכה כוללת, בין היתר, פיתוח הידע ודרכי העבודה של צוות החינוכאים, צפייה במפגשי שיח ומישוב, עידוד למידת עמיתים באמצעות צפייה הדדית במפגשי שיח, שיתוף בשאלות, דיון בדילמות ובהצלחות וניתוח מקרים, ועבודת צוות עם שותפי תפקיד בבית הספר.

1.7. המודל הלוגי של "חאלו"ם"

כדי להבין טוב יותר את ההנחות העומדות בבסיס "חאלו"ם", מובא להלן בלוח 3 תיאור של המודל הלוגי של "חאלו"ם". המודל המוצע מציג את הרכיבים העיקריים של "חאלו"ם" בחלוקה דו-ממדית לפי תשומות, תהליכים, תפוקות ותוצאות ובשלוש רמות של משתתפים: תלמידים, חינוכאים ובית הספר. מודל זה מייצג את הבסיס התיאורטי, או את מערכת ההנחות המקשרת בין מה שעושים (או מתכננים לעשות) ב"חאלו"ם" באמצעות המשאבים המוקדשים לו ובין התוצרים הישירים של פעילויות "חאלו"ם" והרווחים שאפשר לצפות שהמשתתפים ב"חאלו"ם" יפיקו במהלך "חאלו"ם" ולאחריו.

לוח 3: המודל הלוגי של "חאלו"ם"

תשומות	תהליכים	תפוקות	תוצאות
תלמידים			
4 ש"ש של מפגשי שיח לתלמידי ז'י-ח' וחלוקת הכיתה לשתי קבוצות (עד 20 תלמידים)	מעגלי שיח ולמידה לפיתוח רגשי-חברתי-לימודי של התלמידים	שביעות רצון של התלמידים מ"חאלו"ם"	פיתוח תחושת ערך עצמי ושייכות של התלמיד לכיתתו ולביה"ס
מינוי חינוכאי לכל קבוצה	מפגשים אישיים בין החינוכאי לתלמיד לקידום הפוטנציאל האישי של התלמיד	תלמידים מנסחים וחותרים על חוזה אישי בתחום הלימודי, רגשי והחברתי	פיתוח אחריות אישית לקידום תחומי מצוינות ומימוש עצמי
הקצאת זמן לשיחות אישיות עם החינוכאי בשעות הפרטניות המיועדות לצורך חינוך כיתה	מפגשים פרטניים (עד 5 תלמידים)	מתן אמן בצוות ההוראה	טיפול כישורי מנהיגות וקידום השפעה ומעורבות חברתית בביה"ס ובקהילה
		רכישת השפה של "חאלו"ם" (לדוגמא: הצבת יעדים ועמידה בהם, תרבות שיח, התבוננות פנימית, עזרה הדדית)	שיפור הישגים לימודיים
		קולם של התלמידים נשמע	השלכות הפסקת "חאלו"ם" על התלמידים עם סיומו בכיתה ח'

תוצאות	תפוקות	תהליכים	תשומות
חינוכאים			
פיתוח שיח משמעותי ואכפתי בין מורה-מחנך-תלמיד לקידום תפקוד התלמיד בתחום האישי, הלימודי והחברתי	שביעות רצון החינוכאים מ"חאלו"ם	רכישת מיומנויות הנחייה ואימון אישי	הדרכה קבוצתית של מדריך "חאלו"ם
העצמת החינוכאים, הובלת הקבוצה ופיתוח מיומנויות הנחייה ואימון אישי	שיתוף פעולה בין החינוכאים ("עבודה בקו")	הובלת קבוצת שיח	הדרכה בית ספרית וקיום ישיבות צוות בהשתתפות המנהל
	שביעות רצון החינוכאים מההדרכה	מפגשים אישיים ופרטניים בין החינוכאי לתלמיד לקידום הפוטנציאל האישי של התלמיד	הדרכה אישית לחינוכאי
	השתתפות בישיבות צוות ושביעות רצון		תצפית על החינוכאים
	רכישת השפה של "חאלו"ם" (לדוגמא: הצבת יעדים ועמידה בהם, תרבות שיח, התבוננות פנימית, עזרה הדדית)		גמול חינוך בשווי 10% לשני חינוכאים + 2 ש"ש לכל חינוכאי
בית ספר			
פיתוח אקלים חינוכי מיטבי והפחתת האלימות בקבוצה ובביה"ס	שביעות רצון המנהל מ"חאלו"ם	הנחלת הפילוסופיה של "חאלו"ם" לכלל באי ביה"ס	ימי עיון למנהלים ולמפקחים
הגברת מעורבות צוות ביה"ס, הורים והקהילה לקידום תהליכים חינוכיים בביה"ס	ביטוי ל"חאלו"ם" בשגרות בית ספריות (טקסים, ימי הורים, ישיבות כלליות, תרבות של תצפית ומשוב וכד')	עיסוק של צוות החשיבה בתהליך "חאלו"ם" ובבעיות שוטפות	מינוי איש צוות להובלת "חאלו"ם" בביה"ס והקמת צוות חשיבה בית ספרי
	ביטוי ל"חאלו"ם" בשיעורים של מורים מקצועיים	הובלה והנהגה של רוח "חאלו"ם" על ידי המנהל	הדרכה של מדריך "חאלו"ם"
	השתתפות בעלי תפקידים בצוות החשיבה, קיום מפגשים ותדירותם	שילוב "חאלו"ם" עם "אופק חדש" ועם פרויקטים נוספים.	פיתוח מקצועי לרכזי השכבה כמובילי "חאלו"ם"
	שביעות רצון מההדרכה	העצמת מורים מקצועיים ודרג ביניים	חשיפה לחדר מורים
	השתתפות בימי עיון, השתלמויות וכד' ושביעות רצון		

* תשומות (inputs) – המשאבים הדרושים להפעלת התכנית
תהליכים (processes) – הפעילויות שהתכנית עושה עם התשומות כדי להשיג את התוצאות הרצויות
תפוקות (outputs) – התוצרים הישירים של פעילויות התכנית
תוצאות (outcomes) – הרווחים שהמשתתפים מפיקים במהלך התכנית ולאחריה

1.8. מטרת ההערכה

הרשות הארצית למדידה והערכה בחינוך (ראמ"ה) מלווה את "חאלו"ם" על גלגוליו השונים מאז ראשית הדרך בבת-ים. בשנים תשע"א ותשע"ב פרסמה הראמ"ה דוחות המציגים את עמדות המנהלים כלפי יישומה, הטמעתה והשלכותיה של תכנית "חינוך אישי", שהייתה התשתית עליה התבסס פיתוח "חאלו"ם".

לאור הבניה מחודשת של "חאלו"ם" מצד אחד והטמעתו בשדה מצד אחר עלה הצורך לבחון את "חאלו"ם" בשנה"ל תשע"ג במתכונת מקיפה ורחבה יותר בהשוואה לעבר. ממצאי ההערכה יוכלו ללמד על אופן יישום "חאלו"ם" בבתי הספר, להצביע על בעיות, לזהות נקודות חולשה ולאתר נקודות חוזק.

מטרת ההערכה היא אם כן לבחון את יישום "חאלו"ם", אופן ביצועו והשלכותיו על התלמידים, החינוכאים ובית הספר. המידע שייאסף יוכל לסייע למובילי "חאלו"ם" במשרד החינוך ולעוסקים בהטמעתו בשדה להתאימו טוב יותר לצורכי התלמידים, המורים וצוות בית הספר.

2. שיטה

2.1. שלבים בביצוע ההערכה

ההערכה התבצעה בשני שלבים: בשלב הראשון נאסף מידע באשר לתהליכים המתרחשים בבית הספר בעקבות הטמעת "חאלו"ם". בשלב זה נעשה שימוש בכלים איכותניים. שלב זה התבצע בחודשים מרץ-מאי 2013. בשלב השני נאסף מידע באשר לעמדות הגורמים המעורבים ב"חאלו"ם" כלפיו ובהערכת התוצאות – ההשפעה הנתפסת של "חאלו"ם" על המשתתפים ועל הסביבה בהתאם ליעדים. בשלב זה נעשה שימוש בכלים כמותיים, שהועברו במאי 2013.

2.2. מערך המחקר

מסגרת הדגימה למחקר הכמותי כללה את כול 137 חטיבות הביניים שהשתתפו ב"חאלו"ם" בשנה"ל תשע"ג (90 עצמאיות, 46 שש שנתיות, אחת יסודי+חט"ב)¹¹. לפיכך נכללו במחקר כל המנהלים שבית ספרם השתתף ב"חאלו"ם". כמו כן נכלל במחקר מדגם מקרב החינוכאים והתלמידים המשתתפים ב"חאלו"ם": מכל חטיבות הביניים המשתתפות ב"חאלו"ם" נדגמה באופן אקראי קבוצת שיח אחת משכבת ז' או ח' שלכול תלמידיה הועברו שאלונים. כמו כן נדגמו לצורך המחקר שני חינוכאים מכל שכבת גיל (זוג החינוכאים של קבוצת השיח שנדגמה לצורך העברת השאלונים וזוג חינוכאים נוסף בשכבה שלא נדגמה לצורך העברת שאלוני תלמיד). פירוט על מקורות המידע ומספרי המשיבים מוצג בהמשך בחלק העוסק בתיאור כלי ההערכה הכמותיים והאיכותניים. מערך המחקר האיכותני מתואר בנפרד בדוח המחקר האיכותני ובפרק הבא.

2.3. כלי ההערכה

כאמור, שיטות המחקר לביצוע ההערכה התבססו על שילוב של שיטות כמותיות ואיכותניות על פי גישת ה-mixed methods. הכלים הכמותיים מאפשרים קבלה של תמונת מצב רחבה ומקיפה של הסוגיות המרכזיות בהן עוסקת ההערכה ואילו הכלים האיכותניים מאפשרים לסייע בהבנת התהליכים המורכבים שמתרחשים במהלך יישום והטמעה של התכנית וכן להציף סוגיות רגישות שקשה לרדת לעומקן בדרך-כלל באמצעות כלים כמותיים, כגון שאלונים. להלן תיאור של כלי המחקר האיכותניים והכמותיים בהם נעשה שימוש במסגרת הערכה של חאלו"ם:

כלים איכותניים

כדי להכיר לעומק את יישום "חאלו"ם", את העוצמות והקשיים הכרוכים בחאלו"ם ואת תחושותיהם של הגורמים השונים כלפי רכיבי חאלו"ם, נעשה שימוש בשני כלים מרכזיים: **ראיונות עומק** מובנים למחצה ו**קבוצות מיקוד**.

ראיונות עומק נערכו עם מנהלי בתי ספר, חינוכאים, מורים מקצועיים (שאינם חינוכאים) ועם מובילי "חאלו"ם" ואנשי מפתח: גורמים במשרד החינוך ומדריכים מטעם הגופים המדריכים השונים. הראיונות עסקו בסוגיות כגון תרומת "חאלו"ם" לבית הספר, עוצמות "חאלו"ם" וחולשותיו, ממשק העבודה בין בתי הספר לשאר הגורמים המעורבים וציפיות לקראת העתיד.

¹¹ 90 חטיבות ביניים עצמאיות הן 55% מכלל חטיבות הביניים העצמאיות, ו-46 חטיבות ביניים שש-שנתיות הן 10% מכלל חטיבות הביניים השש-שנתיות בתשע"ב.

קבוצות המיקוד נערכו עם חינוכאים המשתתפים ב"חאלו"ם" ועם תלמידים. קבוצות המיקוד עסקו בדינמיקה במפגשי השיח, בהשפעות "חאלו"ם" על דפוסי היחסים בין תלמידים למחנכים, בתהליכים שעוברים התלמידים במסגרת מפגשי השיח, בתחושות התלמידים כלפי "חאלו"ם" ועוד. איסוף הנתונים בקרב התלמידים נעשה בפורמט המשלב בין קבוצת מיקוד לבין תצפית משתתפת: המראיין הגיע לכיתה בעת מפגש שיח, צפה במתרחש בחלק מהשעה, ובחלקה האחר ערך קבוצת מיקוד עם התלמידים.

בלוח שלהלן מפורטים מקורות המידע, כלי המחקר והיקף המרואיינים בשלב המחקר האיכותני:

לוח 4: מקורות המידע, כלי המחקר והיקף המרואיינים בשלב המחקר האיכותני

מקור המידע	כלים	סה"כ מרואיינים/קבוצות
מנהלים	ראיונות עומק	12 מרואיינים
חינוכאים	ראיונות עומק	12 מרואיינים
מורים מקצועיים שאינם חינוכאים	ראיונות עומק	11 מרואיינים
תלמידים	קבוצות מיקוד/תצפית*	4 קבוצות מיקוד
מדריכים	קבוצת מיקוד*	2 קבוצות מיקוד: מדריכי שפ"י ומנהל חברה ונוער
מובילי "חאלו"ם"	ראיונות	3 ראיונות

כלים כמותיים

לצורך ביצוע המחקר הכמותי פותחו שאלונים ייעודיים לתלמידים, לחינוכאים ולמדריכי חאלו"ם. כמו כן נעשה שימוש בשאלון למנהל שמועבר במסגרת שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית. להלן תיאור של כלי המחקר הכמותיים בהם נעשה שימוש במסגרת הערכת "חאלו"ם":

1. **שאלון הערכה ייעודי לתלמיד:** השאלון לתלמיד בדק נושאים כמו השתתפות התלמידים במפגשי שיח ובמפגשים אישיים ועמדות התלמידים כלפי מפגשים אלה, הקשר בין התלמיד לחינוכאי, שינויים בעקבות חאלו"ם כמו דימוי עצמי בקרב התלמידים, תחושת השייכות לבית הספר. כמו כן, התבקשו התלמידים להשיב על סדרה של היגדים הלקוחים מתוך שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית.

2. **שאלון הערכה ייעודי לחינוכאי:** השאלון בחן סוגיות כגון עבודת החינוכאי בשיתוף החינוכאי הנוסף, המפגשים האישיים ומפגשי השיח, הדרכה ופיתוח מקצועי בחאלו"ם, שינויים בחינוכאי, בתלמידים ובבית הספר בעקבות חאלו"ם ועוד.

3. **שאלון מיפוי חאלו"ם:** השאלון בחן את התשומות והמשאבים הניתנים בחאלו"ם, כגון חלוקת הכיתות לקבוצות של עד 24 תלמידים, הקצאת חינוכאי לכל קבוצת שיח, הקצאת 4 שעות שבועיות עבור מפגשי השיח וכד'. נתונים אלו נאספו על-ידי מדריכי "חאלו"ם".

4. **שאלון מנהל:** לצורך המחקר נעשה שימוש בשאלון מנהל שהועבר במסגרת שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית. בשאלון נכללו גם שאלות העוסקות בחאלו"ם ובשביעות רצון מחאלו"ם. חשוב לציין כי, מנהלים שלא השתתפו במיצ"ב בתשע"ג התבקשו להשיב בנפרד על סדרת השאלות בשאלון למנהל העוסקות ב"חאלו"ם", כפי שנעשה גם בתשע"א ובתשע"ב.

כאמור, איסוף הנתונים הכמותיים נערך רק בשלב השני של המחקר. כלי ההערכה הכמותיים (השאלונים) נבנו בהתבסס על שאלות המחקר ועל הידע שהצטבר במהלך איסוף הנתונים האיכותניים.

בלוח שלהלן מפורטים מקורות המידע, כלי המחקר והיקף המרואיינים בשלב המחקר הכמותי:

לוח 5: מקורות המידע, כלי המחקר והיקף המרואיינים בשלב המחקר הכמותי

מקור המידע	כלים	סך כולל היקף המשיבים	סך כולל היקף המשיבים בבתי ספר דוברי ערבית	סך כולל היקף המשיבים בבתי ספר דוברי ערבית
מנהלים	ראיונות טלפוניים במסגרת המיצ"ב	*135	94 (70%)	41 (30%)
תלמידים	שאלונים ייעודיים	**3,682	2,582 (70%)	1,100 (30%)
חינוכאים	ראיונות טלפוניים ייעודיים	***401	277 (69%)	124 (31%)
מדריכים	שאלון מיפוי	124	87 (70%)	37 (30%)

* שני מנהלים ציינו שחאלו"ם אינו מתקיים בבית ספרם
 ** נדגמה קבוצת שיח אחת בשכבה ז' או ח' בכל בית ספר. מבין התלמידים שהשיבו על השאלונים, 47% הם תלמידים בשכבת הגיל ז'
 (N=1,741) ו-53% הם תלמידים בשכבת הגיל ח' (N=1,941)
 *** נדגמו שני חינוכאים בכל שכבת גיל, עם זאת לפי נתוני תשע"ב רק בכ-90% מבתי הספר "חאלו"ם מתקיים בשתי שכבות הגיל ז'-ח'

כאמור, דוח חאלו"ם מפורט המסכם את אופן ביצוע המחקר האיכותני וכן הממצאים והתובנות שעלו בעקבות המחקר האיכותני פורסם בנפרד באתר ראמ"ה. ממצאים עיקריים מן הדוח האיכותני משולבים בפרק המבוא ובתקציר שבדוח הנוכחי.

2.4. עיבוד הנתונים ואופן הצגתם בדוח

השאלונים שהועברו לתלמידים, לחינוכאים, למדריכים ולמנהלים כללו שאלות במגוון נושאים. בכל אחד מנושאים אלו הוצגו למשיבים סדרת היגדים המתארים היבטים שונים של אותו נושא. בדרך כלל התבקשו המשיבים לציין באיזו מידה הם מסכימים עם הנאמר בהיגד, שנבדק על סולם בן חמש דרגות הנע מ"מסכים מאוד" (5) ועד "מאוד לא מסכים" (1). לצורכי הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (4 או 5) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

בעבור מרבית הנושאים המדווחים חושב מדד מסכם אחד לכל נושא. המדד מתאר את התמונה העולה מדיווחי המשיבים באותו נושא, והוא חושב כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים השונים המתארים את הנושא. בהתאמה, ערכי המדד נעים בין 0 ל-100.

במקרים אחרים הוצג למשיבים סולם תשובות שונה, דוגמת סולם תדירות (אף פעם, פעם אחת, פעמיים ויותר וכו') או שאלות שהתשובות עליהן הן "כן" או "לא". נוסף על כך, במקרים בהם הוצגו למשיבים בשאלון היגדים, המתארים היבטים "שליליים" של הנושא, הם נוסחו מחדש לצורכי הדיווח בדוח (כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי, בדומה ליתר ההיגדים). במקרים כגון אלה מובא מתחת ללוחות בדוח נוסח ההיגדים המקוריים בשאלון. כמו כן יש מקרים בהם חלק מן ההיגדים/שאלות עומדים בפני עצמם ואינם מרכיבים מדדים מסכמים.

2.5. מגבלות ההערכה

בחינת תרומתן של תכניות התערבות חינוכיות היא אתגר בעייתי וקשה במיוחד להערכה, בין השאר משום שפעולות חינוכיות מסוגן של חאלו"ם ודומיהם הן פעולות מתמשכות, המכוונות להשגת תוצאות ארוכות טווח. לפיכך, רק חלק מההישגים של התכניות ניתן למדוד ולהעריך קרוב לביצוען בכלים אמפיריים מקובלים, ואילו חלקם האחר יתבטא רק לאחר פרק זמן ממושך. ההערכה לא תוכל אם כן לענות על שאלות רבות שיעלו תוך כדי ביצוע "חאלו"ם, שהתשובות להן מצויות בטווח של שנים ממועד הפעלתה.

יתר על כן סביר להניח כי יהיו משתנים נוספים (כגון תכניות התערבות נוספות המופעלות בבתי הספר, אירועים חברתיים ושינויים באקלים החברתי הלאומי, שינויים אישיים שעוברים התלמידים וכד') שיוכלו להשפיע באופן ישיר או עקיף על תוצאות "חאלו"ם". זאת ועוד, יש לציין כי הקצאת בתי הספר ל"חאלו"ם" לא נעשתה באופן אקראי ונכללו ב"חאלו"ם" רק חטיבות ביניים שבחרו להשתתף בה במסגרת שילובן ברפורמת "אופק חדש".

עם זאת, אנו מאמינים כי איסוף הנתונים ממקורות המידע השונים באמצעות כלי המחקר השונים, בשילוב עם ניתוח של מסדי נתונים קיימים, יסייעו בפירוש היבטים שונים הנוגעים לתשומות, להפעלת "חאלו"ם" ולתוצאותיו ובמענה על שאלות ההערכה.

מוצע אם כן להתייחס במשנה זהירות לממצאי ההערכה ובוודאי לא לראות בהם ראיות חותכות ל"הצלחה" או ל"כישלון" של "חאלו"ם".

3. יישום והטמעה של חאלו"ם בבית הספר

3.1 שכבות הגיל שבהן מופעלת התכנית

כמו בשנים תשע"א ותשע"ב גם בתשע"ג חאלו"ם מיועדת לפעול בכיתות ז'-ח' בלבד. בתי ספר יכולים היו ליישם את התכנית בווריאציות שונות בתוך שכבות גיל אלו: בכיתות ז' בלבד (כפי שאמנם אמורים בתי הספר לעשות בשנה הראשונה בתכנית), בכיתות ח' בלבד ובשתי שכבות הגיל גם יחד. התפלגות שכבות הגיל שבהן פעלה התכנית בשנים תשע"א-תשע"ג לפי דיווחי המנהלים מוצגת בלוח שלהלן:

לוח 6: שכבות הגיל שבהן פעלה התכנית – דיווחי מנהלים

שכבות גיל	תשע"א (N=120)	תשע"ב (N=125)	תשע"ג (N=137)
כיתות ז'-ח'	64%	87%	96%
כיתות ז' בלבד	34%	12%	4%
כיתות ח' בלבד	2%	1%	0%
סה"כ	100%	100%	100%

ברובם הגדול של בתי הספר (96%) הופעל חאלו"ם בשתי שכבות הגיל. בהשוואה לתשע"א נרשמה עלייה ניכרת בשיעור בתי הספר שהפעילו את התכנית בכיתות ז'-ח' (96% לעומת 64%). כאמור, בתי הספר המצטרפים לתכנית מפעילים אותה בשנה הראשונה בכיתות ז' בלבד, ומהשנה השנייה ואילך בכיתות ז'-ח'. יש לציין, כי מבין המנהלים שרואיינו בתשע"ג, כל המנהלים במגזר דוברי הערבית (N=41) דיווחו על יישום חאלו"ם בשכבות גיל ז'-ח'. במגזר דוברי העברית 89 מנהלים (95%) דיווחו על יישום חאלו"ם בשתי שכבות הגיל ואילו חמישה מנהלים (4%) דיווחו כי חאלו"ם יושם בשכבת ז' בלבד.

מתוך השאלון שמולא על ידי מדריכי חאלו"ם עולה, כי 18 מדריכים בבתי ספר דוברי העברית (שהם כ-21%) דיווחו על קיום חאלו"ם גם בשכבת גיל ט'. בבתי ספר דוברי ערבית לא התקיים חאלו"ם בשכבת ט'.

3.2 מינוי גורם מתכלל וצוות מוביל לתכנית

בתי ספר המצטרפים לחאלו"ם נדרשים למנות איש צוות שיוביל את חאלו"ם בבית הספר ולהקים צוות חשיבה בית ספרי בהובלת המנהל שיעסוק בתהליך חאלו"ם ובשאלות ובדילמות העולות מן העבודה השוטפת בבית הספר. כ-92% מבין המנהלים בשני מגזרי השפה דיווחו על מינוי גורם מוביל ומתכלל לחאלו"ם. בלוח שלהלן מוצגים שיעורי המנהלים שדיווחו על זהות הגורם המוביל והמתכלל בבית הספרם בפילוח לפי מגזר שפה:

לוח 7: זהות הגורם המוביל והמתכלל לחאלו"ם בבית הספר לפי מגזר שפה- דיווחי מנהלים (תשע"ג)

בעל תפקיד	דוברי עברית (N=84)	דוברי ערבית (N=38)
יועץ	73%	50%
רכז שכבה	38%	42%
מנהל	27%	21%
רכז חינוך חברתי-קהילתי	19%	26%
סגן מנהל	15%	24%
בעל תפקיד הממונה על הפדגוגיה	12%	8%

נתוני הלוח מצביעים על הבדלים בין בתי ספר דוברי עברית לבין בתי ספר דוברי ערבית במינוי בעלי התפקידים המשמשים כגורמים מובילים ומתכללים לחאלו"ם. בעוד שבבתי ספר דוברי עברית במרבית המקרים (לפי דיווחים של 73% מן המנהלים) מונה לתפקיד יועץ בית הספר ובמקרים מועטים יותר מונה רכז שכבה (38%) ומנהל (27%) הרי שבבתי ספר דוברי ערבית בחירת בעלי התפקידים הייתה מגוונת יותר וכללה בנוסף ליועץ עליו דיווחו 50% מן המנהלים גם רכז שכבה (42%), רכז חינוך חברתי קהילתי (26%), סגן מנהל (24%), ומנהל (21%). יחד עם זאת, יש להתייחס לממצא בזהירות ולקחת בחשבון את הקשר שבין הגופים המדריכים ומגזר השפה (בתי ספר דוברי עברית מודרכים בעיקר על-ידי שפ"י ואילו בתי ספר דוברי ערבית מודרכים מרביתם על-ידי מנהל חברה ונוער, ראו להלן לוח 22).

בשאלה נוספת התבקשו המנהלים להשיב האם מונה בבית הספר צוות מוביל לחאלו"ם. 96% מן המנהלים ציינו כי בשנה"ל תשע"ג מונה צוות מוביל לחאלו"ם בבית ספרם ללא שינוי ניכר בהשוואה לשנים קודמות (בתשע"א 95% ובתשע"ב 98%). בלוח שלהלן מוצגים בעלי התפקידים שהשתתפו בצוות המוביל ומאפייני תפקידיהם בתשע"א-תשע"ג:

לוח 8: מאפייני התפקידים של החברים בצוות המוביל – דיווחי מנהלים

תפקיד בצוות תשע"ג (N=121-127)			תפקיד בצוות תשע"ב (N=110-121)			תפקיד בצוות תשע"א (N=104-113)			תפקיד בבית הספר
אינו חבר	חבר שותף	חבר מוביל	אינו חבר	חבר שותף	חבר מוביל	אינו חבר	חבר שותף	חבר מוביל	
1%	17%	82%	0%	16%	84%	5%	17%	78%	יועץ חינוכי
6%	21%	74%	2%	21%	77%	8%	16%	76%	מנהל
10%	30%	60%	2%	16%	82%	13%	17%	70%	מדריך "חאלו"ם"
25%	39%	36%	24%	21%	54%	21%	16%	63%	ממונה על הפדגוגיה*
9%	22%	70%	4%	24%	72%	15%	24%	61%	רכז שכבה
16%	44%	40%	10%	37%	53%	30%	32%	38%	רכז חינוך חברתי-קהילתי
18%	38%	44%	21%	30%	49%	40%	27%	33%	סגן מנהל

*הנתונים בנוגע לממונה על הפדגוגיה מתבססים על שיעורי השבה נמוכים יחסית הן בתשע"א והן בתשע"ב (כ-70%).

בתשע"ג, בעלי התפקידים הדומיננטיים ביותר בצוות המוביל לפי דיווחי המנהלים היו היועץ החינוכי (82%), המנהל (74%) ורכז השכבה (70%). שיעורי הדיווח על השתתפותם של היועץ החינוכי, המנהל ורכז השכבה נותרו ללא שינוי משמעותי בהשוואה לתשע"ב. עם זאת, בתשע"ג בהשוואה לתשע"ב ניכרת ירידה משמעותית בהשתתפות של מדריך חאלו"ם בצוות המוביל (מ- 82% ל- 60%), מה שמעיד אולי על הפיכתם של בתי ספר לעצמאיים יותר בהובלת תהליך חאלו"ם בקרב המורים והתלמידים. גם בהשתתפותם של הממונה על הפדגוגיה ושל רכז החינוך החברתי-קהילתי בצוות המוביל נרשמה ירידה.

המנהלים נשאלו על אודות תדירות המפגשים של הצוות המוביל של חאלו"ם. בתשע"ג, 77% מבין המנהלים דיווחו כי הצוות המוביל נפגש אחת לשבוע או לשבועיים, זאת לעומת שיעורי הדיווח של המנהלים בתשע"ב ובתשע"א (82%). הנתונים מצביעים על ירידה קטנה בתדירות המפגשים של הצוות המוביל בתשע"ג.

בלוח שלהלן מוצגת התפלגות התדירות של מפגשי הצוות המוביל בתשע"א, בתשע"ב ובתשע"ג:

לוח 9: תדירות המפגשים של הצוות המוביל – דיווחי מנהלים

תדירות	תשע"א (N=111)	תשע"ב (N=122)	תשע"ג (N=126)
אחת לשבוע	51%	43%	48%
אחת לשבועיים	31%	39%	29%
אחת לחודש	16%	18%	19%
פחות מאחת לחודש	2%	0%	4%
סה"כ	100%	100%	100%

כמו כן, כמחצית מן המנהלים בשני מגזרי השפה דיווחו בתשע"ג כי תדירות הפגישות של הצוות המוביל של חאלו"ם עמדה על אחת לשבוע בדרך-כלל. עם זאת, בדיווח על תדירויות נמוכות יותר נרשמו הבדלים בין המגזרים. בעוד ש- 40% מן המנהלים בבתי ספר דוברי ערבית דיווחו על מפגשים של אחת לשבועיים, הרי שכ- 25% מן המנהלים בבתי ספר דוברי עברית דיווחו על תדירות זו ועוד כ- 20% דיווחו על תדירות של אחת לחודש.

לסיכום, ברובם הגדול של בתי הספר (96%) הופעל חאלו"ם בתשע"ג בשתי שכבות הגיל ז'-ח'. 96% מן המנהלים ציינו כי בשנה"ל תשע"ג בדומה לשנים קודמות מונה צוות מוביל לחאלו"ם בבית ספרם, שחברים בו הם היועץ החינוכי, המנהל, ורכז השכבה. צוות זה שימש גם כגורם המוביל והמתכלל של חאלו"ם במרבית בתי הספר. תדירות הפגישות של הצוות המוביל הייתה בדרך-כלל בין שבוע לשבועיים.

3.3. מפגשי השיח והמפגשים האישיים

לב ליבו של תהליך חאלו"ם מתחולל במסגרת מפגשי השיח והמפגשים האישיים-פרטניים בין התלמיד לחינוכאי. מפגשי השיח מתקיימים בקבוצות קטנות יחסית של תלמידים, וזאת באמצעות חלוקה של כיתות אם לשתי קבוצות, המלוות כל אחד על ידי חינוכאי משלה.

חלוקת הכיתות לקבוצות

מרבית המנהלים בשני מגזרי השפה (כ-95%) דיווחו כי הכיתות בשכבות ז'-ח' המשתתפות בחאלו"ם תשע"ג חולקו לקבוצות, בדומה לדיווחיהם בתשע"א ובתשע"ב. במקרים בהם לא חולקו הכיתות ציינו המדריכים, כי הדבר נעשה בשל כיתות קטנות מלכתחילה (פחות מ- 24 תלמידים בכיתה), כיתות בעלות אופי מיוחד שלא ניתן לחלק (למשל, כיתות מצוינות), ומחסור בחינוכאים. זאת ועוד, כמעט בכל המקרים בשני מגזרי השפה דווח כי הכיתות המחולקות מנו פחות מ- 24 תלמידים בכל קבוצה. כמו כן, במרבית המקרים (כ-89% בקרב דוברי עברית וכ- 97% בקרב דוברי ערבית, בשכבות ז' ו-ח') דווח כי כל חינוכאי היה אחראי על קבוצת שיח אחת בלבד. במקרים בהם חלק מן החינוכאים היו אחראים על יותר מקבוצות שיח אחת הדבר נבע בעיקר בשל מחסור בחינוכאים בבית הספר. בכל בתי הספר כמעט דווח כי לכל קבוצות השיח שובצו במערכת השעות שעתיים שבועיים למפגשי השיח. במרבית המקרים דווח גם כי לכל קבוצות השיח שובץ חדר או מקום מפגש קבוע (98% בקרב דוברי עברית, כ-80% בקרב דוברי ערבית בשכבות ז' ו-ח'). הסיבה העיקרית לאי שיבוץ חדר או מקום מפגש קבוע לקבוצת שיח היא מצוקת חדרים או היעדר חללים ראויים בבית הספר.

מפגשי השיח – לפי דיווחי החינוכאים

החינוכאים נשאלו באשר למודל לפיו נעשתה החלוקה של הכיתה שהם מחנכים למעגלי שיח. המודל הנפוץ ביותר לפי דיווחי כ-42% מבין החינוכאים (37% דוברי עברית ו-52% דוברי ערבית) היה שילוב של תלמידים בעלי מאפיינים שונים. מודלים נוספים שהיו נפוצים אם כי בשיעורים נמוכים יחסית היו החלטה של המנהל/יועצת, חלוקה אקראית של התלמידים תוך שמירה על איזון בין בנים ובנות, או חלוקה של התלמידים לפי רשימה אלפביתית של התלמידים ביומן הכיתה.

בשאלות נוספות נשאלו החינוכאים, באיזו מידה מפגשי השיח שהובילו, עסקו בנושאים הבאים:

לוח 10: הנושאים בהם עסקו החינוכאים במפגשי השיח לפי מגזר שפה-דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=120)	דוברי עברית (N=247)	נושאים
90%	94%	גיבוש הקבוצה כקבוצת תמיכה
88%	94%	יחסים בין תלמידים לבין חבריהם
86%	92%	חינוך חברתי-ערכי
84%	86%	כישורי חיים
84%	75%	התקדמות תלמידים ביעדים שהוצבו להם בחוזים האישיים
85%	75%	משחקים ופעולות חברתיות
52%	69%	אקטואליה וחינוך לאזרחות
75%	64%	כישורי מנהיגות של התלמידים
79%	64%	בעיות רגשיות/אישיות של תלמידים
72%	62%	התנהגויות בסיכון של תלמידים (אלימות מילולית ופיזית, שתיית משקאות אלכוהוליים וכד')
68%	59%	תרומה לקהילה
82%	54%	בעיות התנהגות ומשמעת
60%	35%	נושאים לימודיים
36%	28%	חינוך מיני
26%	10%	קיום תפילות ולימודי קודש (רק בחינוך הממלכתי-דתי)

הנושאים השכיחים ביותר (דווחו על ידי למעלה מ-75% מבין החינוכאים בשני מגזרי השפה) בהם עסקו החינוכאים במעגלי השיח הם גיבוש הקבוצה כקבוצת תמיכה, יחסים בין התלמידים לבין חבריהם, חינוך חברתי ערכי, כישורי חיים, התקדמות תלמידים ביעדים שהוצבו להם ומשחקים ופעולות חברתיות.

נושאים שדווחו בשיעורים בינוניים (בין מחצית לשלושה רבעים של החינוכאים, בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית) הם: כישורי מנהיגות של התלמידים, בעיות רגשיות/אישיות, התנהגויות בסיכון של תלמידים ותרומה לקהילה. בשיעורים נמוכים יחסית עסקו במסגרת השיעורים בחינוך מיני ובקיום תפילות ולימודי קודש (בחינוך הממלכתי-דתי).

בשלושה היבטים נרשמו הבדלים ניכרים בין חינוכאים בבתי ספר דוברי ערבית לבין חינוכאים בבתי ספר דוברי ערבית. כך, בבתי ספר דוברי ערבית בהשוואה לדוברי ערבית עסקו בשיעורים גבוהים יותר בנושאים של אקטואליה וחינוך לאזרחות (69% למול 52% בהתאמה) ואילו בבתי ספר דוברי ערבית דווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לדוברי ערבית על עיסוק בבעיות התנהגות ומשמעת (82% למול 54%

בהתאמה), בעיות רגשיות/אישיות של תלמידים (79% למול 64%, בהתאמה) ועל עיסוק בנושאים לימודיים (60% למול 35% בהתאמה).

החינוכאים נשאלו על עמדותיהם כלפי מפגשי השיח, ותשובותיהם מוצגות בלוח הבא:

לוח 11: עמדות החינוכאים כלפי מפגשי השיח-דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=124)	דוברי עברית (N=276)	
91%	94%	מפגשי השיח שהנחיתי היו מובנים ומתוכננים מראש
96%	89%	התלמידים שיתפו אותי פעולה במפגשי השיח
97%	88%	מפגשי השיח היו גמישים והותאמו לנושאים שעלו מחיי התלמידים
96%	87%	אני מרגיש שיש לי המיומנויות הנדרשות להנחיה של מפגשי שיח

מרבית החינוכאים דיווחו כי מפגשי השיח שהנחו היו מובנים ומתוכננים מראש, כי התלמידים שתפו אתם פעולה במסגרת המפגשים, כי המפגשים היו גמישים והותאמו לנושאים שעלו מחיי התלמידים וכי הם מרגישים שיש להם את המיומנויות הנדרשות להנחיה של מפגשי השיח.

עמדות התלמידים כלפי מפגשי השיח

גם התלמידים נשאלו על השתתפותם במפגשי השיח. התלמידים נשאלו האם מאז תחילת השנה הם השתתפו במפגשי שיח. בלוח שלהלן מוצגת התפלגות תשובות התלמידים בפילוח לפי מגזר שפה:

לוח 12: השתתפות תלמידים במפגשי שיח לפי מגזר שפה-דיווחי תלמידים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=1,077)	דוברי עברית (N=2,561)	היקף ההשתתפות
51%	77%	בכל המפגשים או במרביתם
33%	16%	בכמה מפגשים
4%	2%	לא השתתף
12%	5%	לא התקיימו מפגשים
100%	100%	סה"כ

כ- 90% מבין התלמידים דיווחו כי השתתפו במפגשי שיח: כ- 80% מהתלמידים דוברי העברית וכ- 50% מהתלמידים דוברי הערבית דיווחו כי הם השתתפו בכל מפגשי השיח או במרביתם. עוד כחמישית מבין התלמידים דוברי העברית וכשליש מבין התלמידים דוברי הערבית דיווחו כי השתתפו בכמה מפגשים. יש לציין כי בקרב דוברי ערבית, כ- 4% מן התלמידים ציינו כי לא השתתפו במפגשי שיח וכ- 12% ציינו כי כלל לא התקיימו מפגשי שיח.

התלמידים התבקשו להביע את עמדותיהם כלפי מפגשי השיח בהם הם השתתפו במסגרת חאלו"ם. לצורך כך הוצגה בפני התלמידים סדרה של היגדים המתארים היבטים שונים של מפגשי השיח. התלמידים התבקשו לציין באיזו מידה הם מסכימים עם הנאמר בכל אחד מן ההיגדים על סולם בן חמש דרגות שערכיו נעים מ"מסכים מאוד" ועד "לא מסכים". לצורך הצגת הממצאים קובצו תשובות התלמידים שציינו את שני הערכים הגבוהים בסולם (מסכים מאוד ומסכים) כמסכימים עם ההיגד וחושב שיעורם (באחוזים).

בלוח שלהלן מוצגים שיעורי ההסכמה של התלמידים עם ההיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה:

לוח 13: עמדות תלמידים כלפי מפגשי שיח לפי מגזר שפה-דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מפגשי שיח	דוברי ערבית (N=872)	דוברי עברית (N=2367)
מדד מסכם: שביעות רצון התלמידים ממפגשי השיח	74%	56%
מפגשי השיח הם לא בזבז זמן*	85%	77%
אני מעוניין להמשיך במפגשי השיח גם בשנים הבאות בבית הספר	73%	76%
במפגשי השיח עוסקים בנושאים חשובים ורלוונטיים לחיי התלמידים	72%	65%
מפגשי השיח עם החינוכאי (המחנך) מעניינים אותי	78%	64%
אני מרגיש נוח להיפתח ולדבר על נושאים אישיים במפגשי השיח	61%	42%
מפגשי השיח עוזרים לי להשקיע יותר בלימודים	78%	35%
מפגשי השיח עוזרים לי להשקיע יותר בתחומים שמחוץ ללימודים (תחביבים, חברים וכו')	69%	31%

* נוסח ההיגד בשאלון היה "מפגשי השיח הם בזבז זמן". לצורך הדיווח נוסח מחדש ההיגד כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים בלוח.

מתשובות התלמידים עולה, כי מעל לכשני שליש מבין התלמידים דוברי העברית ומעל לכשלושה רבעים מבין התלמידים דוברי הערבית ציינו כי מפגשי השיח עניינו אותם, המפגשים היו רלוונטיים לחייהם ורובם היו מעוניינים להמשיך בהם גם בעתיד. שיעורים נמוכים יותר של תלמידים – כשליש מבין התלמידים דוברי העברית וכשני שליש מבין התלמידים דוברי הערבית ציינו כי הם הרגישו נוח במפגשי השיח, וכי מפגשי השיח עזרו להם להשקיע יותר בלימודים ובתחומים שמחוץ ללימודים.

עבור נושא זה חושב מדד מסכם אחד, כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים השונים המתארים את הנושא. ערכי המדד המסכם, נעים בהתאמה בין 0-100. נתוני המדד המסכם מלמדים, כי באופן כללי שיעור גבוה יותר מקרב התלמידים דוברי הערבית הביע שביעות רצון ממפגשי השיח בהשוואה לתלמידים דוברי עברית 74% בבתי ספר דוברי ערבית לעומת 56% בבתי ספר דוברי עברית.

בשתי שאלות נוספות נשאלו התלמידים על מפגשי השיח כמפגשים מלחיצים בשל הצורך לדבר בהם על דברים אישיים ועל מפגשי השיח כהזדמנות לנוח מלימודים. בלוח שלהלן מוצגות תשובות התלמידים בחלוקה לפי מגזר שפה:

לוח 14: עמדות נוספות של התלמידים כלפי מפגשי שיח לפי מגזר שפה-דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מפגשי שיח	דוברי ערבית (N=872)	דוברי עברית (N=2,367)
ללא מדד מסכם: עמדות נוספות של התלמידים כלפי מפגשי השיח		
מפגשי השיח לא מלחיצים אותי, מכיוון שצריך לדבר בהם על דברים אישיים**	61%	76%
מפגשי השיח הם לא הזדמנות לנוח מלימודים (לא כמו "שיעור חופשי")**	41%	32%

* נוסח ההיגדים בשאלון היה "מפגשי השיח מלחיצים אותי, מכיוון שצריך לדבר בהם על דברים אישיים" ו-"מפגשי השיח הם הזדמנות לנוח מלימודים". לצורך הדיווח נוסחו מחדש ההיגדים כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר

כ-70% מן התלמידים ציינו כי מפגשי השיח לא הלחיצו אותם, למרות הצורך לדבר בהם על דברים אישיים (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי עברית בהשוואה לדוברי ערבית). כשליש מבין התלמידים ציינו כי מפגשי השיח הם לא הזדמנות לנוח מלימודים (עם זאת, כ-43% מבין התלמידים ציינו כי מפגשי השיח הם כן הזדמנות לנוח מלימודים, בשני מגזרי השפה).

מתשובותיהם הפתוחות של התלמידים על מפגשי השיח גם הצטיירה תמונה חיובית: התלמידים כתבו כי מפגשי השיח מאפשרים להם הפוגה מיום לימודים ארוך ואינטנסיבי, מרביתם מרגישים שהם יכולים להיפתח במסגרת מפגשים אלו, להשמיע את קולם, לשתף את יתר התלמידים ואת החינוכאי במצוקות ובקשיים הרגשיים שלהם ולחשוף את האני האמתי שלהם. מפגשי השיח תורמים לדברי התלמידים להיכרות טובה יותר עם החינוכאי ולחיזוק הקשר ביניהם. במסגרת מפגשי השיח נחשפים התלמידים לנושאים אקטואליים כגון, עישון ושתיית אלכוהול ומתודעים לאירועים שונים בעולם, שבדרך כלל לא עוסקים בהם בשעות הלימוד. עם זאת, חלק קטן מהתלמידים (שהשיב על השאלה הפתוחה) ציין כי המפגשים שיעממו אותם ולא עסקו בנושאים הרלוונטיים לחייהם. חלק אחר ציין כי לא היה לו נוח לו להיפתח ולשתף תלמידים שאינם חברים קרובים בנושאים אישיים/פרטניים.

להלן דוגמאות בולטות מתשובות התלמידים:

- *מפגשי השיח מצניינים אותי, אורחיים לי לתחושה שיש אונן קשבת ומכבדים אותי, אני מרגישה שהם נותנים לי הזדמנות שימאצו אותי ואת דעותיי*
- *מפגשי השיח אני מרגישה שאני מביאה לידי ביטוי את האישיות שלי ואני חודרת מוטיבציה יותר ויותר אני מרגישה שאפשר לדבר על הכול בפתיחות מלאה*
- *מפגשי השיח מדברים על נושאים חשובים המאזינים גם על החיים שבחוץ ולא רק בבית ספר אלא גם על בעיות בבית עם ההורים וכו'... אני מחכה למפגשי השיח עם המחנכת מידי שבוע מכיוון שהם מצניינים אותי ובכל שיצור אני לומדת דבר חדש*
- *אני חושב שמפגשי שיש הם טובים כי יש שעה שבמקום ללמוד, מדברים על נושאים חשובים למשל ציון ואכזבה ודברים שקורים בתוך המדינה ובחול"ל.*
- *מפגשי השיח צורניים לי מאוד בגלל שבלי השיחות האישיות אני לא הייתי נפתח עם כולם, מתחילת השנה הייתי ביישן ובצלצלת מפגשי השיח נפתחתי ואני יותר מדבר*

המפגשים האישיים – לפי דיווחי החינוכאים

במקביל לשאלה שעסקה בנושאים בהם עסקו מעגלי השיח, נשאלו החינוכאים גם על היבטים בהם הם עסקו במסגרת המפגשים האישיים עם התלמידים:

לוח 15: היבטים בהם עסקו החינוכאים במסגרת המפגשים האישיים לפי מגזר שפה-דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

נושאים	דוברי ערבית (N=254)	דוברי ערבית (N=122)
יחסים בין תלמידים לבין חבריהם	94%	92%
בעיות אישיות של תלמידים	93%	92%
פיתוח תחושת ערך עצמי של תלמידים	92%	93%
חיזוק תחושת השייכות של תלמידים לכיתתם ולבית הספר	89%	96%
דיון בהתקדמות של תלמידים ביעדים שהוצבו להם בחוזים האישיים	86%	92%
טיפול כישורים חברתיים של תלמידים	80%	90%
הישגים לימודיים של תלמידים	77%	83%
יחסים בין תלמידים לבין מורים מקצועיים	74%	80%
התנהגויות בסיכון מצד תלמידים (אלימות מילולית ופיזית, שתיית משקאות אלכוהוליים וכד')	54%	80%
איחורי תלמידים לשיעורים	52%	79%
היעדרויות תלמידים מבית הספר	51%	75%

דוברי ערבית (N=122)	דוברי עברית (N=254)	נושאים
76%	51%	פיתוח מיומנויות למידה של תלמידים
72%	50%	פיתוח כישורי מנהיגות של תלמידים
68%	46%	יחסים בין תלמידים לבינך
77%	46%	השתתפות תלמידים בפעילויות חברתיות בבית הספר
48%	45%	פעילות של תלמידים מחוץ לשעות הלימודים

ההיבטים הבולטים ביותר (שדווחו על ידי למעלה מ-75% של החינוכאים דוברי העברית ו-80% מהחינוכאים דוברי הערבית) בהם עסקו החינוכאים בשני מגזרי השפה במסגרת המפגשים האישיים הם: יחסים בין תלמידים לבין חבריהם, בעיות אישיות של תלמידים, פיתוח תחושת ערך עצמי של תלמידים, חיזוק תחושת השייכות של תלמידים לכיתתם ולבית הספר, דיון בהתקדמות של תלמידים ביעדים שהוצבו להם בחוזים האישיים, טיפוח כישורים חברתיים של תלמידים, הישגים לימודיים ויחסים בין התלמידים למורים המקצועיים. ההיבטים הפחות שכיחים (בעיקר בקרב חינוכאים מבתי ספר דוברי עברית) עסקו באיחורי תלמידים ובהיעדרויותיהם מבית הספר, בהתנהגויות בסיכון של תלמידים, במיומנויות למידה וכישורי מנהיגות, וכן בהשתתפות של תלמידים בפעילויות חברתיות ובפעילויות מחוץ לשעות הלימודים בבית הספר.

יש לציין שבמרבית ההיבטים, בעיקר בהיבטים שצוינו על ידי כמחצית החינוכאים מבתי ספר דוברי עברית, נרשמו שיעורים גבוהים יותר של דיווח בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית, לעתים בפער של יותר מ-20%.

בנוסף לשאלות על ההיבטים בהם עסקו המפגשים האישיים עם התלמידים, נשאלו החינוכאים גם על עמדותיהם כלפי מפגשים אלה עם התלמידים. תשובות החינוכאים מוצגות בלוח הבא:

לוח 16: עמדות החינוכאים כלפי המפגשים האישיים-דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=124)	דוברי עברית (N=276)	
99%	97%	המפגשים האישיים היו גמישים והותאמו לצורכי התלמידים
98%	96%	התלמידים שיתפו אתי פעולה במפגשים האישיים
96%	87%	אני מרגיש שיש לי המיומנויות הנדרשות להתמודד עם הנושאים שעלו במפגשים האישיים
86%	54%	המפגשים האישיים עם התלמיד היו מובנים ומתוכננים מראש

כמעט כל החינוכאים בשני מגזרי השפה דיווחו כי המפגשים האישיים היו גמישים והותאמו לצורכי התלמידים וכי התלמידים שיתפו אתם פעולה במפגשים האישיים. זאת ועוד, מרבית החינוכאים (87% בקרב דוברי עברית ו-96% בקרב דוברי ערבית) דיווחו הם מרגישים שיש להם את המיומנויות הנדרשות להנחיה של מפגשי השיח. כמחצית מן החינוכאים דוברי העברית ומרבית החינוכאים דוברי הערבית (86%) דיווחו כי המפגשים האישיים עם התלמיד היו מובנים ומתוכננים מראש.

סוג הקשר של התלמיד עם החינוכאי ותדירותו

גם התלמידים נשאלו על קיומם של מפגשים אישיים, מפגשים פרטניים, מפגשי שיח, ביקורי בית ומעורבות הוריהם בחאלו"ם.

כ-80% מהתלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו על קיומה של שיחה אישית (לפחות פעם אחת) עם החינוכאי מתחילת השנה. (בכמחצית מבתי הספר דיווחו התלמידים על קיומה של שיחה אישית לפחות פעמיים מתחילת השנה).

גם המדריכים דיווחו, כי במרבית המקרים (85% בבתי ספר דוברי עברית, 95% בבתי ספר דוברי ערבית בשכבה ז', ו-93% בבתי ספר דוברי עברית, 95% בבתי ספר דוברי ערבית בשכבה ח') התקיימו שיחות אישיות "אחד על אחד" בין כול אחד מן התלמידים לבין החינוכאי, זאת בנוסף על השיחות המתקיימות במעגלי השיח. בדרך כלל התקיימו השיחות במסגרת השעות הפרטניות, שעות ניהול הכיתה, או שעות השהייה של החינוכאים.

בכשני שליש מבתי הספר (57% בבתי ספר דוברי ערבית, 71% בבתי ספר דוברי עברית) דיווחו התלמידים כי הוריהם השתתפו לפחות פעם אחת בשיחה אישית שהתקיימה בין התלמיד לבין החינוכאי.

בכמחצית מבתי הספר דיווחו התלמידים (69% בבתי ספר דוברי ערבית, 44% בבתי ספר דוברי עברית) על קיומם של מפגשים פרטניים (בקבוצה קטנה של עד חמישה תלמידים) לפחות פעם אחת מתחילת השנה. בכשליש מבתי הספר (45% בבתי ספר דוברי ערבית, 28% בבתי ספר דוברי עברית) דיווחו התלמידים על קיומם של מפגשים פרטניים לפחות פעמיים מתחילת השנה.

בשאלה נוספת נשאלו החינוכאים והתלמידים על-אודות קיום ביקורי בית מאז תחילת השנה. בהיבט זה נרשמו הבדלים ניכרים בשיעורי הדיווח בין חינוכאים לפי מגזר שפה. בקרב דוברי עברית, 19% מן החינוכאים דיווחו כי ערכו ביקורי בית אצל כול או מרבית התלמידים מאז תחילת השנה. בקרב דוברי ערבית עומד השיעור המקביל על 52%. יש לציין כי לפי דיווחי 12% מבין התלמידים (17% בבתי ספר דוברי ערבית ו-9% בבתי ספר דוברי עברית) ביקר בביתם החינוכאי מאז תחילת השנה. נראה אם כי, כי בקרב תלמידים דוברי ערבית נרשם פער גדול מאד בשיעורי הדיווח בין התלמידים לחינוכאים.

3.4 הצבת יעדים לתלמידים

93% מבין המנהלים בשני מגזרי השפה דיווחו כי במסגרת חאלו"ם הוצבו לתלמידים יעדים (למשל במסגרת חוזים אישיים). גם מרבית החינוכאים דיווחו על הצבת יעדים לתלמידים במסגרת חאלו"ם: כ-71% מקרב החינוכאים דוברי העברית וכ-62% מקרב החינוכאים דוברי הערבית ציינו כי במסגרת חאלו"ם הוצבו יעדים לכול התלמידים. עוד כ-17% מבין החינוכאים דוברי העברית וכ-31% מבין החינוכאים דוברי הערבית ציינו כי הוצבו יעדים לחלק מן התלמידים. לפי דיווחי המדריכים, לכול התלמידים הוצבו יעדים במסגרת חוזה אישי או תכנית עבודה, בשיעור גבוה יותר בבתי ספר דוברי ערבית (כ-90%) בהשוואה לדוברי עברית (כ-70%). במקרים שהדבר לא נעשה, ציינו המדריכים כי הנושא נדחה לשנה הבאה, כי בבית הספר לא נהוג להציב חוזים אישיים לתלמידים, כי הצבת חוזים נעשית רק לפי הצורך או רק עבור תלמידים שזקוקים לשיפור בהישגים. התחומים בהם הוצבו היעדים הם התחומים האישיים-רגשיים, הלימודיים והחברתיים-קהילתיים.

שיעורי הדיווח של התלמידים בהיבט זה היו נמוכים יותר: כ-63% מן התלמידים (בשני מגזרי השפה) דיווחו כי במסגרת השתתפותם בחאלו"ם הוצבו להם יעדים אישיים¹². שביעות רצון התלמידים (שציינו כי הוצבו להם יעדים אישיים במסגרת חאלו"ם) מהצבת היעדים האישיים ורמת המוטיבציה שלהם כלפי השגתם מוצגות בלוח שלהן:

לוח 17: עמדות תלמידים כלפי עמידה ביעדים אישיים לפי מגזר שפה-דיווחי תלמידים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=590)	דוברי עברית (N=1419)	יעדים אישיים
85%	75%	מדד מסכם: שביעות רצון התלמידים מהצבת יעדים אישיים
91%	90%	הצבת יעדים אישיים היא לא בזבז זמן*
90%	88%	אני עושה מאמצים לעמוד ביעדים האישיים שהוצבו לי
89%	78%	אשמח להציב לעצמי יעדים אישיים גם בשנים הבאות בבית הספר
88%	73%	היעדים האישיים עוזרים לי להשקיע יותר בלימודים
70%	47%	היעדים האישיים עוזרים לי להשקיע יותר בתחומים שמחוץ ללימודים (תחביבים, חברים וכו')
		ללא מדד מסכם: מוטיבציה להשגת היעדים האישיים
82%	84%	יש לי כוח להשקיע בהשגת היעדים האישיים שלי*
70%	71%	היעדים האישיים שהוצבו לי לא קשים מדי להשגה*

* נוסח ההיגד בשאלון היה "הצבת יעדים אישיים היא בזבז זמן", אין לי כוח להשקיע בהשגת היעדים האישיים שלי", ו-"היעדים האישיים שהוצבו לי קשים להשגה". לצורכי הדיווח נוסחו ההיגדים מחדש כך שערך גבוה יותר בהיגד י שקף מצב רצוי יותר, בדומה לשאר ההיגדים בלוח

נתוני המדד המסכם "שביעות רצון התלמידים מהצבת יעדים אישיים" מלמדת, כי כ-80% מן התלמידים היו שבעי רצון מכך שהוצבו להם יעדים אישיים (75% בבתי ספר דוברי עברית, 85% בבתי ספר דוברי ערבית). עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי במרבית בתי הספר דוברי העברית ודוברי הערבית התלמידים דיווחו כי הצבת יעדים אישיים הם לא בזבז זמן, כי הם עושים מאמצים לעמוד ביעדים האישיים שהוצבו להם וכי הם ישמחו להציב לעצמם יעדים אישיים גם בעתיד. בשיעורים נמוכים יותר במקצת ציינו התלמידים (73% בקרב דוברי עברית ו-88% בקרב דוברי ערבית) כי היעדים האישיים עוזרים להם להשקיע יותר בלימודים. ואילו בכמחצית מבתי הספר דוברי העברית ובכ-70% מבתי הספר דוברי הערבית דיווחו התלמידים כי היעדים האישיים עוזרים להם להשקיע יותר בתחומים שמחוץ ללימודים. בשתי שאלות נוספות דיווחו התלמידים בשני מגזרי השפה כי יש להם מוטיבציה להשגת היעדים האישיים: יש להם כוח להשקיע בהשגת היעדים האישיים (כ-84%) מצד אחד והיעדים שהוצבו להם לא קשים מדי להשגה (כ-70%) מצד אחר. כמחצית מבין החינוכאים (46% בקרב דוברי עברית ו-55% בקרב דוברי ערבית) ציינו כי הורי התלמידים היו שותפים להצבת היעדים של ילדיהם.

לסיכום, לפי דיווחי מרבית המנהלים והמדריכים בשני מגזרי השפה, הכיתות המשתתפות בחאלו"ם פוצלו לשתי קבוצות שמנו פחות מ-24 תלמידים בכל קבוצה. כמו כן, במרבית המקרים, כל חינוכאי היה אחרי על קבוצת שיח אחת בלבד ולכל קבוצה שובצו שעות שבועיות למפגשים בחדר או במקום מפגש קבוע. מקרים בהם הופעל חאלו"ם שלא בהתאם לעקרונותיו נבעו בדרך-כלל בשל מחסור בחינוכאים

¹² 12% מבין התלמידים לא השיבו על השאלה

ומצוקה בחללים מתאימים לקיום המפגשים. כ- 80% מבין התלמידים דוברי העברית לעומת כמחצית מבין התלמידים דוברי הערבית דיווחו על השתתפות בכול מפגשי השיח או במרביתם. הנושאים השכיחים ביותר בהם עסקו בקבוצות השיח לפי דיווחי החינוכאים היו גיבוש הקבוצה כקבוצת תמיכה, יחסים בין התלמידים לבין חבריהם, חינוך חברתי ערכי, כישורי חיים, התקדמות תלמידים ביעדים שהוצבו להם ומשחקים ופעולות חברתיות. בבתי ספר דוברי עברית בהשוואה לדוברי ערבית עסקו בשיעורים גבוהים יותר בנושאים של אקטואליה וחינוך לאזרחות ואילו בבתי ספר דוברי ערבית דיווחו בשיעורים גבוהים יותר בהשוואה לדוברי עברית על עיסוק בבעיות התנהגות ומשמעת, בעיות רגשיות/אישיות של תלמידים ועל עיסוק בנושאים לימודיים. מרבית החינוכאים בשני מגזרי השפה הביעו שביעות רצון ממפגשי השיח. מעל לכשני שליש מבין התלמידים דוברי העברית ומעל לכשלושה רבעים מבין התלמידים דוברי הערבית ציינו כי מפגשי השיח עניינו אותם, היו רלוונטיים לחייהם ורובם היו מעוניינים להמשיך בהם גם בעתיד. מיעוט מבין התלמידים ציין כי המפגשים היו משעממים ולא רלוונטיים עבורם. באשר למפגשים האישיים, כ- 80% מבין התלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו על קיומה של שיחה אישית עם החינוכאי לפחות פעם אחת מתחילת השנה. מרביתם עסקו, כך לפי דיווחי החינוכאים, ביחסים בין תלמידים לבין חבריהם, בבעיות אישיות של תלמידים, בפיתוח תחושת ערך עצמי של תלמידים, בחיזוק תחושת השייכות של תלמידים לכיתתם ולבית הספר, בדיון בהתקדמות של תלמידים ביעדים שהוצבו להם בחוזים האישיים, טיפוח כישורים חברתיים של תלמידים, הישגים לימודיים ויחסים בין התלמידים למורים המקצועיים.

מרבית המנהלים, החינוכאים והמדריכים דיווחו כי במסגרת חאלו"ם הוצבו לתלמידים יעדים אישיים. לעומת זאת, שיעורי הדיווח של התלמידים בהיבט זה היו נמוכים יותר: כשני שליש מבין התלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו כי הוצבו להם יעדים אישיים. מרבית התלמידים הביעו שביעות מהצבת היעדים האישיים.

3.5. עבודת החינוכאים

כאמור, אחד התנאים הבסיסיים להפעלת חאלו"ם בבתי ספר הוא הצמדת חינוכאי לקבוצה קטנה של תלמידים. בדרך כלל נעשה הדבר על ידי חלוקה של כיתת אם לשתי קבוצות, שכל אחת מהן מלווה על ידי חינוכאי, שלעיתים קרובות אחד מהם הוא מחנך הכיתה. ליווי שתי הקבוצות מצריך מן החינוכאים לעבוד בתיאום ובשיתוף פעולה. 92% מבין החינוכאים (89% בקרב דוברי עברית; 98% בקרב דוברי ערבית) דיווחו כי הם משמשים חינוכאים של כיתת אם בשילוב עם מורה נוסף.

כשנשאלו על אודות השיקולים לפיהם נעשה הזיווג ביניהם לבין החינוכאי הנוסף, התשובות הנפוצות היו זיווג של חינוכאי ותיק עם חינוכאי חדש ושל חינוכאים שיש ביניהם תקשורת טובה. בהמשך נשאלו החינוכאים בסדרה של היגדים על עמדותיהם כלפי עבודתם כחינוכאים.

בלוחות שלהלן מוצגים נתונים על שביעות הרצון של החינוכאים משיתוף הפעולה עם החינוכאי הנוסף וכן נתונים על עמדות החינוכאים כלפי העומס המוטל עליהם:

לוח 18: שביעות הרצון של החינוכאים משיתוף הפעולה עם החינוכאי הנוסף בחלוקה לפי מגזר שפה- דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=122)	דוברי עברית (N=248)	
81%	77%	מדד מסכם: שביעות רצון משיתוף הפעולה עם החינוכאי הנוסף
94%	92%	קיים קשר אישי טוב ביני לבין החינוכאי הנוסף
80%	80%	העבודה עם החינוכאי הנוסף תרמה לעבודתי כחינוכאי
76%	78%	העבודה עם החינוכאי הנוסף אפשרה לי לעסוק יותר בפעילות חינוכית ופחות ב"כיבוי שריפות"
75%	58%	בזכות העבודה עם החינוכאי הנוסף שיפרתי את יכולתי כמחנך
		ללא מדד מסכם:
77%	84%	לא קשה לי לחלוק חינוך כיתה עם מורה נוסף*
81%	86%	העבודה עם החינוכאי הנוסף לא הכבידה על עבודתי*

* נוסח ההיגדים בשאלון היה: "קשה לי לחלוק חינוך כיתה עם מורה נוסף" ו-"העבודה עם החינוכאי הנוסף הכבידה על עבודתי". לצורכי הדיווח בדוח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר.

עבור ההיגדים העוסקים בשביעות רצון משיתוף הפעולה עם חינוכאי נוסף חושב מדד מסכם (ראו לעיל) כממוצע של אחוזי המסכימים עם ההיגדים השונים המתארים את הנושא. ערכי המדד המסכם, נעים בהתאמה בין 0-100. **77% מבין דוברי העברית ו- 81% מבין דוברי הערבית דיווחו על שביעות רצון מן העבודה עם החינוכאי הנוסף.** מרביתם של החינוכאים ציינו לטובה את הקשר האישי שהתקם ביניהם לבין החינוכאי הנוסף (כ-90%), וכן את תרומת העבודה עם החינוכאי הנוסף לעבודתם כחינוכאים (כ-80%). זאת ועוד מרביתם ציינו כי העבודה עם החינוכאי הנוסף אפשרה להם לעסוק יותר בפעילויות חינוכיות (כ-80%) ושפרה את יכולתם כמחנכים (כ-60% בקרב דוברי עברית ו-75% בקרב דוברי ערבית). בשתי שאלות נפרדות נוספות, השיבו כ-80% מבין החינוכאים בשני מגזרי השפה, כי לא קשה להם לחלוק את חינוך הכיתה עם מורה נוסף וכי העבודה עם החינוכאי הנוסף לא הכבידה על עבודתם.

לוח 19: עמדות החינוכאים כלפי העומס המוטל עליהם בחלוקה לפי מגזר שפה-דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=122)	דוברי עברית (N=248)	
49%	56%	מדד מסכם: העומס המוטל על החינוכאי
51%	66%	בעקבות השתתפותי בחאלו"ם לא מוטל עליי עומס רגשי רב*
48%	57%	בעקבות השתתפותי בחאלו"ם לא מוטל עליי עומס רב מבחינת היקף עבודתי בבית הספר*
48%	46%	בעקבות השתתפותי בחאלו"ם לא מוטל עליי עומס רב מבחינת היקף עבודתי בבית*
		ללא מדד מסכם:
81%	86%	העבודה עם החינוכאי הנוסף לא הכבידה על עבודתי*

* נוסח ההיגדים בשאלון היה: "בעקבות השתתפותי בחאלו"ם מוטל עליי עומס רגשי רב", "בעקבות השתתפותי בחאלו"ם מוטל עליי עומס רב מבחינת היקף עבודתי בבית הספר", "בעקבות השתתפותי בחאלו"ם מוטל עליי עומס רב מבחינת היקף עבודתי בבית", לצורכי הדיווח בדוח נוסח ההיגד מחדש, כך שערך גבוה יותר בהיגד ישקף מצב רצוי יותר.

גם עבור ההיגדים העוסקים בעומס המוטל על החינוכאי חושב מדד מסכם. בהיבט זה שיעורי ההסכמה היו נמוכים יותר. **עם זאת, כמחצית מבין החינוכאים (56% בקרב דוברי העברית ו- 49% בקרב דוברי הערבית)**

דיווחו כי השתתפותם בחאלו"ם לא הטילה עליהם עומס רגשי רב ועומס מבחינת היקף עבודתם בבית ובבית הספר.

בשאלה נוספת בה נשאלו החינוכאים על אודות שביעות רצונם הכללית מעבודת הצוות עם החינוכאי הנוסף, דיווחו כ- 88% מבין החינוכאים דוברי העברית ודוברי הערבית על שביעות רצון רבה ורבה מאד מהעבודה ב-"co" עם החינוכאי הנוסף שאתו הם מחנכים.

זאת ועוד, על פי דיווחי למעלה מ- 80% מן החינוכאים דוברי העברית ודוברי הערבית, הם קבלו תמיכה וסיוע מבית הספר במסגרת עבודתם כחינוכאים, כ- 70% מבין החינוכאים בשני מגזרי השפה, ציינו כי הם קבלו תגמול שאינו כספי במסגרת עבודתם כחינוכאים ולדברי כ- 45% מבין החינוכאים דוברי העברית והערבית הם קבלו תגמול כספי הולם במסגרת עבודתם כחינוכאים בחאלו"ם.

לסיכום, מרבית החינוכאים בשני מגזרי השפה דיווחו על שביעות רצון גבוהה מן העבודה עם החינוכאי הנוסף ומרביתם ציינו לטובה את הקשר האישי שנוצר ביניהם לבין החינוכאי הנוסף, וכי שיתוף הפעולה ביניהם תרם לעבודתם החינוכית. מרביתם קיבלו תמיכה וסיוע מבית הספר במסגרת עבודתם כחינוכאים. רק כמחציתם ציינו כי הם קיבלו תגמול כספי הולם.

3.6. ביטויים של חאלו"ם בבית הספר

התפיסה החינוכית של חאלו"ם מדגישה את הנחלת רוח חאלו"ם בכלל המעגלים החברתיים והלימודיים בבית הספר ואת ביטוייה בשגרות הבית ספריות. בשנה"ל תשע"ג נשאלו המנהלים האם בתכנית העבודה הבית ספרית יש התייחסות לחאלו"ם ולעקרונותיו. המטרה הייתה ללמוד על מידת החדירה של עקרונות חאלו"ם ודרכי פעולתו למסמך המתאר את החזון, היעדים הבית ספריים והתהליכים הפדגוגיים המתוכננים בשנת הלימודים. 97% מן המנהלים השיבו בחיוב על השאלה, ללא הבדל בין מנהלי בתי ספר דוברי עברית לבתי ספר דוברי ערבית.

בהמשך נשאלו המנהלים האם בעקבות יישום חאלו"ם נערכו בבית הספר דיונים לבחינת החזון הבית ספרי ו/או הגדרה מחודשת של יעדי בית הספר. בסך הכול 80% מן המנהלים השיבו בחיוב על השאלה (82% בבתי ספר דוברי עברית לעומת 76% בבתי ספר דוברי ערבית).

בשאלה נוספת נשאלו המנהלים באיזו מידה החינוכאים בבית ספרם פועלים ברוח חאלו"ם בקבוצות השיח. 92% מן המנהלים השיבו כי הדבר נעשה במידה רבה או רבה מאד, ללא הבדל בין מנהלים בבתי ספר דוברי עברית למנהלים בבתי ספר דוברי ערבית. בהמשך נשאלו המנהלים באיזו מידה החינוכאים פועלים ברוח חאלו"ם בכיתות האחרות שהם מלמדים. 63% מן המנהלים דיווחו כי הדבר נעשה במידה רבה מאד או במידה רבה (70% במגזר דוברי הערבית בהשוואה ל-60% מן המנהלים דוברי העברית). בשאלה אחרת נשאלו המנהלים באיזו מידה מורים מקצועיים (שאינם חינוכאים) מלמדים את תחום הדעת על פי עקרונות חאלו"ם בשעות הפרטניות ו/או במסגרת ההוראה בכיתה. כמחצית מן המנהלים דיווחו על הוראה ברוח חאלו"ם בשעות הפרטניות ו/או במסגרת ההוראה בכיתה, כאשר גם לגבי היבט זה נרשם פער לטובת מנהלים מבתי ספר דוברי ערבית: 59% מן המנהלים מבתי ספר דוברי ערבית דיווחו כך בהשוואה ל-44% מן המנהלים בבתי ספר דוברי עברית.

כאשר נשאלו המדריכים לגבי הנחלת עקרונות חאלו"ם בשיעורים של מורים מקצועיים, השיבו כשלושה רבעים מבין המדריכים כי חאלו"ם בא לידי ביטוי בשיעורים אלה (כרבע מן המדריכים בבתי ספר דוברי העברית השיבו כי חאלו"ם בא לידי ביטוי בשיעורים של כול המורים המקצועיים לעומת כמחצית בקרב דוברי ערבית. כמחצית מדוברי העברית השיבו כי חאלו"ם בא לידי ביטוי בשיעורים של חלק מן המורים המקצועיים לעומת כשליש בקרב דוברי ערבית).

אופני היישום של חאלו"ם שהוזכרו על ידי המדריכים בתדירות הגבוהה ביותר (כתשובה לשאלה פתוחה) היו הגישה והיחס לתלמידים, יצירת קשר אישי ושיחות אישיות עם התלמידים, הצבת יעדים ומטרות לתלמידים, תקשורת טובה ואווירה מעודדת למידה, הקשבה לתלמידים והכלתם. במקרים רבים צוין כי המורים המקצועיים הם גם מחנכים וככאלה הם מביאים את רוח חאלו"ם לשיעוריהם המקצועיים.

כך לדברי אחד המדריכים: *"היות והתכנית fe החינוך האישי מוטבצט בתרבות הבית ספרית, הט מודעצט עט כן פשיצורט fe המורט המקצועיים. לכן, עט המורט המקצועיים פועצט עץ כי תרבות fe דיאלוג, הצמח וצמיחה אישית."*

סגל ההוראה שנתפס על ידי המדריכים ככזה שהתמקצע בחאלו"ם וכמומחה בתחום הם היועצים ורכזי השכבה. זאת ועוד, בשאלות נוספות, נשאלו גם החינוכאים על ביטויים של חאלו"ם בבית הספר ועל הובלת חאלו"ם על ידי המנהל. תשובות החינוכאים מוצגות בלוח שלהלן:

לוח 20: ביטויים של חאלו"ם והנחלתו בבית הספר - דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=122)	דוברי עברית (N=251)	
87%	84%	סגל ההוראה מגויס להנחלת חאלו"ם בבית הספר ולהצלחתו
85%	80%	רוח חאלו"ם באה לידי ביטוי בשגרות הבית-ספריות (כגון אספות הורים, מפגשי שיח של המנהל עם המורים, פגישות אישיות של המנהל עם המורים וכד', המתנהלות כמו מעגלי השיח וברוח חאלו"ם)
87%	78%	המנהל פועל ליישם את העקרונות של חאלו"ם גם במעגלים נוספים של העשייה הבית-ספרית (מורים מקצועיים, שכבות גיל שלא משתתפות בחאלו"ם, וכד')
89%	76%	מנהל בית הספר מוביל את חאלו"ם בבית הספר

גם לדברי מרבית החינוכאים (כ-80%), דוברי העברית ודוברי הערבית, סגל ההוראה מגויס להנחלת חאלו"ם בבית הספר, רוח חאלו"ם באה לידי ביטוי בשגרות הבית ספריות, המנהל פועל ליישום עקרונות חאלו"ם גם במעגלים נוספים של העשייה הבית ספרית והמנהל מוביל את חאלו"ם בבית הספר.

אחת הדרכים להנחלת חאלו"ם במעגלים נוספים היא חשיפתו בפני כלל המורים והורי התלמידים. ואכן, מעל 90% מבין המדריכים בבתי ספר דוברי עברית וערבית כאחד ציינו, כי חאלו"ם הוצג בפני ההורים ובפני חדר המורים. 53% מבין המדריכים בבתי ספר דוברי עברית ו-63% מבין המדריכים בבתי ספר דוברי ערבית ציינו כי ההורים קיבלו מידע כתוב על חאלו"ם.

לדברי אחד החינוכאים *"המתכונת fe מצלפי עט הפכה להיות מוטב חוצר קביה"ס פאירוצט תוק/חולף-קית ספריים...כחל ונדלדה פטוילט ענתיים"*

לסיכום, כמעט כל המנהלים דיווחו כי בתכנית העבודה הבית ספרית יש התייחסות לחאלו"ם ולעקרונותיו. מרביתם השיבו גם כי החינוכאים בבית ספרם פועלים ברוח חאלו"ם בקבוצות השיח. לעומת זאת, רק כשני שלישי מבין המנהלים דיווחו כי החינוכאים פועלים ברוח חאלו"ם בכיתות האחרות שהם מלמדים. כמחצית מן המנהלים דיווחו כי מורים מקצועיים (שאינם חינוכאים) מלמדים ברוח חאלו"ם בשעות הפרטניות או במסגרת הוראה בכיתה (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית). שיעורי הדיווח של המדריכים בהיבט זה עומדים על 75%. לדבריהם, אופני היישום הנפוצים של חאלו"ם בכיתות הם הגישה והיחס לתלמידים, יצירת קשר אישי ושיחות אישיות עם התלמידים, הצבת יעדים ומטרות לתלמידים, תקשורת טובה ואווירה מעודדת למידה, הקשבה לתלמידים והכלתם. החינוכאים גם כן דיווחו על ביטויים של חאלו"ם בשגרות הבית ספריות ועל גיוס של סגל ההוראה והמנהל להנחלת חאלו"ם בבית הספר ובמעגלים נוספים של העשייה הבית ספרית.

4. הדרכה ופיתוח מקצועי

4.1 הגופים המדריכים בחאלו"ם

הדרכה ופיתוח מקצועי של כול המעורבים בהטמעת חאלו"ם בבית הספר הם אחד העקרונות הבולטים בהפעלת "חאלו"ם". בלוח שלהלן מוצגת התפלגות בתי הספר שבחאלו"ם לפי הגופים המדריכים בתשע"א, בתשע"ב ובתשע"ג:

לוח 21: התפלגות בתי הספר ב"חאלו"ם – לפי הגופים המדריכים*

גוף ההדרכה	תשע"א (N=130)	תשע"ב (N=149)	תשע"ג (N=137)
שפ"י	41%	44%	50%
מנהל חברה ונוער	28%	20%	25%
פנים בית ספרי	17%	13%	14%
המכון לחינוך דמוקרטי	10%	9%	6%
מדריכים שמונו על-ידי הפיקוח הכולל ו/או היועצות הבכירות**	3%	13%	5%
ללא הדרכה	1%	1%	0%
סה"כ	100%	100%	100%

* הנתונים התקבלו מהאגף לחינוך על-יסודי.

** ב-12 בתי ספר חדשים בתשע"ב הופעלה התכנית בעיר ראשון לציון בחטיבות ביניים שאינן ב"אופק חדש", ולפיכך בבתי ספר אלה הופעלה התכנית ללא תקצוב למעט הדרכה וליווי של האגף לחינוך על-יסודי.

מנתוני לוח 21 עולה, כי בדומה לשנתיים הקודמות, גם בשנה"ל התשע"ג גורם ההדרכה העיקרי היה האגף לשירות פסיכולוגי ייעוצי (שפ"י) - מחצית מבתי הספר שבחאלו"ם הודרכו על-ידי. גורם נוסף מטעם משרד החינוך – מנהל חברה ונוער – הדריך רבע מבתי הספר. מקורות הדרכה נוספים היו גורמים פנים בית-ספריים (14%), מדריכים שמונו על-ידי הפיקוח הכולל ו/או היועצות הבכירות (5%) והמכון לחינוך דמוקרטי (6%).

בהשוואה לשנת תשע"ב, בתשע"ג נרשמה עלייה בשיעור בתי הספר שהודרכו על-ידי שפ"י (מ-44% ל-50%, בהתאמה), ובסך הכול עלייה של כ-10% החל מתשע"א. כמו כן נרשמה עלייה של 5% בשיעור בתי הספר שהודרכו על ידי מנהל חברה ונוער (ובסך הכול ירידה של 3% בהשוואה לתשע"א). שני הגופים הללו הדריכו 75% מסך כול בתי הספר בחאלו"ם. לעומת זאת, נרשמה יציבות בהשוואה לתשע"ב בשיעור בתי הספר שהודרכו על-ידי גורמים פנים בית-ספריים (14%), ובסך הכול ירידה של 3% בהשוואה לתשע"א. בשיעור בתי הספר שהודרכו על-ידי מדריכים שמונו על-ידי הפיקוח הכולל ו/או היועצות הבכירות נרשמה ירידה בין תשע"ב לתשע"ג (מ-13% ל-5%, בהתאמה), שמקורה בבתי ספר דוברי עברית. ב-12 בתי ספר חדשים בתשע"ב הופעלה התכנית בראשון לציון ללא תקצוב למעט הדרכה וליווי של האגף לחינוך על-יסודי.

בלוח שלהלן מוצג פילוח הגופים המדריכים בתכנית לפי מגזר שפה בשנים תשע"א-תשע"ג. הנתונים שבלוח מלמדים, כי בדומה לתשע"א ולתשע"ב גם בתשע"ג הודרכו בתי ספר דוברי עברית בעיקר על-ידי שפ"י (67%), ואילו בתי ספר דוברי ערבית הודרכו מרביתם על-ידי מנהל חברה ונוער (79%). זאת ועוד, בקרב בתי הספר דוברי העברית נרשמה עלייה ניכרת בשיעור בתי הספר המודרכים על ידי שפ"י (מ-55% בתשע"ב ל-67% בתשע"ג) ואילו בבתי הספר דוברי הערבית נרשמה עלייה בשיעור בתי הספר המודרכים על ידי מנהל חברה ונוער (מ-73% ל-79%).

לוח 22: התפלגות בתי הספר בחאלו"ם - לפי הגופים המדריכים ולפי מגזר שפה

תשע"ג		תשע"ב		תשע"א		גוף ההדרכה
בתי ספר דוברי ערבית (N=42)	בתי ספר דוברי עברית (N=95)	בתי ספר דוברי ערבית (N=41)	בתי ספר דוברי עברית (N=108)	בתי ספר דוברי ערבית (N=37)	בתי ספר דוברי עברית (N=93)	
14%	67%	17%	54%	5%	55%	שפ"י
79%	1%	73%	1%	73%	10%	מנהל חברה ונוער
7%	17%	10%	14%	22%	15%	פנימי
0%	8%	0%	12%	0%	14%	המכון לחינוך דמוקרטי
0%	7%	0%	18%	0%	5%	מדריכים שמונו על-ידי הפיקוח הכולל ו/או היועצות הבכירות*
0%	0%	0%	1%	0%	1%	ללא הדרכה
100%	100%	100%	100%	100%	100%	סה"כ

* ב-12 בתי ספר חדשים בתשע"ב הופעלה התכנית בעיר ראשון לציון בחטיבות ביניים שאינן ב"אופק חדש" ולפיכך בבתי ספר אלה הופעלה התכנית ללא תקצוב למעט הדרכה וליווי של האגף לחינוך על-יסודי.

4.2. הדרכה ופיתוח מקצועי בחאלו"ם

יישום ההדרכה בחאלו"ם – לפי דיווחי המדריכים

על-פי הנחיות משרד החינוך כל בית ספר המשתתף ב"חאלו"ם" זכאי לחצי יום הדרכה בשבוע או ליום שלם פעם בשבועיים וכד'. זאת ועוד, על שעות ההדרכה להיות משובצות במערכת השעות זאת בהתאם ליום בו מקיימים מעגלי השיח במרבית הכיתות.

לפי דיווחי המדריכים, תדירות ההדרכה הנפוצה ביותר שבית הספר קיבל בתשע"ג הייתה אחת לשבועיים (51% בקרב דוברי עברית, ו-76% בקרב דוברי ערבית). כ-25% נוספים דיווחו על הדרכה בתדירות של פעם בשבוע בבתי ספר דוברי עברית לעומת 11% בקרב דוברי ערבית.

53% מבין המדריכים בבתי ספר דוברי עברית ו-81% בקרב דוברי ערבית ציינו כי יום ההדרכה של המדריך שובץ ביום בו התקיימו מעגלי השיח במרבית הכיתות.

בשאלה נוספת, נשאלו המדריכים האם במערכת השעות שובצו שיעורים רצופות משותפות לכול החינוכאים בשכבה ולשותפי התפקיד לצורך קבלת הדרכה וקיום ישיבות צוות. בבתי ספר דוברי עברית השיבו 80% על שיונץ של שיעורים רצופות משותפות לעומת 64% בקרב דוברי ערבית. בקרב דוברי ערבית ציינו עוד 17% כי שובצו שיעורים לא רצופות לעומת 11% בקרב דוברי עברית.

אופני ההדרכה ב"חאלו"ם – לפי דיווחי המנהלים

במסגרת ההדרכה בחאלו"ם, המנהל והצוות המוביל בבית הספר מקבלים הכשרה וליווי ברמה אישית, קבוצתית וארגונית. בלוח שלהלן מוצגים דיווחי המנהלים על אופני ההדרכה בתכנית בשנים תשע"ג-תשע"ד:

לוח 23: אופני ההדרכה ב"חאלו"ם – לפי דיווחי המנהלים

תשע"ג (N=116)	תשע"ב (N=119)	תשע"א (N=109)	אופן ההדרכה
92%	92%	95%	המדריך מנחה את החינוכאים בישיבות צוות
85%	87%	91%	המדריך מנחה את החינוכאים באופן אישי/פרטני
88%	87%	86%	המדריך צופה במפגשי שיח (של חינוכאי עם תלמידיו)
82%	87%	84%	המדריך מלווה ומדריך בעלי תפקידים בבית הספר (יועצ/ת, רכז/ת חינוך חברתי-קהילתי, רכז/ת שכבה וכד') והם אמורים להעביר לצוות
68%	71%	73%	המדריך מלווה את מנהל בית הספר באופן אישי/פרטני

בדומה לשנים תשע"א-תשע"ב גם בתשע"ג נמצא, כי אופני ההדרכה הנפוצים ביותר היו הנחיית החינוכאים על-ידי המדריך בישיבות צוות (92%), הנחיה אישית של החינוכאים (85%), צפייה של המדריך במפגשי שיח (88%) וליווי והדרכה לבעלי תפקידים בבית הספר (82%). כמו כן, גם בשנת תשע"ג דווח ליווי מנהל בית הספר באופן אישי בשיעור הנמוך ביותר בהשוואה לאופני ההדרכה האחרים (68%).

השוואת אופני ההדרכה בשנת תשע"ג לעומת השנתיים שקדמו לה מראה כי ברובם לא חלו שינויים, למעט ירידה רצופה בשיעורי הדיווח על הנחיה אישית של החינוכאים על-ידי המדריך (מ-91% ל-85%) ובשיעורי הדיווח על ליווי אישי של המנהל על ידי המדריך (מ-73% ל-68%).

בחינת אופני ההדרכה לפי שני גורמי ההדרכה העיקריים, שפ"י ומנהל חברה ונוער מעלה, כי ההבדל הבולט ביותר בין שניהם הוא בליווי האישי הניתן למנהל בית הספר: בבתי הספר המודרכים על-ידי מנהל חברה ונוער, שיעור המדווחים על ליווי אישי למנהל גבוה משיעורם בבתי ספר המודרכים על-ידי שפ"י (79% לעומת 66%, בהתאמה). עם זאת יש להתייחס אל הממצאים בזהירות עקב גודלן הקטן של הקבוצות ובשל הזיקה בין גורם ההדרכה לבין מגזר השפה.

אופני ההדרכה ב"חאלו"ם – לפי דיווחי החינוכאים

86% מקרב החינוכאים בבתי ספר דוברי עברית ו-89% מקרב החינוכאים בבתי ספר דוברי ערבית דיווחו כי בית ספרם קיבל הדרכה במסגרת חאלו"ם¹³. בלוח שלהלן מפורטים סוגי ההדרכה שקיבלו החינוכאים במסגרת חאלו"ם:

לוח 24: סוגי ההדרכות שקיבלו החינוכאים לפי מגזר שפה – דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=93)	דוברי עברית (N=207)	סוגי הדרכה*
100%	98%	קיבלתי הדרכה קבוצתית במסגרת ישיבות צוות
67%	57%	קיבלתי הדרכה אישית
68%	56%	קיבלתי הדרכה במסגרת הנחיית החינוכאים ב-co עם מוביל חאלו"ם בביה"ס
69%	55%	קיבלתי משוב מן המדריך לפחות פעם אחת על תפקודי עם התלמידים במעגל שיח
62%	51%	המדריך צפה לפחות פעם אחת במעגל שיח שלי עם התלמידים

*סולם התשובות להיגדים היה "כן" או "לא". בעבור היגדים אלו מוצג בלוח שיעור המשיבים "כן"

¹³ 11% מבין החינוכאים לא השיבו על השאלה. השיעורים המדווחים הם מבין החינוכאים שהשיבו על השאלה.

ההדרכה השכיחה ביותר שקבלו החינוכאים במסגרת חאלו"ם הייתה הדרכה קבוצתית במסגרת ישיבות צוות (כמעט כל החינוכאים ללא הבדל בין דוברי עברית לדוברי ערבית ציינו כי קבלו הדרכה קבוצתית). לעומת זאת, רק כמחצית מן החינוכאים בבתי ספר דוברי עברית וכשני שלישים מן החינוכאים בבתי ספר דוברי ערבית ציינו כי קבלו הדרכה אישית, הדרכה ב-co עם מוביל חאלו"ם, וצפייה ומשוב מן המדריך על ההדרכה במעגלי שיח עם התלמידים.

יש לציין, כי בעוד שלגבי הדרכה קבוצתית של החינוכאים בישיבות צוות יש הסכמה בין דיווחי המנהלים לדיווחי החינוכאים, הרי שבאשר להדרכה אישית של החינוכאים וצפייה של המדריך במפגשי שיח, שיעורי הדיווח של המנהלים גבוהים יותר מאלו של החינוכאים.

עמדות כלפי ההדרכה – לפי דיווחי המנהלים

המנהלים נשאלו על מידת שביעות הרצון שלהם מההדרכה שבית ספרם מקבל במסגרת חאלו"ם. בדומה לשנה שקדמה לה, גם בתשע"ג הביעו רובם הגדול של המנהלים (84%) שביעות רצון רבה או רבה מאוד מההדרכה ללא הבדלים בין מנהלים דוברי עברית לערבית.

בלוח 25 מוצגים שיעורי שביעות הרצון של המנהלים מההדרכה בשנים תשע"א-תשע"ג – בחלוקה לפי מגזר שפה:

לוח 25: שביעות הרצון של המנהלים מההדרכה ב"חאלו"ם" - לפי מגזר שפה

תשע"ג		תשע"ב		תשע"א		שביעות רצון מההדרכה
בתי ספר דוברי ערבית (N=38)	בתי ספר דוברי עברית (N=78)	בתי ספר דוברי ערבית (N=37)	בתי ספר דוברי עברית (N=82)	בתי ספר דוברי ערבית (N=32)	בתי ספר דוברי עברית (N=77)	
84%	85%	76%	89%	78%	92%	במידה רבה או רבה מאוד
16%	15%	24%	11%	22%	8%	במידה בינונית, מועטה או כלל לא
100%	100%	100%	100%	100%	100%	סה"כ

בחינת שביעות הרצון של המנהלים מן ההדרכה לאורך השנים מצביעה על מגמות שינוי מנוגדות בין מגזרי השפה: בעוד שבבתי ספר דוברי עברית נרשמה ירידה עקבית במידת שביעות הרצון מן ההדרכה החל מתשע"א (מ- 92% ל- 85%) הרי שבקרב מנהלים בבתי ספר דוברי ערבית נרשמה עלייה במידת שביעות הרצון מן ההדרכה (מ- 78% ל- 84%). לפיכך בתשע"ג בהשוואה לתשע"א ולתשע"ב הצטמצם כמעט כליל הפער במידת שביעות הרצון בין מגזרי השפה.

קשה להצביע על הגורם/גורמים למגמות השינוי המנוגדות בין מגזרי השפה במידת שביעות הרצון של המנהלים. כפי שצוין לעיל, גורם ההדרכה העיקרי בבתי ספר דוברי עברית היה שפ"י, ובבתי ספר דוברי ערבית – מנהל חברה ונוער, וקיימים הבדלים ביניהם בסגנון ההדרכה.

בהמשך נשאלו המנהלים בשאלה פתוחה מה היו רוצים לשנות בהדרכה. המנהלים ציינו בעיקר שהיו מעוניינים ביותר שעות הדרכה, חלק מן המנהלים בקשו הדרכה חיצונית (שלדבריהם הנה מקצועית יותר), אחרים בקשו הדרכה פנימית (שלדבריהם זמינה יותר לבית הספר), הועלו גם בקשות להתאמת ההדרכה למערכת השעות של צוות המורים והרחבת ההדרכה לכיתות ט'.

עמדות כלפי ההדרכה – לפי דיווחי החינוכאים

גם החינוכאים שציינו כי בית ספרם מקבל הדרכה נשאלו על עמדותיהם כלפי ההדרכה שקיבלו במסגרת חאלו"ם.

לוח 26: שביעות הרצון של החינוכאים מההדרכה בחאלו"ם-לפי מגזר שפה (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=98)	דוברי עברית (N=197)	עמדות החינוכאים כלפי ההדרכה
76%	79%	במסגרת ההדרכה קיבלתי תמיכה וסיוע בנוגע לקשיים ולהתלבטויות שעלו אצלי במהלך עבודתי כחינוכאי
86%	78%	במסגרת ההדרכה קיבלתי כלים למילוי תפקידי כחינוכאי
82%	76%	אני שבע רצון מן ההדרכה שקיבלתי השנה
85%	69%	במסגרת ההדרכה שיפרתי את מיומנויות הדיאלוג האישי ביני לבין התלמידים
86%	67%	במסגרת ההדרכה שיפרתי את המיומנויות שלי בהנחיה

ככלל, החינוכאים הביעו שביעות רצון גבוהה מן ההדרכה שקיבלו במסגרת חאלו"ם, אם כי בקרב חינוכאים מבתי ספר דוברי ערבית נרשמו שיעורים גבוהים קצת יותר של שביעות רצון מן ההדרכה שקיבלו בהשוואה לחינוכאים מבתי ספר דוברי עברית (82% לעומת 76% בהתאמה).

החינוכאים הביעו שביעות רצון גבוהה מן התמיכה והסיוע שקיבלו בנוגע לקשיים ולהתלבטויות שעלו אצלם במהלך עבודתם (כ- 78% בשני מגזרי השפה). זאת ועוד החינוכאים דיווחו כי במסגרת ההדרכה הם קבלו כלים למילוי תפקידם כחינוכאים (86% בקרב דוברי ערבית, 78% בקרב דוברי עברית), וכי במסגרת ההדרכה הם שיפרו את מיומנויות ההנחיה והדיאלוג האישי בינם לבין התלמידים (כ-68% בקרב דוברי עברית לעומת כ-86% בקרב דוברי ערבית).

בתשובותיהם הפתוחות בקשו החינוכאים לקבל הדרכה אישית יותר המעניקה כלים מעשיים (פחות תיאורטיים) ומגוונים יותר להתמודדות עם בעיות העולות מן השדה.

פיתוח מקצועי בחאלו"ם - לפי דיווחי החינוכאים והמדריכים

במסגרת חאלו"ם על מנהל בית הספר ועל כול המורים המשתתפים ב"חאלו"ם" להשתתף בימי עיון ובהשתלמויות.

25% מן החינוכאים בשני מגזרי השפה דיווחו כי הם השתתפו בתשע"ג בהשתלמות לפיתוח מקצועי בית ספרי שיועד לכלל צוות בית הספר בנושא חאלו"ם. יש לציין כי כ- 20% מבין החינוכאים ציינו כי כלל לא התקיימה השתלמות כזו בתשע"ג.

בשאלה נוספת נשאלו החינוכאים האם הם השתתפו בתשע"ג בהשתלמות ייעודית לחינוכאים בנושא חאלו"ם (בפסג"ה או במקום אחר). כ- 7% מבין דוברי העברית וכ- 13% מבין דוברי הערבית ציינו כי השתתפו בהשתלמות כזו. כ- 14% ציינו כי לא הייתה השתלמות כזו בתשע"ג.

גם המדריכים נדרשו לסוגיה זו. כ- 23% מן המדריכים בבתי ספר דוברי עברית וערבית דיווחו כי רכזי שכבה וחינוכאים משכבות ז'-ח' השתתפו (כולם או חלקם) בהשתלמות ייעודית לחאלו"ם. במרבית המקרים צוין כי ההשתלמות נעשתה במסגרת בית ספרית. בחלק מן המקרים צוינה השתלמות מוסדית והדרכה בישיבות צוות. היקף השעות עמד בדרי"כ על 30 שעות.

לסיכום, בדומה לתשע"א ולתשע"ב גם בתשע"ג הודרכו בתי ספר דוברי עברית בעיקר על-ידי שפ"י (67%), ואילו בתי ספר דוברי ערבית הודרכו מרביתם על-ידי מנהל חברה ונוער (79%). לפי דיווחי המדריכים מרבית בתי הספר קיבלו הדרכה לפחות אחת לשבועיים (76% בקרב דוברי עברית, ו- 87% בקרב דוברי ערבית). 53% בקרב דוברי עברית ו- 81% בקרב דוברי ערבית ציינו כי יום ההדרכה של המדריך שובץ ביום בו התקיימו מעגלי השיח במרבית הכיתות.

ההדרכה השכיחה ביותר שקבלו החינוכאים במסגרת חאלו"ם הייתה הדרכה קבוצתית במסגרת ישיבות צוות. כמחצית מן החינוכאים בבתי ספר דוברי עברית וכשני שלישי מן החינוכאים בבתי ספר דוברי ערבית ציינו כי קבלו הדרכה אישית, הדרכה ב- co עם מוביל חאלו"ם, וצפייה ומשוב מן המדריך על ההדרכה במעגלי שיח עם התלמידים.

מרבית המנהלים והחינוכאים (כ-80%) הביעו שביעות רצון מן ההדרכה. שיעורים נמוכים יחסית של מדריכים וחינוכאים דיווחו על השתתפות בהשתלמויות או ימי עיון ייעודיים לחאלו"ם.

ממצאים עיקריים

5. האקלים הלימודי הבית ספרי

5.1. הקשר של התלמידים עם החינוכאי

כאמור, חאלו"ים הנו תפיסה חינוכית הרואה חשיבות רבה בהעמקת השיח המשמעותי בין מורים לתלמידים ובין כל באי בית הספר. כדי ללמוד על יישום תפיסה חינוכית זו בבית הספר, תלמידים התבקשו לדווח על מידת הקשר האישי ויחסי הגומלין ביניהם לבין החינוכאים בסדרה של היגדים. בלוח שלהלן מוצגים שיעורי ההסכמה של התלמידים עם ההיגדים בחלוקה לפי מגזר שפה:

לוח 27: עמדות תלמידים כלפי הקשר עם החינוכאי לפי מגזר שפה-דיווחי תלמידים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=1,037)	דוברי עברית (N=2,523)	הקשר עם החינוכאי
48%	49%	מדד מסכם: הקשר האישי בין התלמידים לבין החינוכאים
75%	77%	החינוכאי שלי מתעניין במצב הלימודים שלי
67%	71%	החינוכאי שלי יודע מי הם חבריי
60%	57%	בעקבות חאלו"ם ההיכרות של החינוכאי שלי אתי טובה יותר
53%	46%	החינוכאי שלי יודע במה אני טוב באמת, גם אם זה לא קשור ללימודים
40%	45%	החינוכאי שלי מתעניין במה שקורה אתי גם מחוץ ללימודים
45%	43%	החינוכאי שלי יודע מה אני אוהב לעשות
21%	30%	החינוכאי שלי יודע מה קורה במשפחה שלי
28%	22%	החינוכאי שלי יודע מה אני עושה בזמני הפנוי

נתוני המדד המסכם מלמדים, כי כמחצית מבין התלמידים בשני מגזרי השפה הביעו שביעות רצון מן הקשר שלהם עם החינוכאי. בחינת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמדת, כי כשלושה רבעים מהתלמידים דיווחו כי החינוכאי מתעניין במצבם הלימודים וכי הוא יודע מי הם חבריהם. כמחצית מן התלמידים דיווחו על היכרות טובה עם החינוכאים, ועל התעניינות אמתית של החינוכאים בחייהם מחוץ לכותלי בית הספר. כרבע מהתלמידים דיווחו כי החינוכאי יודע מה קורה במשפחתם ומה הם עושים בזמנם הפנוי.

5.2. הקשר של התלמידים עם הוריהם

בשאלות נוספות נשאלו התלמידים על מעורבות הוריהם בלימודיהם ועל הקשר שלהם עם הוריהם בעקבות חאלו"ים. בלוח שלהלן מוצגים שיעורי ההסכמה של התלמידים עם ההיגדים לפי מגזר שפה:

לוח 28: עמדות תלמידים כלפי הקשר עם הוריהם לפי מגזר שפה-דיווחי תלמידים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=1,076)	דוברי עברית (N=2,557)	הקשר של התלמידים עם הוריהם
82%	76%	מדד מסכם: הקשר של התלמידים עם הוריהם
92%	94%	ההורים שלי יודעים מה מצבי בלימודים
87%	91%	ההורים שלי יודעים במה אני טוב באמת, גם אם זה לא קשור ללימודים
88%	87%	ההורים שלי יודעים מה מצבי בבית הספר מבחינה חברתית
83%	85%	ההורים שלי יודעים עד כמה טוב לי (או לא טוב לי) בבית הספר
60%	24%	בעקבות חאלו"ם התחזק הקשר בין הוריי לביני

כ- 80% מן התלמידים בשני מגזרי השפה הביעו שביעות רצון מן הקשר שלהם עם ההורים (76% בבתי ספר דוברי עברית, 82% בבתי ספר דוברי ערבית). עיון בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם מלמד, כי בכ-90% מבתי הספר התלמידים דיווחו כי ההורים שלהם יודעים מהו מצבם הלימודי והחברתי ובמה הם טובים באמת, גם אם זה לא קשור ללימודים, ועד כמה טוב להם בבית הספר. לעומת ההיגדים האלה שיעורי ההסכמה של התלמידים עם ההיגד "בעקבות חאלו"ם התחזק הקשר בין הוריי לביני" נמוכים באופן יחסי: 24% בבתי ספר דוברי עברית ו-60% בבתי ספר דוברי ערבית.

5.3. האקלים הלימודי הבית ספרי

בנוסף להיגדים הייעודיים שנשאלו התלמידים על אודות חאלו"ם, התבקשו התלמידים להשיב על סדרה של היגדים העוסקים בנושא אקלים בית ספרי, כיתתי ואישי שנלקחו מתוך שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית¹⁴, כמו תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר, יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים, יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה, ציפיות המורים מהתלמידים והאמונה ביכולותיהם, מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב בתלמידים, ומעורבות חברתית של התלמידים.

להלן מוצגים דיווחי התלמידים על "תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר":

לוח 29: תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,568)	דוברי ערבית (N=1,090)
מדד מסכם: תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר	64%	70%
טוב לי בבית הספר	75%	77%
אילו הייתי יכול, לא הייתי עובר לבית ספר אחר*	66%	61%
אני אוהב להיות בבית הספר	52%	71%

נתוני המדד מסכם מלמדים, כי שיעורי התלמידים בחאלו"ם שדיווחו על תחושה כללית חיובית כלפי בית הספר עומדים על 64% בקרב דוברי עברית, ועל 70% בקרב דוברי ערבית. שיעורי הדיווח על ההיגד "אני אוהב להיות בבית הספר" נמוכים יחסית בקרב דוברי עברית (52%) בהשוואה לדוברי ערבית (70%).

להלן מוצגים דיווחי התלמידים על "יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים":

לוח 30: יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,568)	דוברי ערבית (N=1,095)
מדד מסכם: יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים	36%	64%
יש לי יחסים קרובים וטובים עם רוב המורים שלי	44%	78%
לרוב המורים חשוב מאוד לדעת איך אני מרגיש בביה"ס ובכלל	44%	67%
כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם החינוכאי (המחנך) שלי**	42%	62%
לרוב המורים אכפת ממני וממה שקורה לי, ולא רק בקשר ללימודים	40%	57%
כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים המקצועיים שלי*	19%	54%

*ההיגד בשאלון האקלים היה: כשעצוב לי או כשרע לי, אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים שלי
**היגד זה לא נכלל בחישוב המדד המסכם

¹⁴ ההיגדים נלקחו מתוך שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית שהועברו לתלמידים בשכבת גיל יסודי וחטי"ב בשנה"ל תשע"ג

שיעורי התלמידים שדיווחו על יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים עומדים בקרב דוברי עברית על כשליש, בהשוואה לכשני שלישי בקרב דוברי ערבית. פער דומה נרשם גם בכל ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם. יש לציין שעבור ההיגד "כשעצוב לי או כשרע לי אני מרגיש נוח לדבר על זה עם מישהו מהמורים המקצועיים שלי" שיעורי ההסכמה בקרב דוברי עברית עומדים על 19%, בהשוואה ל-54% בקרב דוברי ערבית.

להלן מוצגים דיווחי התלמידים על "יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה":

לוח 31: יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי ערבית (N=1,093)	דוברי עברית (N=2,564)
מדד מסכם: יחסים חיוביים בין תלמידים לחבריהם לכיתה	75%	54%
לרוב התלמידים בכיתה שלי יש עם מי להיות בהפסקות	81%	79%
בכיתה שלי יש אווירה טובה בין התלמידים	72%	56%
הכיתה שלי מלוכדת ומגובשת	76%	47%
לתלמידים בכיתה אכפת זה מזה	69%	44%
לרוב התלמידים בכיתה שלי חשוב לעזור אחד לשני	79%	43%
לתלמידים בקבוצת השיח (מעגל השיח) אכפת זה מזה במיוחד*	66%	38%

*היגד זה לא נכלל בחישוב המדד המסכם

נתוני המדד מסכם מלמדים, כי שיעורי התלמידים בחאלו"ם שדיווחו על יחסים חיוביים בין תלמידים לבין חבריהם לכיתה עומדים על 54% בקרב דוברי עברית ועל 75% בקרב דוברי ערבית. פער דומה נרשם גם בכל ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם.

להלן מוצגים דיווחי התלמידים על "ציפיות המורים מהתלמידים והאמונה ביכולותיהם":

לוח 32: ציפיות המורים מהתלמידים והאמונה ביכולותיהם - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי ערבית (N=1,094)	דוברי עברית (N=2,569)
מדד מסכם: ציפיות המורים מהתלמידים והאמונה ביכולותיהם	79%	73%
רוב המורים מצפים מכל תלמיד להתאמץ בלימודים	77%	78%
רוב המורים מצפים מכל תלמיד לשפר את ההישגים שלו בלימודים	82%	77%
רוב המורים מצפים מכל תלמיד להשקיע הרבה בלימודים	76%	74%
רוב המורים מאמינים ביכולת שלי להצליח בלימודים	78%	71%
רוב המורים שלי נותנים לי הרגשה שאני יכול להצליח בלימודים	81%	65%

כ- 75% מבין התלמידים בשני מגזרי השפה הסכימו עם המדד המסכם העוסק בציפיות המורים מהתלמידים ואמונה ביכולותיהם. בחינת ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם לא העלתה הבדלים משמעותיים בין תלמידים דוברי עברית לתלמידים דוברי ערבית למעט שיעורי ההסכמה של התלמידים עם

ההיגד "רוב המורים שלי נותנים לי הרגשה שאני יכול להצליח בלימודים" שעומדים על 81% בקרב דוברי ערבית לעומת 65% בקרב דוברי עברית.

להלן מוצגים דיווחי התלמידים על "מוטיבציה אוטונומית" ללמידה בקרב התלמידים:

לוח 33: מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,567)	דוברי ערבית (N=1,094)
מדד מסכם: מוטיבציה אוטונומית ללמידה בקרב התלמידים	62%	81%
כשאני לומד ברצינות, זה מפני שהדבר יעזור לי בעתיד	86%	89%
כשאני משקיע בלימודים זה מפני שהלימודים חשובים לי	79%	85%
כשאני לומד ברצינות, זה מפני שהנושא מעניין אותי	64%	83%
כשאני מכין את העבודות ואת השיעורים, זה מפני שהדבר עוזר לי לדעת דברים חשובים	55%	83%
כשאני מכין את העבודות ואת השיעורים, זה מפני שהדבר מעניין ומסקרן אותי	44%	75%
כשאני משקיע בלימודים, זה מפני שאני נהנה מזה	41%	76%

62% מבין התלמידים דוברי העברית לעומת 81% מבין התלמידים דוברי הערבית דיווחו על מוטיבציה אוטונומית ללמידה. גם שיעורי ההסכמה של דוברי הערבית עם ההיגדים המרכיבים את המדד המסכם גבוהים יותר בהשוואה לדוברי עברית. התלמידים דיווחו בשיעורים נמוכים יותר על למידה מתוך עניין, והנאה בהשוואה ללמידה מתוך הכרה בחשיבות הלמידה, בעיקר בקרב דוברי עברית.

להלן מוצגים דיווחי התלמידים על "מעורבות חברתית של התלמידים":

לוח 34: מעורבות חברתית של התלמידים - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,565)	דוברי ערבית (N=1,093)
מדד מסכם: מעורבות חברתית של התלמידים	44%	67%
חשוב לי להשתתף בפעילות התנדבותית (למשל למען תלמידים אחרים, למען הקהילה, וכד')	55%	71%
הטקסים שבית הספר עורך (כגון חגים, מסדר שבועי וכד') הם מעניינים וחשובים	50%	77%
מפגשי השיח עוסקים בנושאים שחשובים לי ומעניינים אותי*	49%	67%
השנה אני מעורב במסגרת הפועלת למען בית הספר כמו וועדה כיתתית, וועדה בית ספרית, מועצת תלמידים וכד'	22%	55%

*נוסח ההיגד שונה והותאם לתלמידי חלונים. נוסח ההיגד בשאלוני האקלים במיצ"ב היה "שיעורי החינוך (חברה) עוסקים בנושאים שחשובים לי ומעניינים אותי"

44% מבין התלמידים דוברי העברית לעומת 67% מבין התלמידים דוברי הערבית הסכימו עם המדד המסכם העוסק במעורבות חברתית של התלמידים. הפער לטובת התלמידים דוברי הערבית נרשם גם בהיגדים המרכיבים את המדד המסכם. שיעורי הדיווח הנמוכים ביותר בשתי הקבוצות נרשמו בהיגד: "השנה אני מעורב במסגרת הפועלת למען בית הספר כמו וועדה כיתתית, וועדה בית ספרית וכד'".

לסיכום, בנוסף להיגדים הייעודיים שנשאלו התלמידים על אודות חאלו"ם, התבקשו התלמידים להשיב על סדרה של היגדים העוסקים בנושא אקלים בית ספרי, כיתתי ואישי שנלקחו מתוך שאלוני האקלים והסביבה הפדגוגית. התמונה הכללית המצטיירת מדיווחי התלמידים, מצביעה על פער של כ- 20% בשיעורי ההסכמה עם המדדים המסכמים וההיגדים המרכיבים אותם בין תלמידים דוברי ערבית לתלמידים דוברי עברית, לטובת הראשונים. בקרב שתי הקבוצות, שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר נרשמו עם המדד שעוסק ב-" ציפיות המורים מהתלמידים והאמונה ביכולותיהם" (כ- 75% בקרב דוברי עברית ודוברי ערבית) ואילו שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר נרשמו עם המדד שעוסק ב-"יחסי קרבה ואכפתיות בין מורים לתלמידים (36% בקרב דוברי עברית לעומת 64% בקרב דוברי ערבית).

5.4. תחושת הערך העצמי של התלמידים ואמונה במוריהם ובחבריהם לכיתה

בנוסף לשאלות שנלקחו מסקרי האקלים והסביבה הפדגוגית, נשאלו התלמידים גם שאלות ייעודיות שעסקו בתחושת הערך העצמי של התלמידים, ואמונה בחבריהם ובמוריהם, שפיתוחם וחיזוקם הוא אחד היעדים המרכזיים של חאלו"ם.

לוח 35 מציג את שיעורי הדיווח של התלמידים על "ביטחון ואמונה במורים":

לוח 35: ביטחון ואמונה של התלמידים במורים - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,560)	דוברי ערבית (N=1,088)
מדד מסכם: ביטחון ואמונה במורים	59%	73%
אם לא אבין משהו בכיתה אפנה למורה שתסביר לי שוב	68%	75%
החינוכאי (המחנך) שלי שם לב לקשיים שאני נתקל בהם בלימודים	63%	75%
אם אזדקק לעזרה נוספת בלימודים אפנה למורים שלי	63%	73%
אני בטוח שהמורים שלי עושים ככל יכולתם כדי שהתלמידים יצליחו	64%	79%
המורים המקצועיים שלי שמים לב לקשיים שאני נתקל בהם בלימודים	57%	71%
אני בוטח במורים שלי וסומך עליהם	55%	75%
אני מרגיש שהמורים שלי מתייחסים ברצינות לבקשותיי	54%	73%
אני מרגיש שמקשיבים לתלמידים בבית הספר	54%	73%
אם תהיה לי בעיה אישית ארגיש נוח לפנות לחינוכאי (המחנך) שלי	54%	67%

כשני שליש מן התלמידים (דוברי עברית 59%, דוברי ערבית 73%) דיווחו על ביטחון ואמונה במוריהם. כך לדוגמא, תלמידים דיווחו כי במידת הצורך יפנו למוריהם לקבלת עזרה או הסברים נוספים וכי הם מאמינים שמוריהם עושים ככל יכולתם כדי שהם יצליחו. שיעורים נמוכים יחסית של תלמידים דוברי עברית (אם כי עדיין מעל 50%) ציינו כי אם תהיה להם בעיה אישית הם ירגישו נוח לפנות לחינוכאים. שיעורים גבוהים יותר של תלמידים דוברי ערבית ציינו כי הם בוטחים וסומכים על מוריהם בהשוואה לדוברי עברית.

בלוח הבא מוצגים שיעורי הדיווח של התלמידים על "ביטחון ואמונה בחבריהם לכיתה":

לוח 36: ביטחון ואמונה של התלמידים בחבריהם בכיתה - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,560)	דוברי ערבית (N=1,088)
מדד מסכם: ביטחון ואמונה בחבריהם בכיתה	67%	73%
יש לי הרבה חברים טובים בכיתה	80%	84%
אם אצטרך איעזר בחבריי כדי להבין את חומר הלימוד	72%	73%
בבית הספר אני מרגיש שייך	71%	78%
החברים שלי בכיתה מעריכים אותי	70%	76%
נראה שהתלמידים האחרים בכיתה אוהבים אותי	67%	79%
החברים שלי בכיתה יודעים במה אני טוב באמת, גם אם זה לא קשור ללימודים	62%	63%
אני מרגיש שחבריי בכיתה מקשיבים לדבריי	62%	69%
אני מרגיש שיש לי יכולת להשפיע על חבריי בכיתה	53%	65%

כשני שליש מן התלמידים (דוברי עברית - 67%, דוברי ערבית - 73%) דיווחו כי הם בוטחים ומאמינים בחבריהם לכיתה. שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר (כ- 80% בשני מגזרי השפה) היו עם ההיגד "יש לי הרבה חברים טובים בכיתה". זאת ועוד, כשלושה רבעים מבין התלמידים דיווחו על תחושת שייכות והערכה מצד חבריהם. לעומת זאת, שיעורי ההסכמה הנמוכים ביותר היו עם ההיגד "אני מרגיש שיש לי יכולת להשפיע על חבריי בכיתה" (53% בקרב דוברי עברית ו- 65% בקרב דוברי ערבית).

בלוח הבא מוצגים שיעורי הדיווח של התלמידים על "ביטחון עצמי בלמידה":

לוח 37: ביטחון עצמי בלמידה - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

מדד/היגדים	דוברי עברית (N=2,559)	דוברי ערבית (N=1,087)
מדד מסכם: ביטחון עצמי בלמידה	83%	80%
אם אשקיע מספיק מאמץ אוכל להצליח בלימודים	89%	85%
אם אני רוצה, אני יכול להגיע להישגים טובים בלימודים	88%	86%
אני יודע היטב מהן החוזקות שלי	86%	86%
אני יודע שיש תחומים מסוימים שאני ממש טוב בהם	86%	82%
אני יודע היטב מהן החולשות שלי	86%	79%
אני יודע שיש תחומים מסוימים שאני יכול להשתפר בהם	86%	84%
זה תלוי רק בי אם אצליח או לא אצליח בלימודים	80%	60%
אני מסוגל לבצע דברים בצורה טובה כמו רוב התלמידים האחרים בכיתה או יותר טוב מהם	79%	78%
אם תהיה לי בעיה בלימודים אבקש מהוריי שיעזרו לי	79%	74%
אני מרגיש שיש לי הרבה דברים טובים להתגאות בהם	77%	85%

שיעורים גבוהים של תלמידים בשני מגזרי השפה דיווחו על ביטחון עצמי ומסוגלות עצמית בלמידה (דוברי עברית 83%, דוברי ערבית 80%). לדוגמא, תלמידים דיווחו כי הם מאמינים שאם הם ישקיעו מספיק מאמץ הם יוכלו להצליח בלימודים ולהגיע להישגים טובים בלימודים, כי הם יודעים מהם נקודות החוזק והחולשה שלהם וכי הם יודעים במה הם יכולים להשתפר. בהיגד "זה תלוי רק בי אם אצליח או לא

אצליח בלימודים" נרשם הבדל משמעותי בין דוברי עברית לדוברי ערבית. בקרב דוברי עברית שיעורי ההסכמה עם ההיגד עמדו על 80% ואילו בקרב דוברי ערבית על 60%.

בלוח הבא מוצגות עמדות התלמידים כלפי השפעה ומעורבות חברתית של תלמידים בבית הספר ובקהילה:

לוח 38: השפעה ומעורבות חברתית של התלמידים בבית הספר וקהילה - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

ממד/היגדים	דוברי עברית (N=2,554)	דוברי ערבית (N=1,083)
מדד מסכם: השפעה ומעורבות חברתית בבית הספר ובקהילה	57%	76%
התלמידים יכולים להשפיע על מה שקורה בכיתה	68%	77%
התלמידים יכולים להשפיע על מה שקורה בבית הספר	59%	74%
אני רוצה לתרום מעצמי למען הקהילה	56%	80%
חשוב לי להיות מעורב יותר בפעילויות בית-ספריות כדי שאוכל להשפיע	45%	73%

כשני שלישי מן התלמידים (דוברי עברית 57%, דוברי ערבית 76%) דיווחו על השפעה ומעורבות חברתית של תלמידים בבית הספר ובקהילה. כשני שלישי מן התלמידים דיווחו כי הם יכולים להשפיע על מה שקורה בכיתה ובבית ספרם. שיעורים נמוכים יחסית של תלמידים דיווחו כי הם רוצים לתרום מעצמם לקהילה וכי חשוב להם להיות מעורבים יותר בפעילויות בית ספריות (כמחצית מבין התלמידים דוברי העברית לעומת כשלושה רבעים מבין התלמידים דוברי הערבית).

לסיכום, בחינת תחושת הערך העצמי של התלמידים ואמונתם במורים ובחבריהם בכיתה מלמדת, כי מרבית התלמידים בוטחים במוריהם וסומכים עליהם (בשיעור גבוה יותר בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית), אם כי שיעורים נמוכים יחסית של תלמידים דוברי עברית ציינו כי אם תהיה להם בעיה אישית הם ירגישו נוח לפנות לחינוכאים. התלמידים גם דיווחו כי הם בוטחים ומאמינים בחבריהם לכיתה ומרביתם (כ-80%) ציינו כי יש להם הרבה חברים בכיתה. שיעורי ההסכמה הגבוהים ביותר (כ-80%) בשני מגזרי השפה היו עם הממד המסכם שבדק ביטחון עצמי בלמידה. מרבית התלמידים דיווחו על תחושת מסוגלות עצמית בלמידה ועל אמונה בעצמם וביכולותיהם. יש לציין, כי שיעורי הדיווח על ההיגד "זה תלוי רק בי אם אצליח או לא אצליח בלימודים" היו נמוכים יחסית בקרב דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית (60% לעומת 80% בהתאמה). כשני שלישי מבין התלמידים דיווחו על יכולת השפעה ומעורבות חברתית בבית הספר ובקהילה. עם זאת, שיעורים נמוכים (בעיקר בקרב דוברי עברית) היו רוצים לתרום מעצמם ולהיות יותר מעורבים בקהילה.

6. תרומה נתפסת של חאלו"ם לתלמידים, לחינוכאים ולמערכת הבית-ספרית

6.1. שינויים נתפסים בקרב התלמידים בעקבות חאלו"ם

תלמידים נשאלו אילו שינויים חלו לדעתם בעקבות השתתפותם והשתתפות כיתתם בחאלו"ם. טווח השינוי כלל חמש אפשרויות תשובה, מהן התלמידים התבקשו לסמן תשובה אחת: שינוי גדול לטובה, שינוי לטובה, לא חל שינוי, שינוי לרעה, שינוי גדול לרעה. לצורך הדיווח על הממצאים סווגו המשיבים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (שינוי גדול לטובה ושינוי לטובה) כמציינים שינוי לטובה, וחושב שיעורם (באחוזים).

בלוח שלהלן מדווחים שיעורי התלמידים שבחרו באפשרות התשובה שינוי גדול לטובה ושינוי לטובה בכל אחד מן ההיבטים בחלוקה לפי דוברי עברית ודוברי ערבית:

לוח 39: שינויים נתפסים בקרב התלמידים בעקבות חאלו"ם - דיווחי תלמידים (תשע"ג)
(שיעור המשיבים "שינוי לטובה" או "שינוי גדול לטובה"*)

תחום	דוברי עברית (N=2,462)	דוברי ערבית (N=1,028)
היחסים בינך לבין החינוכאי (המחנך) שלך	69%	83%
קבלת אחריות על הלמידה שלך	66%	86%
ההיענות של החינוכאי לפנייתך בעת הצורך	62%	75%
היחסים בינך לבין חבריך בכיתה	61%	88%
ההיכרות שלך עם נקודות החוזק שלך	61%	82%
ההערכה העצמית שלך	60%	87%
תחושת השייכות שלך לכיתתך ולבית הספרך	60%	82%
ההישגים הלימודיים שלך בתחומים שהוצבו כיעד לימודי בחוזה האישי	58%	78%
המוכנות שלך לקבל סיוע מחברים וממבוגרים כשצריך	57%	80%
המעורבות של התלמידים בכיתה ובבית הספר	52%	77%
שביעות הרצון שלך מבית הספר	51%	76%
הביטחון והאמון שלך בצוות ההוראה	50%	79%
תחושת המוגנות והביטחון האישי שלך מפני אלימות והצקות מצד תלמידים אחרים	47%	75%
ההישגים הלימודיים שלך בתחומים <u>שלא</u> הוצבו כיעד לימודי בחוזה האישי	46%	69%
ההתנהגות של התלמידים בשיעורים	43%	70%
היחסים בינך לבין המורים המקצועיים	39%	76%
ההיענות של הנהלת בית הספר לבקשות של התלמידים	39%	73%
הקשר בין הורייך לבין הצוות של בית הספר	39%	76%
השתתפותך בפעילויות למען בית הספר (וועדות כיתה, וועדות בית ספר, מועצת תלמידים וכד')	30%	70%

עיון ברשימת התחומים שלגביהם נרשמו שינויים בשיעור השיפור הגבוהים ביותר לפי תפיסת התלמידים (כ-65% בקרב דוברי עברית וכ-85% בקרב דוברי ערבית) מעלה, כי הם עוסקים במעגל הקרוב ביותר

לעולמם של התלמידים, דהיינו ביחסים בין התלמידים לחינוכאים, ביחסים בין התלמידים לחבריהם, בתחושת השייכות, ובהערכה עצמית וקבלת אחריות על הלמידה.

לעומת זאת, רשימת התחומים שלגביהם נרשמו שיעורי השיפור הנמוכים ביותר, בעיקר על ידי תלמידים דוברי עברית (כשליש מביניהם), מעלה, כי הם עוסקים במעגל חיצוני יותר לחיי התלמידים, כמו הקשר עם הנהלת בית הספר והמורים המקצועיים, הקשר בין הורי התלמידים לבין בית הספר ובמעורבות התלמידים בפעילויות בית ספריות.

יש לציין, כי בכל ההיגדים נרשמו שיעורי דיווח גבוהים יותר בקרב תלמידים בבתי ספר דוברי ערבית בהשוואה לדוברי עברית. יתר על כן, בעוד שבקרב דוברי ערבית לא נרשמה שונות רבה בשיעורי הדיווח על ההיגדים השונים (הטווח נע בין 70%-83%) הרי שבקרב דוברי עברית יש שונות רבה בשיעורי הדיווח על ההיגדים השונים (הטווח נע בין 30%-69%) ועם הירידה בשיעורי הדיווח על ההיגדים הפער בין דוברי העברית לדוברי הערבית גדל.

בשאלות נוספות נשאלו התלמידים האם בעקבות חאלו"ם חל שינוי במספר ההיעדרויות והאיחורים שלהם מבית הספר. התפלגות תשובות התלמידים מוצגות להלן בלוחות 40 ו-41.

לוח 40: שינויים במספר ההיעדרויות מבית הספר בעקבות חאלו"ם - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

שינוי במספר ההיעדרויות	דוברי עברית (N=2,464)	דוברי ערבית (N=979)
לא חל שינוי במספר ההיעדרויות שלי	50%	33%
חלה ירידה במספר ההיעדרויות שלי	11%	33%
חלה עלייה במספר ההיעדרויות שלי	5%	9%
מספר ההיעדרויות שלי מבית הספר היה נמוך גם לפני חאלו"ם	23%	11%
לא זוכר/לא יודע	12%	14%
סה"כ	100%	100%

לוח 41: שינויים במספר האיחורים לבית הספר בעקבות חאלו"ם - דיווחי תלמידים (תשע"ג)

שינוי במספר האיחורים	דוברי עברית (N=2,459)	דוברי ערבית (N=978)
לא חל שינוי במספר האיחורים שלי	47%	28%
חלה ירידה במספר האיחורים שלי	11%	34%
חלה עלייה במספר האיחורים שלי	5%	9%
מספר האיחורים שלי לבית הספר היה נמוך גם לפני חאלו"ם	28%	14%
לא זוכר/לא יודע	10%	15%
סה"כ	100%	100%

כשליש מבין התלמידים דוברי הערבית וכ-10% מבין התלמידים דוברי העברית ציינו כי חלה ירידה בהיקף האיחורים וההיעדרויות שלהם מבית הספר בעקבות חאלו"ם. לעומת זאת, כמחצית מבין התלמידים דוברי העברית וכשליש מבין התלמידים דוברי הערבית השיבו כי לא חל שינוי במספר האיחורים וההיעדרויות שלהם מבית הספר.

בשאלה פתוחה התבקשו התלמידים לתאר תהליך של שינוי אישי שעברו במסגרת השתתפותם בחאלו"ם. רק כמחצית מבין התלמידים השיבו על השאלה הפתוחה. מבין המשיבים, כשליש ציין שלא עבר שינוי מסוים בעקבות חאלו"ם. יתר התלמידים שדיווחו על שינוי (דהיינו, כשליש מכלל התלמידים שהשיבו על השאלון), הזכירו היבטים כמו: פתיחות ונכונות לשתף אחרים בנושאים אישיים, היכרות עם תלמידים

אחרים ויצירת קשרי חברות חדשים, העלאת המוטיבציה ללמידה ושיפור בהישגים לימודיים, שיפור בביטחון העצמי, הצבת יעדים אישיים ועמידה בהם :

הצבת יעדים אישיים :

- אחד השנויים האישיים שצברתי הוא להיות ילדה קצת יותר מאופקת ולא לוותר שקשה ואם אתה רוצה משהו אז לא לוותר עליו ועל היציב והישיב.
- בזכות השתתפותי בחאל"ט הצלחתי להציב לעצמי מספר מטרות ויעדים מבחינה לימודית שאני חושבת שהצלחתי להשיג אליהם כמו שפור בהישיב.
- במהלך כל השנה תמיד איחרתי והמחנק שלי הציב לי יעדים כדי שאני אגיע בזמן, הוא נתן לי עצות, והתוצאות הן שאני כבר לא מאחר.
- השיעורים עצמם היו במיוחד הן בנושא ארגון זמן והצבת יעדים אישיים. אני חווה הציות בארגון זמן. בעקבות השיעור אני עושה מאמץ גדול לתקן אותו. השיעורים עצמם בנושא הצבת מטרות זרמו לי להבין שבדרך למטרות גדולות עלי להציב לעצמי יעדי ביניים.

פתיחות ושיתוף בבעיות אישיות

- בהתחלה לא הייתי פתוח ככלל ולא סמכתי על אף אחד, אבל לאט לאט התחלתי להיפתח ולהתחבר, וכוא יום אני מחכה שיהיה דיאלוג.
- אני מרגישה שאני יכולה לדבר עם המחנק שלי על דברים יותר אישיים ולספר לו דברים שלא ספרתי.
- במהלך תקופה ארוכה עבר עלי מספר שקשור למה שקורה בבית, בזכות חאל"ט והשיחה עם המחנק הצלחתי לעבור את המספר ולהרגיש הרבה יותר טוב עם עצמי.

יצירת קשרי חברות חדשים והשתתפות בפעילויות חברתיות

- אני יותר פתוחה ויותר מחוברת לתלמידים שלא הכרתי לפני התוכנית ואם לא הייתה לי כוונה להכיר.
- בהתחלה הייתי ביישן ובעקבות השיחות עם המורים והתלמידים נהייתי יותר פועל בקרב ביה"ס.
- בעקבות השתתפותי בחאל"ט יש לי עכשיו יותר חברים מאשר קודם באלף שראיתי שיש לנו דברים משותפים כשנפתחנו אחד לשני.
- בתחילת השנה הייתי סגורה ולא רציתי להכיר חברים חדשים פרט לחברות מבית הספר הקודם, ובמסגרת חאל"ט הכרתי ילדים חדשים וילדותי תחומים ותחביבים משותפים עם חברים אחרים.

שיפור הקשר עם החינוכאי ועם ההורים

- במסגרת השתתפותי בחאל"ט הצלחתי לשפר את יחסי עם ההורים ועם החינוכאי שלי... והצלחתי גם לשפר את ההישיב האישי שלי.
- בתהליך זה הורי ואני התקררנו יותר ויותר ואני פתוחה יותר לספר למורים על חיי האישיים.
- במסגרת זו הייתי צריכה להיפתח יותר ולדבר יותר עם ההורים שלי מה ששנה אותי לגמרי.

העלאת המוטיבציה ללמידה ושיפור בהישגים הלימודיים

- אני התחלתי להשתפר בחלק מהמקצועות שקשים לי... חאל"ט עזר לי לדעת עד כמה הלמידה שלי חשובה לחיים ועד כמה חשוב שאני אצלתי.
- אני צברתי תהליך שבו התחלתי ללמוד יותר למחנתי.
- זה עזר לי להבין למה אני באמת צריכה להשקיע בלימודים ולא לחשוב על דברים אחרים רק במקום ללמוד בבית הספר.

- בתהליך השינוי האישי השתפרתי בלימודים מכיתה ז' ועד כיתה ח' אני עם יותר ביטחון עצמי, חברתי ולימודי.

היכרות עם האני וחיזוק הביטחון העצמי

- במהלך השתתפותי בחאלו"ט יש לי יותר בטחון עצמי ואני יודעת כמה אני טובה ובאיזה תחומים אני זריכה להשתפר.
- בעקבות המסערת אני חושבת שצברתי תהליך מקצה לקצה כי באמת מפסדי השיח צולרים להבין מי אתה באמת ומצליים בהם מה הרמה שלך ואתה מביע דעות שלך ושומע דעות של אחרים.
- השינוי אישי שצברתי במסערת השתתפותי בחאלו"ט הוא שהכרתי ילדים שלא הכרתי לפני זה, למדתי דברים על עצמי נהייתי יותר קשובה, אכפתית, פתוחה ופחות ביישנית וסגורה.
- זיליתי בי האון חולקות שלא ידעתי שהן קיימות אזלי והבנתי שכדי להצליח אני זריכה להציב לעצמי מטרה ולאצבור את המכשולים שבדרך ולא לוותר, עלה לי הביטחון העצמי והעצמתי את עצמי.

שיפור איכות החיים (בבית הספר ובאופן אישי)

- נהיה לי יותר טוב בבית הספר בעקבות שיצורי חאלו"ט, הפסקתי לפסוע בעצמי, ולחייק יותר. חאלו"ט פשוט שנה את חיי!! מצריכה את מי שהמציא את זה :).
- אני מרגיש שפעם הייתי הרבה יותר חסר שקט בשיצורים. עכשיו אני מרגיש את אותה הרגשה טובה בשיצורים רק עם לשבת בקט במקום ולא להפריע.

גם החינוכאים התבקשו לדווח האם ואילו שינויים חלו לדעתם בקרב תלמידים המשתתפים בחאלו"ט לפי רשימה נתונה של תחומים. גם כאן, בעבור כל אחד מן ההיגדים התבקשו החינוכאים לציין את סוג השינוי (שינוי גדול לטובה, שינוי לטובה, לא חל שינוי, שינוי לרעה, שינוי גדול לרעה). לצורך הדיווח על הממצאים סווגו המראיינים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (שינוי גדול לטובה ושינוי לטובה) כמציינים שינוי לטובה, וחושב שיעורם (באחוזים).

בלוח שלהלן מוצגים שיעורי החינוכאים שציינו שינוי לטובה או שינוי גדול לטובה בכל אחד מן ההיבטים שנסקרו:

לוח 42: שינויים נתפסים בקרב התלמידים בעקבות השתתפות בחאלו"ט - דיווחי החינוכאים (תשע"ג)
(שיעור המשיבים "שינוי לטובה" או "שינוי גדול לטובה"*)

תחום	דוברי עברית (N=233)	דוברי ערבית (N=115)
שביעות הרצון של תלמידים מבית הספר	89%	94%
יחסים בין תלמידים לבין חבריהם	87%	97%
הישגים לימודיים של תלמידים (בהתבסס על יעדים שכל תלמיד הציב לעצמו)	79%	90%
עומס פניות של תלמידים לדרגי הניהול לצורך טיפול בבעיות משמעת/בבעיות רגשיות (הכוונה לירידה בעומס הפניות)	71%	88%
יחסים בין תלמידים לבין מורים מקצועיים	69%	92%
התנהגויות בסיכון מצד תלמידים (אלימות מילולית ופיזית, שתיית משקאות אלכוהוליים, וכד')	69%	84%
השתתפות תלמידים בפעילויות חברתיות בבית הספר	67%	90%
איחורי תלמידים לשיעורים	61%	83%
היעדרויות תלמידים מבית הספר	60%	82%
השתתפות תלמידים בפעילויות אזרחיות וחברתיות מחוץ לבית הספר (התנדבות, איסוף פסולת, וכד')	50%	77%

לפי דיווחי החינוכאים (כ- 90% בקרב דוברי עברית וכ- 95% בקרב דוברי ערבית) בקרב התלמידים חל שינוי לטובה בשביעות רצונם מבית הספר וביחסיהם עם חבריהם. כ- 70% מבין החינוכאים דוברי העברית וכ- 90% מבין החינוכאים דוברי הערבית ציינו כי חל שינוי לטובה (כלומר, ירידה) בעומס הפניות של התלמידים לדרגי הניהול לצורך בעיות בבעיות משמעות/בעיות רגשיות, וכן כי חל שיפור ביחסים בין התלמידים למורים המקצועיים, בהתנהגויות בסיכון של תלמידים ובהשתתפות של תלמידים בפעילויות חברתיות. כ- 55% מבין החינוכאים דוברי העברית וכ- 80% מבין החינוכאים דוברי הערבית ציינו כי בעקבות חאלו"ם חל שינוי לטובה באיחורים והיעדרויות של תלמידים מבית הספר ובהשתתפות של תלמידים בפעילויות אזרחיות וחברתיות מחוץ לבית הספר. גם בדיווחי החינוכאים בדומה לדיווחי התלמידים, שיעורי הדיווח בקרב דוברי ערבית עולים על שיעורי הדיווח בקרב דוברי עברית.

לסיכום, מרבית התלמידים דיווחו על שינוי לטובה בהיבטים הקרובים ביותר לעולמם כמו היחסים בין התלמידים לחינוכאים, היחסים בין התלמידים לחבריהם, תחושת השייכות, והערכה עצמית וקבלת אחריות על הלמידה. החינוכאים דיווחו בעיקר על שינוי לטובה בשביעות הרצון של התלמידים מבית הספר, ביחסים בין התלמידים לבין חבריהם, בהישגים לימודיים ובעיות רגשיות/משמעות.

6.2. שינויים נתפסים בקרב החינוכאים בעקבות חאלו"ם

החינוכאים התבקשו לציין האם ואלו שינויים חלו בהם בעקבות השתתפותם בחאלו"ם. לשם כך הם התבקשו להשיב על שורה של היגדים בהיבטים הקשורים לכישוריהם כחינוכאים כגון, זיהוי צורכי התלמידים, ומתן מענה, יכולות הנחיה ואימון אישי, התמודדות עם בעיות אישיות של תלמידים ועוד. בעבור כל אחד מן ההיגדים התבקשו החינוכאים לציין את סוג השינוי (שינוי גדול לטובה, שינוי לטובה, לא חל שינוי, שינוי לרעה, שינוי גדול לרעה). לצורך הדיווח על הממצאים סווגו המרואיינים שצינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (שינוי גדול לטובה ושינוי לטובה) כמציינים שינוי לטובה, וחושב שיעורם (באחוזים). בלוח שלהלן מוצגים שיעורי החינוכאים שצינו שינוי לטובה או שינוי גדול לטובה בכל אחד מן ההיבטים שנסקרו:

לוח 43: שינויים נתפסים בקרב החינוכאים בעקבות ההשתתפות בחאלו"ם-דיווחי החינוכאים (תשע"ג) (שיעור המשיבים "שינוי לטובה" או "שינוי גדול לטובה")

תחום	דוברי עברית (N=267)	דוברי ערבית (N=124)
מתן מענה לצורכי התלמידים	88%	94%
זיהוי צורכי התלמידים	87%	94%
היכרות עם החוזקות של התלמידים	86%	95%
גיבוש קבוצת שיח חברתית	84%	89%
תפקוד כללי שלך בתור מחנך	84%	91%
היחסים בינך לבין התלמידים	83%	92%
יכולות בהנחיית תלמידים ובאימון אישי	79%	95%
התמודדות עם בעיות אישיות של תלמידים	79%	96%
תחושת העצמה אישית ומסוגלות עצמית שלך בתור מורה/חינוכאי	79%	90%
רכישת כלים לניהול תקשורת בין-אישית עם התלמידים ולקיום שיח בעל משמעות	75%	92%
יכולות בניהול רגשות של תלמידים (כגון פיתוח היכולות שלהם להתמודד עם ביקורת בונה, עם תסכולים ועם דחיית סיפוקים)	75%	94%
כישורי הנהגה והובלת קבוצה	72%	90%

תחום	דוברי עברית (N=267)	דוברי ערבית (N=124)
מיומנויות בתחום עבודת צוות ושיתוף פעולה	72%	90%
תפקוד ברוח חאלו"ם בשעות ההוראה הרגילות שלך (בשיעורי החינוכאי בכיתות מעבר למפגשי השיח, ובכיתות אחרות שהוא מלמד)	70%	86%
היחסים בינך לבין הורי התלמידים	68%	90%
שביעות רצונך ממקצוע ההוראה	61%	84%
היחסים בינך לבין מורים מקצועיים אחרים	59%	86%
מעמדך בתור מורה בבית הספר	52%	84%
היחסים בינך לבין המנהל	50%	81%

כ-75% מן החינוכאים דוברי העברית וכ-90% מן החינוכאים דוברי הערבית דיווחו כי בעקבות השתתפותם בחאלו"ם חל שינוי לטובה במגוון רחב של היבטים כמו היכרות עם התלמידים ומתן מענה לצורכיהם, כישורי הנחיה והתמודדות עם בעיות רגשיות של תלמידים ועבודה בצוות תוך שיתוף פעולה. שיעורים נמוכים יחסית של מורים (כמחצית בקרב דוברי עברית וכ-80% בקרב דוברי ערבית) דיווחו על שינוי לטובה במעמדם כמורים, ביחסים עם המנהל והמורים המקצועיים ובשביעות רצונם ממקצוע ההוראה.

לסיכום, מרבית החינוכאים דיווחו על שינוי לטובה בהיכרותם עם תלמידים ומתן מענה לצורכיהם, בכישורי הנחיה והתמודדות עם בעיות רגשיות של תלמידים ובעבודת צוות.

6.3 שינויים נתפסים בבית הספר בעקבות חאלו"ם

המנהלים נשאלו גם הם כיצד הם תופסים את השינויים שחלו בבית ספרם בעקבות יישום "חאלו"ם". לשם כך הם התבקשו להשיב על שורה של היגדים שעסקו בקשר בין התלמידים והוריהם לבין המורים ובהתנהגויות מקדמות למידה של תלמידים. בעבור כל אחד מן ההיגדים התבקשו המנהלים לציין את סוג השינוי (שינוי גדול לטובה, שינוי לטובה, לא חל שינוי, שינוי לרעה, שינוי גדול לרעה). לצורך הדיווח על הממצאים סווגו המראיינים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (שינוי גדול לטובה ושינוי לטובה) כמציינים שינוי לטובה, וחושב שיעורם (באחוזים). בלוח 44 שלהלן מוצגים שיעורי המנהלים שציינו שינוי לטובה או שינוי גדול לטובה בכל אחד מן ההיבטים שנסקרו:

לוח 44: תפיסת המנהלים את השינויים בבית הספר בעקבות "חאלו"ם"-השוואה לאורך שנים תשע"א-תשע"ג

(שיעור המשיבים "שינוי לטובה" או "שינוי גדול לטובה"*)

שינויים בעקבות התכנית על-פי תפיסת המנהלים					
תשע"ג (N=121-129)		תשע"ב (N=111-120)		תשע"א (N=100-117)	
ביה"ס דוברי ערבית (N=41)	ביה"ס דוברי ערבית (N=78)	ביה"ס דוברי ערבית (N=37)	ביה"ס דוברי ערבית (N=74)	ביה"ס דוברי ערבית (N=32)	ביה"ס דוברי ערבית (N=68)
יחסים חיוניים בין באי בית הספר					
100%	99%	97%	99%	100%	99%
היחסים בין התלמידים לבין מחנך הכיתה (חינוכאי)					
98%	98%	95%	99%	100%	98%
התמודדות המחנכים (חינוכאים) עם בעיות אישיות של תלמידיהם					
100%	91%	97%	94%	100%	91%
היחסים בין התלמידים לבין חבריהם					
98%	91%	-	-	-	-
מיומנויות ההנחיה והאימון האישי של החינוכאים**					
100%	75%	92%	86%	94%	84%
ירידה בעומס הפניות של תלמידים לדרגי הניהול לצורך טיפול בבעיות משמעת/בעיות רגשיות					

תשע"ג (N=121-129)		תשע"ב (N=111-120)		תשע"א (N=100-117)		שינויים בעקבות התכנית על-פי תפיסת המנהלים
90%	79%	87%	84%	94%	84%	הקשר בין הורי התלמידים לבין סגל בית הספר
85%	78%	95%	82%	97%	74%	היחסים בין התלמידים לבין המורים המקצועיים
90%	68%	-	-	-	-	היחסים בין המורים ובעלי התפקידים השונים בבית הספר לבין עצמם**
90%	62%	-	-	-	-	היחסים בין סגל ההוראה להנהלה**
73%	39%	-	-	-	-	שיתוף הפעולה בין בית הספר לבין גורמים חוץ בית ספריים (כמו שירותי רווחה, שפ"י ומטפלים פארא-רפואיים)**
התנהגויות מקדמות למידה של תלמידים						
90%	75%	97%	74%	97%	78%	השתתפות תלמידים בפעילויות חברתיות בבית הספר
88%	73%	87%	73%	88%	81%	ההישגים הלימודיים של התלמידים (בהתבסס על היעדים שהציב כל תלמיד לעצמו)
90%	79%	92%	83%	91%	75%	ירידה בהתנהגויות בסיכון של התלמידים (אלימות מילולית ופיזית, שתיית משקאות אלכוהוליים, וכד')
83%	55%	87%	61%	88%	59%	היעדרויות תלמידים מבית הספר
85%	49%	87%	53%	79%	56%	איחורי תלמידים לשיעורים

* אפשרויות התשובה כללו את הקטגוריות הבאות: שינוי גדול לטובה, שינוי לטובה, לא חל שינוי, שינוי לרעה, שינוי גדול לרעה.
 בלוח מוצגים שיעורי המנהלים שהשיבו "שינוי לטובה" או "שינוי גדול לטובה". בשום היגד לא דווח על שינוי לרעה.
 ** היגדים אלו לא נבדקו בשנים תשע"א ותשע"ב.

בדומה לדפוסי הדיווח בשנים תשע"א ותשע"ב, שיעור גבוה מאוד של מנהלים דיווח בתשע"ג על שינוי לטובה/שינוי גדול לטובה בכל ההיבטים הקשורים ליחסים החיוביים בין באי בית הספר. זאת ועוד, שיעורי הדיווח על אודות שינויים לטובה היו גבוהים יותר בבתי ספר דוברי ערבית, בהשוואה לבתי ספר דוברי עברית בכל ההיבטים:

- כמעט כל המנהלים בשני מגזרי השפה (91%-100%) העידו על שיפור ביחסים בין התלמידים לבין המחנכים, בהתמודדות המחנכים עם בעיות אישיות של תלמידיהם וביחסים בין התלמידים לבין חבריהם. בהיגד חדש שנשאל בתשע"ג, דיווחו כ-95% מן המנהלים על שינוי לטובה/שינוי גדול לטובה במיומנויות ההנחה והאימון האישי של החינוכאים.
- רובם הגדול של המנהלים (כ-75% בקרב דוברי עברית וכ-90% בקרב דוברי ערבית) דיווחו גם על ירידה בעומס הפניות של תלמידים לדרגי הניהול לצורך טיפול בבעיות משמעת/בעיות רגשיות, ועל שיפור ביחסים בין התלמידים לבין המורים המקצועיים ובין הורי התלמידים לבין סגל בית הספר.
- בהיגדים חדשים שנשאלו בתשע"ג דיווחו כ-67% מן המנהלים דוברי העברית וכ-90% מבין המנהלים דוברי הערבית על שינוי לטובה/שינוי גדול לטובה ביחסים בין המורים ובעלי התפקידים השונים בבית הספר לבין עצמם, וביחסים בין סגל ההוראה להנהלה. רק כשליש מן המנהלים דוברי העברית וכ-75% מדוברי הערבית דיווחו על שינוי לטובה בשיתוף הפעולה בין בית הספר לבין גורמים חוץ בית ספריים בעקבות יישום חאלו"ם.

גם בהיבטים הקשורים להתנהגויות מקדמות למידה של תלמידים, רוב המנהלים דיווחו בתשע"ג על שינוי לטובה/שינוי גדול לטובה בדומה לדפוסי הדיווח בשנים תשע"א-תשע"ב:

- 82% מן המנהלים (79% דוברי עברית, 90% דוברי ערבית) העידו על שיפור בנושא התנהגויות בסיכון של התלמידים.
- שיעור גבוה של מנהלים העיד על שיפור בהשתתפות התלמידים בפעילויות חברתיות בבית הספר ובהישגים הלימודיים שלהם (כ-75% בקרב דוברי עברית וכ-90% בקרב דוברי ערבית)

▪ כמחצית מן המנהלים דוברי העברית וכ- 80% מן המנהלים דוברי הערבית דיווחו בתשע"ג על שיפור בהיעדרויות התלמידים ובאיחורים לשיעורים, אם כי בהשוואה להיבטים האחרים שיעור המנהלים שצינו שיפור בהיבטים אלו נמוך יחסית. עוד יש לציין, כי בהשוואה לשנים עברו בקרב דוברי עברית נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח של המנהלים על שיפור בנושא האיחורים וההיעדרויות. בקרב דוברי ערבית נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח על שיפור בנושא היעדרויות ועלייה בשיעורי הדיווח על שיפור בנושא האיחורים.

גם החינוכאים נשאלו על אודות השינויים שחלו לדעתם בבית הספר בעקבות חאלו"ם, בשורה של תחומים. דיווחי החינוכאים מוצגים להלן:

לוח 45: שינויים נתפסים בבית הספר בעקבות חאלו"ם - דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

(שיעור המשיבים "שינוי לטובה" או "שינוי גדול לטובה"*)

דוברי ערבית (N=123)	דוברי עברית (N=240)	
89%	78%	דיווח שוטף להורים על הנעשה בבית הספר
91%	74%	הקשר בין הורי התלמידים לבין סגל בית הספר
89%	65%	שביעות הרצון של סגל ההוראה מבית הספר
77%	55%	פעילויות כיתתיות ואישיות למען הקהילה
71%	48%	עבודה עם גורמים בקהילה
77%	46%	מעורבות ההורים בעשייה הבית-ספרית

כשלושה רבעים מן החינוכאים דוברי העברית וכ-90% מבין החינוכאים דוברי הערבית ציינו כי בעקבות חאלו"ם חל שינוי לטובה בדיווח השוטף להורים על הנעשה בבית הספר ובקשר שבין הורי התלמידים לבין סגל בית הספר. כשני שליש מבין החינוכאים דוברי העברית וכ-90% מבין החינוכאים דוברי הערבית דיווחו כי בעקבות חאלו"ם חל שיפור בשביעות הרצון של סגל ההוראה מבית הספר. שיעורים נמוכים יותר של חינוכאים - כמחצית מן החינוכאים דוברי העברית וכשלושה רבעים מן החינוכאים דוברי הערבית - ציינו כי בעקבות חאלו"ם חל שיפור בקשר של בית הספר עם הקהילה ובמעורבות ההורים בעשייה הבית ספרית.

בשאלה פתוחה נשאלו המדריכים, באלו שינויים הם הבחינו בבית הספר בעקבות חאלו"ם. השינויים שצינו בעיקר על ידי המדריכים הם: אקלים נעים ונינוח בכיתות, הגברת תחושת השייכות של התלמידים, הפחתה במקרי אלימות, ירידה בבעיות משמעת, חיזוק הקשר בין התלמידים למורים, ובניית קשר אינטימי ומשמעותי עם המחנך, שיפור הקשר עם ההורים, העלאת המוטיבציה ללמידה ושיפור בהישגים הלימודיים.

דוגמאות לשינויים שכפי שעלו מדברי המדריכים:

- "שינויים משמעותיים התרחשו באווירה הבית ספרית. יש פחות מקרי אלימות - בעיקר בשכבות ח' ו-ט'. הקשר עם ההורים והקהילה הפך משמעותי ואיכותי יותר. השפה הבית ספרית השתנתה."
- יש ירידה ניכרת ברמת האלימות הפיזית והמילולית בבית הספר וחיזוק הקשרים האישיים בין המורים לתלמידים. בעינינו זה תוצאה של פיתוח תרבות דיאלוג בבית הספר, המספר המרובה של החינוכאים והנאישות שלהם לתלמידים. תלמידים רואים בחינוכאים שלהם דמויות שניתן לפנות אליהן בעת הצורך.
- ...הילדים מוצאים את מצלמי השיח כמסגרת שבה הם יכולים לעצב המקומות כואבים וקשים בתחום החברתי ובתחום האישי.

לסיכום, בדומה לדפוס הדיווח בשנים תשע"א ותשע"ב, שיעור גבוה מאוד של מנהלים דיווח בתשע"ג על שינוי לטובה/שינוי גדול לטובה בכל ההיבטים הקשורים ליחסים החיוביים בין באי בית הספר, דוגמת היחסים בין התלמידים לבין החינוכאים, היחסים בין התלמידים לבין חבריהם. המנהלים דיווחו גם על שיפור במיומנויות ההנחיה והאימון האישי של החינוכאים ובהתמודדותם עם בעיות רגשיות של תלמידים. שיעורים גבוהים של דיווח אם כי נמוכים במקצת מן הקודמים נרשמו גם בכל הקשור להתנהגויות מקדמות למידה של תלמידים. בכל הקשור לקשר עם הקהילה שיעורי השינוי שדווחו היו נמוכים. שיעורי הדיווח על אודות שינויים לטובה היו גבוהים יותר בבתי ספר דוברי ערבית, בהשוואה לבתי ספר דוברי עברית בכל ההיבטים. החינוכאים דיווחו בעיקר על שיפור בקשר עם ההורים והמדריכים דיווחו בנוסף על שיפור באקלים הבית ספרי והפחתה במקרי אלימות, העלאת המוטיבציה ושיפור בהישגים לימודיים.

6.4. שביעות רצון מחאלו"ם

לסיכום הפרק העוסק בעמדות המנהלים כלפי חאלו"ם, התבקשו המנהלים לציין את מידת שביעות הרצון שלהם מחאלו"ם, וכן להביע את עמדתם כלפי מידת שביעות הרצון של החינוכאים ושל התלמידים מחאלו"ם. המנהלים התבקשו להביע את שביעות רצונם על סולם של חמש דרגות (במידה רבה מאוד, במידה רבה, במידה בינונית, במידה מועטה, כלל לא). לצורך הצגת הממצאים קובצו תשובות המנהלים שציינו את שני הערכים הגבוהים ביותר בסולם (במידה רבה ובמידה רבה מאוד) כמסכימים עם ההיגד, וחושב שיעורם (באחוזים).

תשובותיהם של המנהלים בפילוח לפי מגזר שפה בשנים תשע"א-תשע"ג מוצגות בלוח שלהלן:

לוח 46: שביעות רצון מחאלו"ם לפי תפיסת המנהלים – בחלוקה לפי שנה ומגזר שפה

(שיעור המשיבים "במידה רבה" או "במידה רבה מאוד")

תשע"ג		תשע"ב		תשע"א		שביעות רצון מחאלו"ם לפי תפיסת המנהלים
בתי ספר דוברי ערבית (N=41)	בתי ספר דוברי עברית (N=93)	בתי ספר דוברי ערבית (N=38)	בתי ספר דוברי עברית (N=87)	בתי ספר דוברי ערבית (N=34)	בתי ספר דוברי עברית (N=86)	
91%	93%	95%	95%	85%	90%	אתה שבע רצון מחאלו"ם בבית ספרך
90%	90%	92%	93%	100%	84%	החינוכאים המשתתפים בתכנית שבעי רצון מחאלו"ם
95%	95%	100%	94%	97%	91%	תלמידי הכיתות המשתתפות בחאלו"ם שבעי רצון מחאלו"ם
68%	63%	-	-	-	-	המורים המקצועיים (שאינם חינוכאים) שבעי רצון מחאלו"ם

בכל שלושת ההיגדים העוסקים בשביעות הרצון של המנהלים, ובעמדות המנהלים כלפי שביעות הרצון של החינוכאים והתלמידים התקבלו שיעורים גבוהים של שביעות רצון מחאלו"ם (מעל 90%). השוואה בין נתוני תשע"ג לנתוני תשע"ב מצביעה בדרך-כלל על יציבות בשיעורי הדיווח של המנהלים לאחר עלייה בין תשע"א לתשע"ב הן בקרב דוברי עברית והן בקרב דוברי ערבית (זאת למעט הדיווח על שביעות הרצון של החינוכאים בקרב דוברי ערבית. בקבוצה זו נרשמה ירידה בשיעורי הדיווח בין תשע"א לתשע"ב ויציבות בין תשע"ב לתשע"ג).

בתשע"ג התווסף היגד חדש שבדק את עמדות המנהלים כלפי שביעות הרצון של המורים המקצועיים (שאינם חינוכאים) מחאלו"ם. רק כני שלישי מבין המנהלים (63% בקרב דוברי עברית ו- 68% בקרב דוברי ערבית) דיווחו על שביעות רצון של המורים המקצועיים מחאלו"ם. יש לציין כי המורים המקצועיים אינם משתייכים למעגל הפנימי של צוות בית הספר העוסק בחאלו"ם באופן יומיומי ולפיכך המנהלים מייחסים להם פחות שביעות רצון מחאלו"ם.

בדומה לתשע"א ולתשע"ב, מרבית המנהלים בשני מגזרי השפה (91%) הביעו בתשע"ג שביעות רצון גבוהה מן השילוב של "חאלו"ם" ו"אופק חדש", ללא הבדל בין מגזרי השפה. לדברי המנהלים, "אופק חדש" מהווה פלטפורמה מאוד יעילה לקיום חאלו"ם בבית הספר כאשר מסגרת הזמן שעומדת לרשות המורה (השעות הפרטניות) יכולה להיות מנוצלת הן לשיח האישי והן לסיוע הלימודי:

להלן דוגמאות מתשובותיהם הפתוחות של המנהלים:

- "אופק חדש" עם השעות הפרטניות מאפשר לקיים דיאלוג אמתי ותהליך של הצמחה עם התלמיד שהוא לא רק בתחום הלימודי אלא בתחום האישי והחברתי.
- "אופק חדש" וחאלו"ם מדברים על טיפול פרטני בקבוצות קטנות... הן צוללות לקידום הדיאלוג המתמיד. לפני [כן] היה מרחק בין המורה לתלמיד היום אפשר להגיע לכל תלמיד מכל הכיוונים ולטפל בו.
- "אופק חדש" נוצר מצד שני חינוכאים יכולים לפעול את התלמידים ולצוות ביקורי הורים, לבקש מהורים לבוא ולשוחח איתם, לטפל בהציות משמעת ולהשפיע על התלמידים בהקשר של התנהגות והישיב.
- אנחנו רואים בחינוך האישי חלק לא פחות חשוב מכל רפורמת "אופק חדש" ו"אופק חדש" גלי חינוך אישי לא ישיב את המטרות הנצילות כפי שאנחנו רואים עד כה.

מנגד, מיעוט מקרב המנהלים ציינו חסרונות של השילוב בין "אופק חדש" לבין חאלו"ם ובעיקר הוזכר העומס המוטל על המורים.

גם החינוכאים נשאלו על אודות שביעות רצונם מחאלו"ם:

לוח 47: תפיסת שביעות רצון מחאלו"ם - דיווחי החינוכאים (תשע"ג)

דוברי ערבית (N=122)	דוברי עברית (N=268)	
92%	92%	התלמידים המשתתפים בחאלו"ם שבעי רצון מחאלו"ם
90%	88%	אתה שבע רצון מחאלו"ם בבית ספרך
84%	66%	המורים המקצועיים בבית ספרך (שאינם חינוכאים) שבעי רצון מחאלו"ם*

*17% מבין המורים החינוכאים לא השיבו על השאלה/ או שצינו "לא רלוונטי".

החינוכאים בשני מגזרי השפה (כ-90%) ציינו בדומה לדיווחי המנהלים כי לפי תפיסתם התלמידים המשתתפים בחאלו"ם שבעי רצון מחאלו"ם וכי הם עצמם שבעי רצון מחאלו"ם בבית הספר. שיעור נמוך יותר באופן יחסי של חינוכאים בבתי ספר דוברי עברית (66%) לעומת דוברי ערבית (84%) דיווחו כי לפי תפיסתם המורים המקצועיים בבית הספר (שאינם חינוכאים) שבעי רצון מחאלו"ם.

בשאלה פתוחה נשאלו התלמידים האם ירצו להשתתף בחאלו"ם בשנה הבאה אם הדבר יתאפשר. לדברי התלמידים שכתבו שירצו להשתתף בחאלו"ם:

- אני רוצה חינוך אישי עם הסנה הבאה מכיוון שיש לה המקום של התלמידים לפרוק ולדבר ולהרשים בנות.
- אני מרשים שהסנה השתפרתי להכיר את עצמי טוב יותר ואני רוצה להמשיך עם זה עם הסנה הבאה.
- הסנה הטובה ארצה להשתתף במידה רבה מאוד מכיוון שזה צורך לי ללמוד יותר וצורך לי בחיים.
- הוא צר לי מאוד אני רוצה להשתתף עוד פעם. הוא סיפר את היחסים ביני לבין המורים והורים שלי ואני הכיתה החברים שלי
- הלמן שמקדישים לתכנית זו מאוד חשובה. התוכנית מרחיבה ומהדקת את הקשר בין החברים ואף פותחת דברים כיתתיים. בנוסף שיצורים אלה של החינוך הם כמו מנוחה כיפית במהלך היום.
- הייתי רוצה להשתתף בחאלו"ם עם הסנה הבאה משום שזה הצלה את הביטחון העצמי שלי... נתן לי יותר שייכות לכיתה ויותר תשומת לב מהמורה. האמן במורים נהיה גדול יותר ואני עם נהנית מהפצילות במהלך השיעור
- כי זה צורך ונותן לך תחושה של שייכות והקשבה ושתמיד תוכל להשפיע אפילו קצת לטובה ושאתה אף פעם לא לבד, תמיד יש הורים, מחנכים, מורים וחברים שתומכים בק תמיד
- מכיוון שמאלו"ם ניתן לי להרשים שייך ומצניק לי יותר ביטחון לשתף את מה שצורך שלי עם כיתתי ומחנכי

תלמידים שצינו כי לא ירצו להשתתף בחאלו"ם בעתיד כתבו, כי מפגשי השיח היו משעממים וחסרי תועלת עבורם, כי הם לא מרגישים חיבור למורה וליתר התלמידים בכיתה, כי הם לא אוהבים לשתף את האחרים בבעיות האישיות שלהם, כי הם מעדיפים מחנך אחד על פני שני מחנכים, וכי חאלו"ם לא תרם לשינוי לטובה עבורם.

לסיכום נשאלו המנהלים אם היו ממשיכים או מפסיקים את יישום "חאלו"ם", אילו היה הדבר נתון בידיהם. להלן התפלגות תשובותיהם בתשע"א, בתשע"ב ובתשע"ג:

לוח 48: עמדות המנהלים כלפי המשך יישומה של "חאלו"ם" בבית ספרם*

תשע"ג (N=133)	תשע"ב (N=125)	תשע"א (N=120)	אילו הדבר היה נתון בידך, האם היית:
66%	74%	62%	ממשיך את יישום "חאלו"ם" עם כמה שינויים
32%	26%	36%	ממשיך את יישום "חאלו"ם" כמו שהוא
2%	0%	2%	מפסיק את יישום "חאלו"ם"
100%	100%	100%	סה"כ

*בשנים תשע"א ותשע"ב נשאלו המנהלים על התכנית "חינוך אישי"

בדומה לתשע"א ולתשע"ב, כל המנהלים בתשע"ג, בשני מגזרי השפה, צידדו בהמשך היישום של חאלו"ם בבית ספרם. כשני שלישים מן המנהלים הביעו עמדות חיוביות כלפי המשך היישום של חאלו"ם עם כמה שינויים. בתשע"ג, בהשוואה לתשע"ב, נרשמה ירידה בשיעורי המנהלים שהעדיפו להמשיך את יישום התכנית עם שינויים (66% לעומת 74%, בהתאמה), זאת אולי בשל השינויים הרבים שהוכנסו בחאלו"ם עם המעבר מן התכנית "חינוך אישי" לחאלו"ם.

בתשובותיהם הפתוחות של המנהלים שהתייחסו לשינויים שהיו רוצים להכניס בחאלו"ם, בקשו מרבית המנהלים להמשיך את חאלו"ם גם לשכבת כיתה ט'. בקשה זו חזרה ועלתה בעבר בדברי המנהלים גם

בתשע"א וגם בתשע"ב. בתשובות נוספות בקשו המנהלים להגדיל את היקף השעות בבית הספר, להמשיך את ההדרכה גם אחרי שלוש שנים, ולהרחיב את חאלו"ם גם למעגל של המורים המקצועיים:

- **ביחוד שקיימתי עם תלמידים ועם צוות היה"ס צולף יש כאן רב על כך שהתלמיד לא ממשק ב-ט', הצומח שמוטף על מחנך כיתה של 40 תלמידים לא מאפשר את הפניות שהתלמידים כ"כ לקוקים לו לפני המצטר לתיכון והתלמידים עצמם מצויים חוויה של קושי בפרידה מהמחנכת ומביצים צער על כך.**
- **מציע שהמורים המקצועיים יחויבו גם לצבור את ההשתלמות כי זה מספר את שיטות ההוראה.**

שאלה זהה למנהלים נשאלו גם החינוכאים. בדומה למנהלים, גם החינוכאים בשני מגזרי השפה צידדו בהמשך היישום של חאלו"ם בבית הספר: כ-60% עם שינויים ו-כ-40% כמו שהוא.

לוח 49: עמדות החינוכאים כלפי המשך יישום חאלו"ם בבית ספרם

תשע"ג (N=398)	אילו הדבר היה נתון בידך, האם היית:
61%	ממשיך את יישום "חאלו"ם עם כמה שינויים
37%	ממשיך את יישום "חאלו"ם כמו שהוא
2%	מפסיק את יישום "חאלו"ם
100%	סה"כ

לדברי חינוכאים המצדדים ביישום חאלו"ם כמו שהוא, חאלו"ם שם את התלמיד במרכז ובכך תורם לחיזוק הקשר האישי בין המורה לתלמיד, מאפשר להגיע גם לתלמידים הנחבאים אל הכלים ולהכיר לעומק יותר את התלמידים והוריהם, לא רק בהיבטים לימודיים גם בהיבטים אישיים, חברתיים וכדי

- **הקשר האישי שנוצר עם התלמידים הוא מדהים. אני שותפה לחייו של התלמידים, וזה בזכות הצומחה שהקבוצה קטנה יותר. לא בטוחה שהיה את אותו השיתוף הפעולה אם הכיתה הייתה של 40 ילדים.**
- **הכרנו תלמידים שלא ידענו עליהם הרבה, קיבלנו הרבה מידע מההורים, ויש שיתוף פעולה בין ההורים, בית הספר והמחנכים. התכנית השפיעה לטובה על אקלים בית הספר, הפחיתה את האלימות, וסיפרה את ההיסטוריה של התלמידים.**
- **[חאלו"ם] נותן הזדמנות להביע לכל אחד מהתלמידים שבכיתה החינוך של המורה ולהכיר אותם לא רק כפן הלימודי אלא גם בהיבטים נוספים - ראשיים, אישיים וכו'...**

עם זאת, חינוכאים בקשו גם להכניס שינויים ושיפורים בחאלו"ם כמו הארכת התכנית לשכבת גיל ט', יצירת מנגנון שבו שתי הקבוצות שפוצלו מכיתה האם נפגשות לצורך גיבוש הכיתה, יישום רוח חאלו"ם גם במסגרת הלימוד של השיעורים המקצועיים ולא רק במסגרת השעות הייעודיות של חאלו"ם, התאמת מאפייני הדרכה להכשרה של המורים ולניסיונם בחאלו"ם, הכשרת המורים המקצועיים ברוח חאלו"ם, הוספת שעות לחאלו"ם והגדלת התגמול לחינוכאים, הקטנת מספר התלמידים בקבוצה והתאמת חאלו"ם למאפיינים ולצרכים הייחודיים של תלמידים בבתי ספר דוברי ערבית. כך לדברי החינוכאים:

- **הבציה המרכזית שלוקחים כיתה ומפזלים אותה לפני - ומה שקורה זה שבכיתה לא מאובטח יש ליצור מנגנון של מפגשים משותפים לפני הקבוצות. גם הקבוצה השנייה לא מקבלת את הדעה של המורה הנוסף כיוון שלא מכירה אותו.**

- התלמידים מקבלים חינוך אישי רק במסגרת שעות החינוך. בהמשך היום התלמידה היא במסגרת של כיתה מלאה ולכן חשוב היה להמשיך עם הפורמט של הקבוצות הממוזגות עם במקצועות הלימוד האחרים
- לחלק את הקבוצות למספר תלמידים יותר קטן. לי באופן אישי יש 19 תלמידים בקבוצה וזה המון, אני לא מספיק לעשות סבה אחד כמו עזריק
- זה לא בסדר שמפסיקים בכיתה ח' המורים והתלמידים נקשרים ודווקא בכיתה הכי קריטית (ט') צריכים להיפרד זה לא בסדר כלפי המורה והתלמידים
- בכל שנה צריך להעביר הדרכה בשלבים כלומר: השנה ראשונה הדרכה אחת ולעלות את הדרכה עם שנות הניסיון של המחנך. להחליף מדריכים משנה לשנה.
- צריכות להיות השתלמויות בית ספריות בנושא, שיופילו את חאל"מ כ"חוט השני" בין כל המקצועות. צריך לעייס את כל המורים המקצועיים וכך אחד מהמקום שלו צריך לקבל הדרכה.
- יש בעיה עם חדרים... זה לא תמיד מתממש שאתה יכול לפלג את כיתה האם ל-2 קבוצות... לא תמיד יש לך מנאון ביקורת על איך זה עובד אצל כל המחנכים והאם עושים תכנית משותפת לפי רוח ההנחיות או שצובדים בשיטות אחרות.
- צריך להדריך את התלמוד לחינוכאים ולהעניק עצה נוספת במערכת, לטובת הפרויקט.
- עם יותר הדרכה ויותר היכרות עם הבעיות של התלמידים במעלה, ולערה את ההורים יותר בנושא בית הספר.

גם המדריכים ציינו קשיים ואתגרים בהם הם נתקלו במסגרת ההדרכות שלהם בבתי הספר של חאלו"ם כמו: היעדר חללים מתאימים, זיווג נכון בין החינוכאים, לוי"ז למחנכים שיתאים מבחינת ההדרכה, הקניית ערכי חאלו"ם למורים המקצועיים ולבעלי תפקידים נוספים בבית הספר, הפסקת החינוך האישי בכיתות ט' שפוגעת בתלמידים, בצוות ובקשר האינטימי עם המשפחות, מציאת חינוכאים מתאימים והכשרתם, ריבוי תכנים לעומת מיעוט שעות חאלו"ם:

- [חשוב] להתאים את החינוכאים זה לזה להשקחת החינוך בכיתה; יש קושי אצל מספר קטן של חינוכאים בקבלת התוכנית. הם רגילים להיות מחנך יחיד; יש להעדיף מדריכים מתוק ביה"ס כי הוא נאם למורים בכל עת.
- הפתיחות והסקיפות חושפות את המורים למצוקות קשות ולמצבים לא קלים שצוברים על התלמידים באופן אישי, ויש כובד רגשי גדול. חייבת להיות תמיכה מתמדת באנשי החינוך המתמודדים איתם.
- הכשרת צוות - אין מספיק מפגשים להכנת הצוות לקראת התכנית ובמהלך השנה; יש קושי בסנכרון בין ימי ההדרכה לבין לוי"ז הפעילות והמחנכים בבית הספר במיוחד כאשר ההדרכה נכנסת לאחר תחילת שנת הלימודים.
- שימור רוח חאלו"ם, הצמחה והרחבתה לכל השותפים בבית הספר; הכשרת כל רכזי השכבה להובלת חאלו"ם; הרחבת חאלו"ם לשכבת כיתות ט'; הרחבת מיומנויות המורים בפניית ויישום תכנית אישית מקדמת מטרות.
- האתגר הגדול ביותר הוא איך מעבירים את עקרונות חאלו"ם למורים המקצועיים. שהרי כל מחנך הוא עם מורה מקצועי ועדיין יש הגדל גדול בין ההתייחסות של המורה כשהוא מתפקד מחנך ושהוא נכנס לכתה כמורה מקצועי.
- לתלמידים יש ציפיות גבוהות מן המורים. קיים הגדל בהערכת איכות הקשר של התלמידים עם המחנכים לצומת המורים המקצועיים. לציתים נדמה יש קצת טעם אבלות ובלבול בקרב תלמידים ובקרב המורים ויש להבהיר שיש שביה"ס עם נהלים, מסגרת, משמעת וחובות.
- הבעיה המרכזית שהתוכנית לא משיכה עם לשכבת ט'. הפרידה מהחינוכאים מאוד קשה ויצורי השיח אינם שיח באתה איכות.

לסיכום, נשאלו המשיבים על מידת שביעות רצונם מחאלו"ם. ככלל, המנהלים בשני מגזרי השפה בדומה לשנים קודמות, דיווחו בשיעורים גבוהים על שביעות הרצון שלהם, של החינוכאים ושל התלמידים מחאלו"ם. שיעורים נמוכים יחסית של מנהלים דיווחו על שביעות הרצון של המורים המקצועיים מחאלו"ם. מרבית המנהלים בשני מגזרי השפה דיווחו גם על שביעות רצון מן השילוב של חאלו"ם ו"אופק חדש". גם החינוכאים דיווחו בשיעורים גבוהים על שביעות הרצון שלהם, ושל התלמידים מחאלו"ם. בדומה למנהלים, שיעורי הדיווח שלהם (בעיקר בקרב דוברי העברית) על שביעות הרצון של המורים המקצועיים מחאלו"ם היו נמוכים יחסית. זאת ועוד, כשני שלישי מבין התלמידים דוברי העברית וכשלושה רבעים מבין התלמידים דברי הערבית ציינו כי ישתתפו בחאלו"ם בשנה הבאה אם הדבר יתאפשר להם. ולבסוף בדומה לתשע"א ולתשע"ב, כל המנהלים בתשע"ג, כמו גם כל החינוכאים בשני מגזרי השפה, צידדו בהמשך היישום של חאלו"ם בבית ספרם.

יחד עם שביעות הרצון הגבוהה מחאלו"ם הוצעו על ידי המשיבים השונים רעיונות לשיפור היישום וההפעלה של חאלו"ם בבית הספר. ההצעות שחזרו ונשנו התייחסו לקיום חאלו"ם גם בשכבת הגיל ט', הגדלת היקף השעות המוקצה לחאלו"ם בבית הספר, הקטנת מספר התלמידים בקבוצה, הרחבת חאלו"ם למורים המקצועיים ולבעלי תפקיד נוספים בבית הספר, התאמת מאפייני הדרכה להכשרה של המורים ולניסיונם בחאלו"ם, והתאמת חאלו"ם למאפיינים ולצרכים הייחודיים של תלמידים בבתי ספר דוברי ערבית.

נספחים

נספח א': פירוט היעדים של "חאלו"ם" בזיקה לתפוקות המצופות

תפוקות מצופות	יעד
ברמת התלמיד	
<ul style="list-style-type: none"> ● התלמיד ● יהיה שותף פעיל בקביעת כללי התנהלות הקבוצה ● יתנהל כחבר בעל תפקיד בקבוצה ● יכיר את תחומי החוזק שלו ● יזהה את תחומי המצוינות שלו ● יפנה למורים ללא תיווך החינוכאי ● יפתח יכולת לקבל ביקורת, להתמודד עם תסכולים ולדחות סיפוקים 	<p>פיתוח תחושת ערך עצמי ושייכות של התלמיד לכיתתו ולבית ספרו.</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● עמידה ביעד למידה אחד לפחות, לתקופה מוגדרת ● עליה בהישגים לימודיים גם בתחומים שלא הוצבו כיעד לימודי בחוזה האישי 	<p>שיפור הישגים לימודיים</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● התלמיד ● יפתח אחריות ללמידתו ● יפתח מיקוד שליטה פנימי ● יפתח חשיבה יצירתית ● יפתח לקבלת סיוע מחברים וממבוגרים משמעותיים ● יעסוק בתחום מצוינות באופן מוסדר ורצוף לאורך שנת הלימודים ● יהיה מסוגל להציג תמונת עתיד קרוב 	<p>פיתוח אחריות אישית לקידום תחומי מצוינות ומימוש עצמי</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● התלמיד ● יפתח יכולת הנהגה. תחילה ניהוג אישי ואחריות אישית לתהליכי הצמיחה שלו ובהמשך ניהוג חברתי ועשיית פעולות למען הקהילה ● יהיה מעורב חברתית בעשיית פעולות למען הקבוצה, בית הספר והקהילה 	<p>טיפול כישורי מנהיגות לקידום השפעה ומעורבות חברתית בבית הספר ובקהילה</p>
ברמת המורה	
<ul style="list-style-type: none"> ● פיתוח מיומנויות דיאלוג ● יכולת לניהול רגשות (פיתוח יכולת בקרב התלמידים להתמודד עם ביקורת בונה, תסכולים ודחיית סיפוקים) ● רגישות גבוהה לזולת ● רכישת מיומנויות לעבודה בצוות ולשיתוף פעולה ● רכישת כלים לניהול תקשורת בין אישית ולקיום שיח המקדם ומפתח את השותפים בו ● איתור הזדמנויות להתמודדות עם היבטים מוסריים וערכיים 	<p>פיתוח שיח משמעותי ואכפתי בין מורה-מחנך-תלמיד, לקידום תפקוד התלמידים בתחום האישי, הלימודי והחברתי</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● פיתוח יכולות הנחייה ואימון אישי ● פיתוח כישורי הנהגה והובלה, הכרת נקודות החוזק והצרכים של התלמידים ● מתן מענה לצרכי התלמידים כפרטים וכחברים בקבוצה ● חיזוק הקבוצה כקבוצת תמיכה ● יצירת קבוצת שיח חברתית המאפשרת התנסויות חברתיות שיתופיות 	<p>ניהול/הובלת הקבוצה והכיתה כמסגרות חברתיות הנותנות ביטוי אישי לכל פרט והתומכות בתהליכי צמיחה מתמשכים של התלמיד והקבוצה</p>
ברמת הקבוצה, בית הספר והקהילה	
<ul style="list-style-type: none"> ● תחושת שביעות רצון בקרב באי בית הספר ● צמצום איחורים, היעדרויות ושוטטות ● ירידה באירועי האלימות בבית הספר ● גילויים של אכפתיות אחד כלפי השני בקבוצה ● מתן במה להצגת תחומי מצוינות ● טיפוח שיח לימודי ויחסי גומלין בין חברי הקבוצה 	<p>פיתוח אקלים חינוכי מיטבי והפחתת האלימות בקבוצה ובבית הספר</p>
<ul style="list-style-type: none"> ● יידוע ההורים והקהילה באירועים רלוונטיים מרמת הפרט עד לרמת הכלל ושיתופם על פי הצורך ● שיתוף הורים בהצבת היעדים ובהשגתם ● עבודה עם גורמים בקהילה להשגת יעדי התלמידים ● קיום פעילויות כיתתיות ואישיות למען הקהילה ● איגום משאבים מההורים והקהילה למען התלמידים והמורים 	<p>העמקת השותפות והאחריות של סגל בית הספר, של ההורים וגורמים בקהילה לקידום התהליכים החינוכיים ולהעמקת הרווחה ואיכות החיים בבית הספר ובקהילה</p>